

**ІНСТИТУТ
УКРАЇНОЗНАВСТВА
ім. І.КРИП'ЯКЕВИЧА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
НАУК УКРАЇНИ
в 2009 р.**

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

ББК 63.3 (4 Укр)

Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України в 2009 році. Інформаційний бюлетень / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Львів, 2010. – 200 с.

Бюлетень за 2009 рік містить інформацію про наукову діяльність установи, бібліографію публікацій, відомості про захист дисертацій.

Опубліковано за сприяння Фонду Катедр Українознавства, освітньої неприбуткової благодійної інституції (США).

I.Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, National Academy of Sciences of Ukraine. 2009 Annual Review. Edited by Iaroslav Isaievych. Lviv, 2010. – 200 p.

The 2009 bulletin describes the Institute's activities in various areas of the humanities (archeology, medieval, modern, and current history, linguistics, and history of literature). The publications of the Institute's staff are listed and information on current dissertations is given.

This publication was supported by the Ukrainian Studies Fund, Inc., an educational non-profit charity for the advancement of Ukrainian studies.

Редакційна колегія:

Ярослав Ісаєвич (відп. редактор),

Микола Литвин, Володимир Петегирич,

Олег Піх (заст. відп. редактора), Оксана Рак (відп. секретар)

Адреса Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України: 79026, Львів, вул. Козельницька, 4; відділу археології та археологічного музею: 79008, вул. Винниченка 24.

Тел. (380-32) 270-70-22, 270-65-98, 270-65-87 (дирекція); 270-70-16 (бухгалтерія), 276-51-61 (відділ археології); 276-51-59 (археологічний музей); 270-70-14 (відділи української мови та нової історії України); 270-65-61 (відділ новітньої історії); 270-14-18 (Центр дослідження українсько-польських відносин; сектор наукових та інформативних видань).

Факс (380-32) 270-70-21;

E-mail: inukr@inst-ukr.lviv.ua

[http.: www.inst-ukr.lviv.ua](http://www.inst-ukr.lviv.ua)

© Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ, 2010

ISBN 978-966-02-5718-4

ІНСТИТУТ У 2009 РОЦІ

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича (1951–1993 рр. мав назву Інститут суспільних наук) підпорядкований Відділенню історії, філософії та правознавства НАН України і входить до Західного Наукового Центру НАН України. Він є однією з тих установ, які продовжують традиції Наукового товариства ім. Шевченка. Базовими для нього стали відділи київських гуманітарних інститутів, які з 1940 р. об'єднали працівників розпущеного радянською владою НТШ. Серед фундаторів Інституту суспільних наук були колишні керівники НТШ – І. Крип'якевич, М. Возняк – перший завідувач відділу української літератури, І. Свенціцький – перший завідувач відділу мовознавства.

В Інституті представлені відділами ті галузі наук, на яких в Києві спеціалізуються окремі інститути. У Львові налагоджена співпраця з Інститутом народознавства НАН України (спільно з яким утворює Спеціалізовану вчену раду для захисту дисертацій з спеціальностей історія України, всесвітня історія, етнологія), Львівським відділенням Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, Львівським відділенням Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, Львівською науковою бібліотекою ім. В. Стефаника НАН України.

Інститут українознавства, як найбільша в НАНУ академічна багатопрофільна установа гуманітарного спрямування, розробляв у 2009 р. актуальні науково-дослідні тематики з проблем культурології, історії української культури, політичної історії України, громадсько-політичного та національно-визвольного руху в Україні (західні землі) в загальноукраїнському і європейському контексті, питання історії української

літератури, історичної та діалектної лексики української мови, дослідження матеріальної культури давнього населення заходу України. Реалізацію цих наукових напрямів Інститут здійснював через головні наукові підрозділи: Відділ археології з Археологічним музеєм (завідувач д.і.н. О. Ситник); Відділ історії середніх віків (завідувач акад. НАН України Я. Ісаєвич); Відділ нової історії України (завідувач к.і.н. Ф. Стеблій); Відділ новітньої історії (завідувач д.і.н І. Патер) із сектором дослідження українського національного руху ХХ ст. (керівник к.і.н. О. Стасюк); Відділ української літератури (завідувач чл.-кор. НАН України М. Ільницький, з 2 жовтня – д.філол.н. Я. Мельник); Відділ української мови (завідувач к.філол.н. Н. Хобзей); Центр дослідження українсько-польських відносин (керівник д.і.н. М. Литвин) із сектором наукових та інформативних видань (керівник к.і.н. О. Піх).

У 2009 р. у штаті Інституту було 109 працівників, з них 69 наукових співробітників (14 докторів, в т.ч. академік, член-кореспондент НАН України та 42 кандидати наук). Середній вік докторів наук складає 60 років, кандидатів – 45,7 років, наукових працівників без ступеня – 43,6 років. На роботу до Інституту було прийнято трьох молодих співробітників: відділ української мови – к.філол.н. Ю. Осінчук, відділ новітньої історії – М. Гавришко, відділ археології – Я. Яковишин.

Станом на 31 грудня 2009 р. в Інституті навчалося 9 аспірантів (4 – за спеціальністю 07.00.01 – історія України; 2 – за спеціальністю 10.02.01 – українська мова; 2 – за спеціальністю 07.00.04 – археологія; 1 – за спеціальністю 10.01.01 – українська література).

У 2009 р. колектив Інституту виконував такі теми науково-дослідних робіт:

1. Культурно-історичні процеси в Західній Україні від первісної доби до раннього середньовіччя (2008–2010). Науковий керівник – О. Ситник (Відділ археології).

2. Українське Прикарпаття – культурний міст між Причорноморським і Середньоєвропейським регіонами у пра- та про-

тоісторичний час (2009–2011). Науковий керівник – О. Ситник (Відділ археології).

3. Галицько-Волинська Русь у контексті історії Центрально-Східної Європи Х–ХV ст. (2009–2011). Науковий керівник – акад. НАН України Я. Ісаєвич (Відділ історії середніх віків).

4. Ідея соборності України як чинник консолідації українського суспільства в світовий інтеграційний процес (2009–2011). Наукові керівники – Ф. Стеблій (Відділ нової історії України) та І. Патер (Відділ новітньої історії).

5. Національно-визвольний рух 30–50-х років ХХ ст. і проблема самоідентифікації української нації (2009–2011). Науковий керівник – О. Стасюк (Сектор досліджень українського національного руху у ХХ ст.).

6. Українці – поляки: взаємовпливи, протистояння, співпраця (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) (2007–2009). Науковий керівник – М. Литвин (Центр дослідження українсько-польських відносин). Тему завершено.

7. Українська історична та діалектна лексика і лексикографія (третій етап), (2009–2013). Науковий керівник – Н. Хобзей (Відділ української мови).

8. Українська література та ідеї християнської етики: європейський контекст (2009–2011). Науковий керівник – чл.-кор. НАН України М. Ільницький (Відділ української літератури).

9. Історичні міфи і стереотипи в суспільній свідомості населення сучасної України: шляхи трансформації (2009). Науковий керівник Л. Зашкільняк (Міжвідділівська тема). Тему завершено.

Монографії і брошури, наукові серійні видання, участь у конференціях, відгуки на них засвідчують досягнення наукових працівників Інституту. У звітному році опубліковано 35 наукових праць загальним обсягом 952,7 др. арк., в т. ч. 15 монографій (300,5 др. арк.), 8 збірників статей (237,4 др. арк.), 1 збірник документів (10 др. арк.), 1 словник (24,5 др. арк.), 4 довідкові видання (70,7 др. арк.), 5 брошур (5,5 др. арк.),

1 посібник (27 др. арк). Надруковано 374 статті загальним обсягом 247 др. арк, в т.ч. 50 статей у закордонних виданнях (37,5 др. арк.).

Серед численних видань, опублікованих науковцями Інституту у 2009 р., можна назвати колективні праці істориків “Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні” (за ред. Л. Зашкільняка), “Західно-Українська Народна Республіка” (упоряд. М. Литвин, І. Патер, І. Соляр), “Ярославщина: історико-мемуарний збірник” (упоряд. М. Литвин, В. Середа), мовознавців “Лексикон львівський: поважно і на жарт” (Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш), археологів “Пам’ятки археології Комарова та Волиці (Сокальщина)” (П. Бугай, В. Войнаровський, В. Конопля), монографії Л. Войтовича “Формування кримськотатарського народу: вступ до етногенезу”, Т. Гаврилів “Форма і фігура. Ідентичність у художньому просторі”, третій том тритомника праць М. Ільницького “На перехрестях віку”, Я. Мельник “Іван Франко. Благовіщення. Порівняльний дослід біблійної теми”, Ю. Осінчука “Історія української богослужбово-обрядової лексики”, І. Паславського “Український епізод Першого Ліонського собору (1245). Дослідження з історії європейської політики Романовичів”, М. Романюка “Петро Федун – “Полтава” – провідний ідеолог ОУН та УПА”, І. Чорновола “100 видатних львів’ян”, П. Шкраб’юка “Голоси нічні і денні: на радіо “Незалежність”, Л. Полюги “Словник українських морфем” та ін.

Продовжували виходити інститутські серійні і періодичні видання: “Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність”, Вип. 17; “Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині”, Вип. 13; “Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя”, “Парадигма”, Вип. 4; “Український визвольний рух”, Зб. 13.

Проведено кілька міжнародних наукових конференцій та семінарів, серед яких слід відзначити VI міжнародну наукову конференцію “Археологія заходу України”, міжнародну наукову конференцію “Вересень 1939 року: Львів і Львівщина

між гітлерівським та сталінським тоталітаризмами”, наукову конференцію “Друга світова війна крізь призму подолання стереотипів”, міжнародний діалектологічний семінар “Інтерференція та запозичення в діалектах”.

Важливу роль у підготовці спеціалістів-істориків для наукових та освітніх закладів України відіграє Спеціалізована вчена рада Д.35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України із захисту докторських і кандидатських дисертацій, яку очолює академік НАН України Я. Ісаєвич, та Інституту народознавства НАН України та ін. У 2009 р. Рада пройшла перереєстрацію. У звітному році було захищено 8 кандидатських дисертацій, в т.ч. 4 – за спеціальністю 07.00.01 – історія України; 1 – за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія та 3 – за спеціальністю 07.00.05 – етнологія. Серед захищених – науковці Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Національного аграрного університету, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Інститут є важливим координаційним центром з вивчення проблем українознавства. Робота з координації наукових досліджень у регіоні здійснювалася шляхом реалізації спільних наукових проєктів, проведення наукових конференцій, семінарів, підготовки і видання колективних праць, стажування та перепідготовки наукових кадрів. Співробітники Інституту спільно з працівниками вищих навчальних закладів готували колективні праці, збірники документів, навчально-методичні посібники, бібліографічні покажчики. Прикладом можуть служити великі колективні праці “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті”, “Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні”, які стали результатом творчої співпраці колективу вчених ВНЗ і академічних установ Львова, Івано-Франківська, Чернівців. Науковці з багатьох міст України та закордонні вчені є авторами наукового збірника “Україна: культурна спадщи-

на, національна свідомість, державність. Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття”.

Традиційними стали щорічні конференції археологів та мовознавців. Учасниками VI археологічної конференції, яка проходила у Львові 20–22 травня, були дослідники з наукових установ, вищих навчальних закладів і музеїв західного регіону України (Львів, Чернівці, Тернопіль, Івано-Франківськ, Рівне, Луцьк) та іноземні вчені і спеціалісти. Чергове 12-те засідання діалектологічної конференції, організованої спільно з Мовознавчою комісією НТШ, на тему “Інтерференція та запозичення в діалектах” відбулося 11–12 червня за участю мовознавців з академічних установ і вищих навчальних закладів Києва, Житомира, Кіровограда, Ужгорода, Тернополя, Умані, Глухова та інших міст. Матеріали цих конференцій будуть опубліковані у серійних збірниках “Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині”, “Українська історична та діалектна лексика”, “Діалектологічні студії”.

Інститут координував свою діяльність з Науковим товариством ім. Шевченка, з яким організовував і проводив спільні наукові конференції, семінари. Історики, літературознавці, мовознавці Інституту українознавства виступили з доповідями на черговій XX звітній сесії НТШ у березні 2009 р., підготували матеріали для Енциклопедії Товариства.

Відділ новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України спільно з історичним факультетом Львівського національного університету ім. І. Франка організував Круглий стіл учених “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей”. Разом з Львівською обласною адміністрацією, Національним університетом “Львівська політехніка”, Центром досліджень визвольного руху провів наукову конференцію “Друга світова війна крізь призму подолання стереотипів” (7 травня). Міжнародну наукову конференцію “Вересень 1939 року: Львів і Львівщина між гітлерівським та сталінським тоталітаризмами” було організовано разом з Консульством Республіки Польща у Львові, Львівським

національним університетом ім. І. Франка, Інститутом національної пам'яті РП (23 вересня).

Відділ української літератури співпрацював з Інститутом літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України та його Львівським відділенням (участь у написанні “Історії української літератури”, виданні Шевченківської енциклопедії, підготовці Франківської енциклопедії). З Українським католицьким університетом розробляється спільний проєкт “Апокрифи в духовному просторі християнства”. Літературознавці залучені також до виконання тем з Інститутом франкознавства Львівського національного університету ім. І. Франка та з кафедрою теорії літератури й порівняльного літературознавства.

Важливими координаторами наукової діяльності Інституту були загальноінститутські семінари, організовані відділами. Крім співробітників Інституту, на них виступили дослідники з інших установ та вищих навчальних закладів, а також вчені з-за кордону. Зокрема, на інститутських семінарах виголосили доповіді директор Інституту історії Ягеллонського університету проф. С. Срока, доцент Одеської юридичної академії Р. Хаялі, дослідниця з Києва І. Заболотна та інші. Своєю чергою, науковці Інституту доповідали в наукових та освітніх установах Львова, зокрема, у Центрі міської історії Центрально-Східної Європи виступили О. Серeda, Р. Голик, В. Расевич та інші.

Працівники відділу археології узгоджували свою діяльність у проведенні польових досліджень з Інститутом археології НАН України та його Рятівною археологічною службою, співпрацювали з кафедрою археології та історії стародавнього світу історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка, Прикарпатським національним університетом ім. В. Стефаника, Національним університетом “Львівська політехніка” (кафедра архітектури), Академією мистецтв, Національним заповідником “Давній Галич”. У 2009 р. підписано Угоду про співпрацю між Інститутом та Долинським краєзнавчим музеєм “Бойківщина” Тетяни і

Омеляна Антоновичів. Спільною археологічною експедицією обох установ обстежено територію міжріччя Лімниці та Свічі і відкрито понад 300 стародавніх курганів у тому числі найбільший курганний некрополь в Українських Карпатах поблизу с. Підліски на Долинщині.

Істотним був внесок працівників Інституту у підготовку енциклопедичних та довідкових видань загальноукраїнського та регіонального значення (Енциклопедія історії України, Енциклопедія сучасної України, Енциклопедія Львова, Енциклопедія Львівського університету, Енциклопедія НТШ). Координація гуманітарних досліджень на регіональному рівні здійснюється в рамках діяльності Західного наукового центру НАН і МОН України, де заступник голови, акад. НАН України Я. Ісаєвич очолює Відділення суспільних і гуманітарних наук та є керівником секції історії і культурології; чл.-кор НАН України М. Ільницький керує секцією літературознавства і мовознавства.

Провідні вчені Інституту та викладачі вищих навчальних закладів залучені до роботи Спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Чл.-кор. НАН України М. Ільницький є головою Спеціалізованої вченої ради філологічного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка. Ряд працівників Інституту є членами Спеціалізованих рад з історичних та філологічних наук Львівського національного університету ім. І. Франка (Л. Полюга, Л. Войтович, Л. Зашкільняк), Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (Л. Полюга), Інституту літератури ім. Шевченка НАН України (чл.-кор. НАН України М. Ільницький), Національного університету “Львівська політехніка” (І. Патер). У роботі Спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій беруть участь провідні науковці Львівського національного університету (К. Кондратюк, О. Франко, С. Макарчук, М. Глушко), Львівської комерційної академії (С. Гелей), Українського католицького університе-

ту (В. Ададуров), Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського (М. Капраль).

Академік НАН України Я. Ісаєвич очолював підкомітет Комітету з присудження щорічної премії Президента України “Українська книжка року”. М. Литвин працював в Експертній комісії ВАК України з історичних наук. Ф. Стеблій брав участь у роботі Вченої Ради Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, В. Горинь був членом Вченої ради Державного меморіального музею М. Грушевського.

Провідні вчені установи залучені до навчального процесу у ВНЗ регіону. Читають лекції і проводять семінарські заняття 9 науковців Інституту, три з яких очолюють кафедри – археології та історії стародавнього світу, середньовіччя та візантиністики, теорії літератури і порівняльного літературознавства Львівського національного університету (О. Ситник, Л. Войтович М. Ільницький). Працівники Інституту займаються викладацькою роботою переважно у Львівському національному університеті ім. І. Франка, Українському католицькому університеті, Національному університеті “Львівська політехніка”, Національній академії ветеринарної медицини ім. С. Гжицького. Л. Зашкільняк був головою Державної екзаменаційної комісії на гуманітарному факультеті Українського католицького університету та Національного університету “Острозька академія”, де також вів курс лекцій; Ф. Стеблій очолював Державну екзаменаційну комісію на історичному факультеті Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства здійснювалося систематичне стажування викладачів навчальних закладів Львова і регіону. Впродовж 2009 р. відбули стажування 26 викладачів Львівського національного університету ім. І. Франка, Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, Національного університету “Львівська політехніка”.

На базі Інституту проводилася підготовка курсових, дипломних і магістерських робіт. Студенти з ЛНУ ім. І. Франка, Академії мистецтв, Національного університету “Львівська політехніка”, Українського католицького університету проходили практику, залучалися до археологічних та діалектологічних експедицій.

У різних формах інститут співпрацював із закордонними науковими установами, музейними закладами та окремими дослідниками. 12 червня 2009 р. підписано Угоду про наукове співробітництво з Інститутом історії Ягеллонського Університету в Кракові (Республіка Польща). Вона передбачає координацію досліджень з проблем історичних взаємин країн і народів Центрально-Східної Європи з найдавніших часів до сьогодення, підготовку і видання спільних монографій, збірників статей, документальних публікацій, проведення спільних наукових конференцій і семінарів, обмін фахівцями з метою стажування і проведення досліджень, обмін літературою та науковою інформацією. Угоду підписали директори інститутів – академік НАН України Ярослав Ісаєвич та доктор габілітований, професор Станіслав Срока.

Згідно з Угодою про наукову співпрацю з Інститутом польської мови ПАН у Кракові продовжувалася робота за темою “Загальнокарпатський діалектологічний атлас”, проводилися спільні семінари, здійснювався обмін науковою літературою. Випущено черговий восьмий збірник “Діалектологічні студії”, в якому, крім статей мовознавців Інституту та інших установ України, надруковано праці дослідників з Польщі (Д. Рембішевська, Ю. Кобусь, Б. Косовський та ін.).

Відділ української мови за участі Мовознавчої комісії Наукового товариства ім. Шевченка провів у червні 2009 р. чергове 12-те засідання наукового семінару “Актуальні проблеми української діалектології”, яке об’єднало діалектологів не тільки з України, а й з Польщі та Угорщини. Зокрема, польські дослідники представляли п’ять діалектологічних осередків із Варшави, Лодзі, Познані, Любліна і Кракова.

У рамках Угоди про наукову співпрацю між НАН України і Польською академією знань (PAU) археологи Інституту працювали над виконанням теми “Басейн Верхнього Дністра як міст між Причорноморською культурною зоною та Центральною Європою в доісторичну епоху”. Спільна українсько-польська експедиція Відділу археології Інституту та Інституту археології Жешівського університету відкрила на території Калуського, Долинського, Рогатинського р-нів Івано-Франківської та Жидачівського і Стрийського р-нів Львівської області понад 300 курганів. Розкопками на правобережжі Дністра поблизу с. Которини і Середнє уточнено межі двох великих європейських культур доби енеоліту – трипільської і культури лійчастого посуду (Я. Махнік, Д. Павлів, В. Петегірч, І. Принада, А. Гавінський, В. Пастеркевіч). Продовжено розкопки багатощарової пам’ятки поблизу с. Биків на Дрогобиччині, де досліджено поховання бронзової доби та археологічні об’єкти ранньозалізного віку (О. Ситник, Я. Махнік, А. Гавінський, І. Принада, А. Пелісяк, В. Пастеркевіч). Підсумки українсько-польських досліджень відображено в публікації у “Щорічнику Польської академії знань”.

Відділ археології Інституту є одним із співorganizаторів традиційних щорічних міжнародних конференцій у Жешові (Польща), присвячених підсумкам археологічних досліджень українсько-польсько-словацького пограниччя. На XXV конференції з доповідями виступили О. Ситник, Ю. Лукомський, В. Гупало, Л. Мацкевий, В. Войнаровський та інші. Підготовлено спільні з польськими археологами доповіді (Я. Махнік, Д. Павлів, В. Петегірч, А. Пелісяк, В. Пастеркевіч). У свою чергу польські археологи та дослідники зі Словаччини, Чехії, Росії, Білорусі виступали на VI міжнародній конференції “Археологія заходу України” у Львові.

Співробітники Відділу української літератури співпрацюють з Варшавським університетом, університетами Вроцлава та Лодзі, з Інститутом світової літератури Російської

АН (Москва), з Українським Вільним Університетом (Мюнхен, ФРН).

Інститут взяв участь у виконанні спільного українсько-польського наукового проєкту “Історія – ментальність – ідентичність. Місце і роль історії та істориків в житті українського і польського народів в XIX і XX ст.” (координатор Л. Зашкільняк). 8–9 жовтня 2009 р. у Лодзі пройшла третя із запланованих міжнародних наукових конференцій з цієї теми під назвою “Міфи і стереотипи в історії Польщі та України в XIX і XX ст.”, в якій взяли участь понад 50 істориків, соціологів, політологів і культурологів з України та Польщі. Матеріали конференції будуть опубліковані у 2010 р. У рамках програми ReSET Інституту відкритого суспільства (Будапешт, Угорщина) О. Середя був керівником міжнародного проєкту “Переосмислюючи соціальний час та простір: національна, регіональна та локальна парадигми у викладанні про Центральну та Східну Європу”. Він також брав участь у проєкті “Простори європейської культури”, організованому Європейським університетом Флоренції (Італія).

Учасником міжнародного наукового проєкту дослідження наслідків війни Інституту Людвіга Больцмана (Австрія) “1918 рік: окупація України Центральними державами” був В. Расевич. Разом з посольством Республіки Австрія в Україні та Бюро австрійської кооперації він підготував книжкову виставку “Austriaca leopoliensia” до державного візиту президента Республіки Австрія Гайнца Фішера в Україну (Львів, 8 липня 2009 р.).

Академік НАН України Я. Ісаєвич є членом Міжнародного комітету історичних наук і головою Українського національного комітету істориків, заступник голови – Л. Зашкільняк, який також входить до Експертної комісії Американської ради наукових товариств, Н. Хобзей – член етнолінгвістичної та діалектологічної комісій Міжнародного комітету славістів.

Поширенню знань про українську науку і культуру за кордоном сприяла викладацька робота та стажування науковців

інституту, публікація статей у закордонних виданнях, виступи на семінарах та конференціях. О. Ситник прочитав курс лекцій з археології в Жешівському університеті, В. Александрович – курс лекцій з історії української культури у Варшавському університеті, Х. Чушак викладала спецкурс з українознавства в Університеті Монаша (Австралія), була на стажуванні в Амстердамському університеті. І. Косик перебував на стажуванні у Віденському університеті, а Т. Гаврилів – в Інституті славістики університету ім. Александра фон Гумбольдта (ФРН); його також включено до складу редколегії часопису “Greifswalder Ukrainistische Hefte” (м. Грайфсвальд). Н. Булик стажувалася у Варшаві, аспірант А. Яців – у Вроцлавському університеті, О. Аркуша стажувалась у Педагогічному університеті ім. Комісії національної освіти у Кракові, де виконувала індивідуальний проєкт “Українсько-польські відносини в Галичині на початку ХХ століття”. Р. Забілий був організатором виставки “Українська повстанська армія. Історія нескорених” в Центрі геноциду та резистансу Литви. Співробітники Інституту опублікували у закордонних виданнях 50 статей обсягом 37,5 др. арк., прочитали 88 лекцій, виголосили 45 доповідей на 16 міжнародних конференціях у Австралії, Австрії, Італії, Литві, Німеччині, Польщі, Росії, Словаччині, Франції та інших країнах.

Водночас Інститут відвідали 25 іноземних вчених і спеціалістів із Польщі, Австрії, Угорщини, США, Білорусі, Росії, Словаччини. В рамках міжакадемічного обміну в Інституті проходили наукове стажування проф. Т. Мадейська, доктор Е. Рудольф-Зюлковска (Польща).

Заступника директора з наукової роботи д.і.н., проф. Л. Зашкільняка відзначено урядовою нагородою Республіки Польща “Кавалерський Хрест Ордену Заслуги Польщі”. Член-кореспондент НАН України М. Ільницький був нагороджений медаллю НАН України “За наукові досягнення” у зв’язку із 75-річчям від дня народження. Книга наукових співробітників

Інституту Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремської, Г. Дидик-Меуш “Лексикон львівський: поважно і на жарт” відзначена Гран-прі “Найкраща книжка 16-го Форуму видавців у Львові”. О. Руда отримувала стипендію Президента України, а В. Мартинюк, О. Муравський і Н. Хобзей – стипендію Львівської облдержадміністрації.

Досягнуто певних результатів у підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації. Співробітник Інституту Т. Гаврилів захистив докторську дисертацію за спеціальностями “Теорія літератури” та “Література зарубіжних країн”, О. Муравський і М. Посівнич захистили кандидатські дисертації за спеціальністю “Історія України”, В. Мартинюк за спеціальністю “Теорія літератури”.

Бібліотека Інституту нараховує понад 35 тис. книжок. У 2009 р. її фонди зросли на тисячу примірників української та іноземної літератури. Для дослідників доступні унікальні бази даних, в т.ч. картотеки словника староукраїнської мови XIV–XV ст., словника української мови XVI – першої половини XVII ст., картотека до історичного словника української мови XI–XIX ст. за ред. професора Євгена Тимченка, джерелознавчі картотеки Івана Крип'якевича і Мирона Кордуби. Більше трьох тисяч найкращих знахідок від доби палеоліту до нового часу з розкопок пам'яток Галичини й Волині експонуються в Археологічному музеї. Фонди цього музею, що нараховують понад 350 тис. одиниць, постійно поповнюються завдяки щорічним експедиціям археологів Інституту.

Науковий семінар

У 2009 р. продовжив свою діяльність загальноінститутський науковий семінар з проблем історії і культури України. На засіданнях обговорено, зокрема, дискусійні проблеми сучасного шевченкознавства, наукову і громадську діяльність родини Крип'якевичів, державотворчі ідеї ОУН, питання русько-угорських взаємин княжої доби, етносоціальну еволюцію кримсько-татарського народу в ХІХ ст.

Виголошено доповіді:

Дискусійні проблеми сучасного шевченкознавства (Євген Нахлік) – 19 березня.

Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. Співдоповіді: Княжа доба в концепції історії України Івана Крип'якевича (Ярослав Ісаєвич); Діяльність Івана Крип'якевича в комісіях Наукового товариства ім. Шевченка (Микола Литвин, Тамара Литвин); Радикально-романтична молодь Галичини початку ХХ ст.: Мирослав Січинський та Іван Крип'якевич (Василь Расевич); Іван Крип'якевич і Організація Українських Націоналістів (Леся Стасюк); Листування Івана Крип'якевича з Омеляном Пріцаком (Феодосій Стеблій); Співпраця Івана Крип'якевича з Постійною комісією ВУАН для складання Біографічного словника українських діячів (Інна Заболотна); Роман Крип'якевич – промотор перевидання творчої спадщини батька (Богдан Якимович); Співпраця Івана та Романа Крип'якевичів з Богословською Академією (о. Михайло Димид) – 26 червня.

Державотворчі ідеї ОУН (історичний і сучасний аспекти). Співдоповіді: Відновлення незалежності України Актом 30 червня 1941 р. та його історичне значення (Тарас Гривул); Теоретичний аспект державотворення ОУН (Олександра Стасюк); Проблеми утвердження державності в сучасній Україні (Роман Грицьків) – 25 червня.

Чи існувала руська дружина угорського короля Карла Роберта? (Станіслав Срока, Краків) – 12 червня.

Етносоціокультурна еволюція кримсько-татарського народу в ХХ столітті (Хаялі Рустем Ізетович) – 3 грудня.

НОВІ ВИДАННЯ

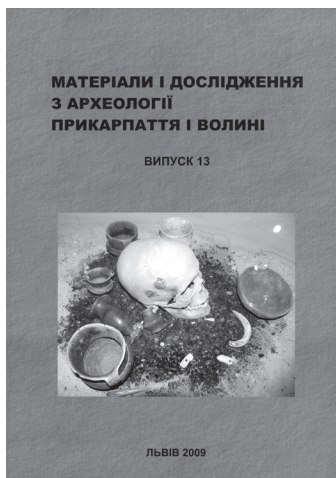
Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; голова редколегії Я. Ісаєвич, упоряд.: М. Литвин, В. Футала. – Львів, 2008. – 636 с.

Подано матеріали Міжнародної наукової конференції “Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття”, що відбулася за участю Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України 19–20 вересня 2008 р. у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка. Провідна тематика студій вчених з України, Польщі та Білорусі – міжнаціональні відносини, суспільно-політичні процеси, науково-культурні зв'язки та церковно-релігійне життя на землях трьох сусідніх народів у новітню добу.

Парадигма. Збірник наукових праць / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Відп. ред. М. Ільницький. – Львів, 2009. – Вип. 4. – 320 с.

Четвертий випуск містить розвідки з історії та теорії літератури. Центральна рубрика має назву “Інтертекст літературного Львова”. У низці матеріалів висвітлюються питання українсько-польських культурних відносин. Кілька статей і публікацій присвячено життю і творчості Богдана-Ігоря Антонича, сторіччя якого відзначалося 2009 р.

Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Відп. ред. О. Ситник. – Львів, 2009. – Вип. 13. – 346 с.

Черговий збірник присвячено 90-річчю від дня народження відомого українського археолога-палеолітознавця, довголітнього завідувача відділу археології, доктора історичних наук, професора Олександра Черниша. Подано теоретичні статті та публікації матеріалів з досліджень нових археологічних пам'яток заходу України, представлено наукові розробки територіально-хронологічних і культурно-історичних проблем, питань історії археології. Окремі матеріа-

ли, підготовлені спільно українськими і польськими археологами та природознавцями, свідчать про активну наукову співпрацю дослідників різних установ України та Польщі.

Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів, 2009. – 372 с.

Статті та матеріали висвітлюють говіркове багатство південно-західного наріччя української мови. Увагу авторів зосереджено насамперед на лексичному фонді, який, зокрема, пов'язаний із родинною обрядовістю, побутом, медициною. Однак науковці не оминули і проблем історичної діалектології та ономастики. Низка досліджень присвячена також сучасним проблемам говірок польської мови.

У збірникові традиційно подано й матеріали до словників: вербальних

символів, ономастичних назв XVII ст., родинної обрядовості Надсяння. Серед сучасних записів живого мовлення – матеріали з надсянських та бойківських говірок. Звичною для “Діалектологічних студій” стала також публікація епістолярної спадщини українських діалектологів (у цьому числі опубліковано листування М. Лесіва з Й. Дзендзелівським).

Про діалектологічні видання та наукові зустрічі можна довідатись із рубрик “Рецензії й огляди” та “Хроніка”.

Український визвольний рух / Центр дослідження визвольного руху; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2009. – 36. 13. – 248 с.

Продовжено серію наукових публікацій, документів, досліджень, спогадів та інших матеріалів, які розкривають різноманітні аспекти українського визвольного руху у XX ст., його структур та окремих особистостей. Матеріали розміщено у таких рубриках: доба Української Народної Республіки, історія УВО та ОУН у 1920–1939 рр., Західна Україна у 1939–1941 рр., період збройної боротьби ОУН і УПА, теорія та методологія досліджень.

Висвітлено наукові проблеми, пов'язані з історією створення 1-го українського полку імені Богдана Хмельницького, воєнно-політичної діяльності ОУН у Закарпатті у 1929–1939 рр., масових розстрілів у “Тюрмі на Лонцького” в кінці червня 1941 р., взаємин між угорською армією та українським визвольним рухом на Прикарпатті влітку 1941 р., діяльності ОУН та УПА у 1943 р., створення та функціонування винищувальних батальйонів у Дрогобицькій області у 1944–1948 рр. Окрема стаття присвячена розкриттю проблеми Сходу України в ідеології та діяльності українського визвольного руху середини XX ст.

Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Кол. моногр. за ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2009. – 476 с.

Проаналізовано явища виникнення і поширення історичних міфів та стереотипів серед етнічних спільнот в сучасній Україні з огляду на суспільні потреби подолання усталених уявлень і формування нової історичної свідомості, яка відповідала б новим суспільно-політичним і міжнародним умовам. Основна увага приділена взаєминам українців з росіянами, поляками, литовцями і кримськотатарським народом.

Українська Головна Визвольна Рада / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Упоряд. П.Й. Потічний, М. Посівнич. – Торонто; Львів: В-во “Літопис УПА”, 2009. – 136 с. [Серія “Події і люди”. Кн. 7].

У книзі матеріалів про Українську Головну Визвольну Раду, виданій до 65-ліття від її створення, поміщено статті Романа Шухевича, Миколи Дужого і Анатолія Камінського, спогади Лева Шанковського, Дарії Ребет, у яких висвітлено боротьбу і роль УГВР у тогочасних суспільно-політичних процесах, зокрема консолідацію національно свідомої частини українського населення наприкінці Другої світової війни.

Ярославщина: історико-мемуарний збірник / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Львівське регіональне суспільно-культурне товариство “Надсяння” / Упоряд. М. Литвин, В. Середа. – Львів, 2009. – Вип. 1. – 212 с.

Опубліковано статті науковців Я. Пастернака, М. Андрусяка, В. Кислого, отця Б. Праха, Ю. Ясіновського, Л. Кіяновської і спогади очевидців подій П. Вигідного, Д. Молодія, В. Середи, М. Шалая та ін. про історичне минуле Ярославщини від княжої доби до сьогодення, діяльність регіонального Об'єднання ЯРОКЗА (США, Канада) та Львівського суспільно-культурного товариства “Надсяння”.

Особливу увагу приділено польсько-українському військово-політичному протистоянню у Другій світовій війні, трагедії депортацій 1944–1947 рр.

Взаємозв'язки культур епох бронзи і раннього заліза на території центральної та східної Європи (Збірка наукових праць на пошану Ларисі Крушельницькій) / Інститут археології НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Київ; Львів, 2009. – 236 с.

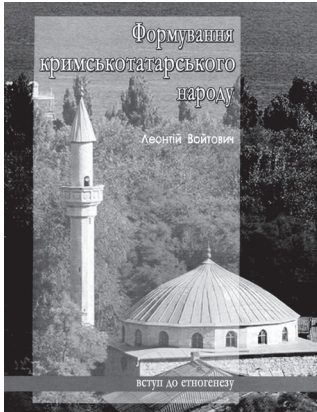
Автори збірника, присвяченого відомій дослідниці археологічних пам'яток епохи бронзи Ларисі Крушельницькій, дослідники з України, Польщі, Словаччини та Німеччини розглядають широке коло питань, пов'язаних з інтерпретацією окремих об'єктів та явищ матеріальної культури доби бронзи та ранньозалізного часу. Особливу увагу звернено на висвітлення зв'язків між населенням Східної і Центральної Європи, налагодження контактів вздовж широтної осі євразійського Степу, формування давніх торгових шляхів, проблеми міграцій. Подано бібліографії основних праць з археології.

Бугай П., Войнаровський В., Конопля В. Пам'ятки археології Комарова та Волиці (Сокальщина) / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів: Логос, 2009. – Вип. 4. – 171 с. [Серія “Археологічні джерела Львівщини”].

У науковий обіг вводяться чисельні знахідки з пам'яток археології Комарова та Волиці Сокальського району Львівської області. Висвітлено питання культурно-хронологічної належності пам'яток археології, функціонального призначення знайдених речей, окремі аспекти господарства та побуту носіїв давніх культур, проблеми заселення цієї території в стародавні часи.

Войтович Л. Формування кримськотатарського народу: вступ до етногенезу / Інститут українознавства ім. І. Кри-

п'якевича НАН України. – Львів: Біла Церква: вид. Пшонківський О.В., 2009. – 214 с.

Дослідження присвячене подоланню стереотипів сприйняття формування кримськотатарського народу як продукту монгольського завоювання, симбіозу близько 30 племен і народів чи різних етнічних спільнот, які лише тепер формуються в окремий кримськотатарський народ. Проаналізовано участь різних етносів, які перебували в Криму, в етногенезі кримськотатарського народу, виділено його етапи та етнографічні групи. Особливу увагу приділено процесам утворення окремого Кримського ханства.

Паславський І. Український епізод Першого Ліонського собору (1245). Дослідження з історії європейської політики Романовичів / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2009. – 124 с.

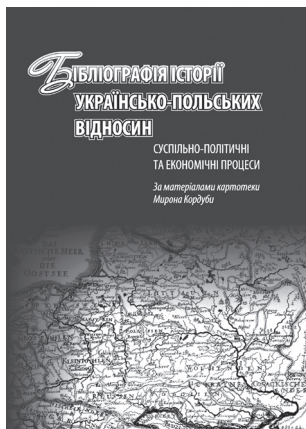
Розглянуто діяльність руського архієпископа Петра, який, за повідомленням латинських джерел, в 1244–1245 рр. перебував з дипломатичною місією на Заході, зокрема був присутній на Першому Ліонському соборі (26.VI–17.VII.1245 р.), де виступив з детальною інформацією про татар.

Білий Д.Д. Українці Кубані в 1792–1921 роках. Еволюція соціальних ідентичностей / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренко. – Львів, 2009. – 448 с.

Досліджено процес еволюції соціальних ідентичностей (етнічної, станової, регіональної, національної) українців Кубані від початку освоєння цього регіону чорноморським

козацтвом у 1792 р. до створення Кубанської Народної Республіки в 1917–1921 рр. Висвітлено процеси освоєння українською спільнотою Кубані, трансформації соціальної структури Чорноморського козацького війська в умовах Кавказької війни та особливості взаємовідносин кубанських українців з іншими етнічними спільнотами Північно-Західного Кавказу.

Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби) / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Канадський інститут українських студій. Упоряд. О. Піх, О. Руда; вступ. стаття О. Піха. – Львів, 2009. – 314 с.

Подано бібліографію з історії українсько-польських відносин, яку в 20–40-і рр. XX ст. упорядкував відомий український історик, бібліограф, археограф, педагог, суспільно-політичний діяч, професор Львівського та Варшавського університетів Мирон Кордуба (1876–1947). Вказані матеріали є частиною великої рукописної картотеки вченого “Бібліографія історії України”, яка знаходиться в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Клапчук В. Гуцульщина та гуцули: економіка і народні промисли (друга половина XIX – перша третина XX ст.) / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. – Львів; Івано-Франківськ: Фоліант, 2009. – 508 с.

Наведено нові дані з багатьох галузей господарства Гуцульщини, доповнені та узагальнені матеріали попередніх досліджень українських і польських авторів. На базі розлогого статистичного матеріалу комплексно досліджено антро-

пологічний, етнічний та релігійний склад, динаміку чисельності та соціальної сфери життя населення; проаналізовано систему ведення лісового господарства та охорони лісів, особливості лісоексплуатації, лісопереробки, транспортування деревини; відтворено умови та специфіку видобування і переробки корисних копалин; охарактеризовано стан шляхів сполучення; доповнено характеристику житлового та громадського будівництва, описано види ремесел та ін.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; гол. ред. ради Я. Ісаєвич; упоряд. М. Литвин, І. Патер, І. Соляр. – Львів, 2009. – 350 с.

У колективній книзі науковців Львова, Києва, Чернівців, Івано-Франківська відтворено громадсько-політичну діяльність державних секретарів урядів ЗУНР, їх внесок у реалізацію національної ідеї, розбудову інституцій центральної та місцевої влади, налагодження соціально-економічного і культурно-освітнього життя краю, розв'язання українського питання на міжнародній арені, зокрема, на мирних конференціях у Парижі та Ризі. Біографії подають також інформацію про життя та діяльність українських політиків у міжвоєнній Польщі, Чехословаччині, УРСР та діаспорі.

Посівнич М. Білас і Данилишин. Життя на тлі історії ОУН / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2009. – 64 с.

Пропоноване видання присвячене життю та діяльності двох трускавецьких бойовиків Організації Українських Націоналістів – Василя Біласа (1911–1932) та Дмитра Данилишина

(1907–1932). На підставі маловідомих документів та спогадів у нарисі висвітлено їх революційну діяльність та боротьбу за визволення Батьківщини, показано роль ОУН у суспільно-політичних процесах міжвоєнної Західної України.

Романюк М. Петро Федун – “Полтава” – провідний ідеолог ОУН та УПА / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів; Торонто: Вид-во “Літопис УПА”, 2009. – 128 с.

Книга знайомить з основними етапами життя та творчості полковника УПА Петра Федуну – “Полтави” – одного з провідних ідеологів та публіцистів, керівника Головного осередку пропаганди Проводу ОУН, заступника Голови Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради, начальника політвиховного відділу Головного військового штабу УПА, редактора та автора багатьох підпільних публікацій. Вперше на підставі широкого кола історичних джерел висвітлено процес формування світоглядних позицій, національно-патріотичних переконань та його творчої спадщини. Видання супроводжується великою кількістю оригінальних ілюстрацій, біографічними довідками про осіб, які жили, працювали та боролися в лавах підпілля разом із Петром Федуном.

Баран В., Токарський В. Україна: західні землі. 1939–1941 рр. / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2009. – 448 с.

Проаналізовано політичні, економічні і соціальні процеси, які відбувалися на західних землях України в 1939–1941 рр. Робота написана на великому фактичному матеріалі, в тому числі на розсекречених документах центральних державних архівів України та Російської Федерації. Особливий інтерес становлять залучені авторами документи Галузевого державного архіву Служби безпеки України, частина з яких вперше впроваджується до наукового обігу.

Крехів: дороги земні і небесні / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Вид. 2-ге. – Львів: “Місіонер”, 2009. – 416 с.

Висвітлено історію Крехівського монастиря Чину святого Василя Великого на тлі історії України (період від XVI ст. до наших днів). Подано хроніку основних суспільно-політичних подій та життєписи провідних василіанських діячів, богословів, книговидавців, письменників, дипломатів.

Науменко К. Олекса Кожан. Портрет на тлі епохи / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2009. – 155 с.

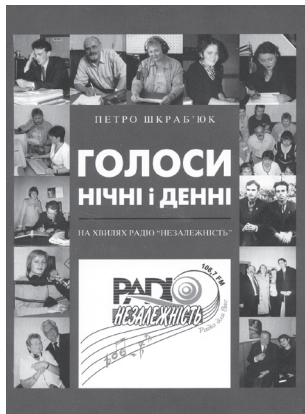
В аналітично-мемуарній книзі показано життєдіяльність уродженця Брідщини, громадського діяча Олекси Кожана (1898–1956), відображено суперечливість, героїзм і трагізм новітньої історії України. Книга ілюстрована документальними світлинами з державних архівів і приватних колекцій, частина з яких публікується вперше.

Чорновол І. 100 видатних львів'ян. – Львів: “Тріада плюс”, 2009. – 448 с. [Серія “Львівська сотня”].

До книги увійшли сто науково-популярних есеїв про відомих львів'ян XIX–XX ст. – австрійців, вірмен, євреїв, поляків, українців, мусульман, – імена яких записані на скрижалях світової історії та культури. Значна частина біографій героїв книги досі була знана замало. Есеї публікувалися на шпальтах “Львівської газети” в рубриці “Люди Львова” впродовж 2004–2008 р. Книга ілюстрована оригінальними світлинами.

Шкраб'юк П. Голоси нічні і денні: на радіо “Незалежність” / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2009. – 224 с.

Тема книги – історія створення та діяльності Радіо “Незалежність”, яке впродовж двох десятиліть є одним з найкращих недержавних регіональних ЗМІ в Україні. Автор розповідає про різні суспільно-політичні колізії в час панування комуністичної ідеології і в період утвердження української державності, про співпрацю з Львівським обласним радіо й телебаченням; водночас, це й спогади про дитинство та навчання творця “Не-

залежності” Івана Чудика, його однокурсників (серед яких і автор книги), а також про досі нез’ясовані обставини загибелі сина засновника Радіо, талановитого радіожурналіста і співака Василя Чудика.

Осінчук Ю.В. Історія української богослужбово-обрядової лексики / Інститут української мови НАН України. – Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2009. – 176 с.

Досліджено українську богослужбово-обрядову лексику в діяхронії. Розглянуто системні відношення у межах цієї лексичної групи, з’ясовано її склад та структуру, проаналізовано походження, історію та функціонування назв богослужінь, обрядів та священнодій. Визначено джерела формування та поповнення назв.

Полюга Л.М. Словник українських морфем / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Київ: Довіра, 2009. – 554 с.

У Словнику подано понад 45 тис. поділених на морфеми слів з різних галузей знань. Описано префіксальні, суфік-

сальні та кореневі морфеми, відомі в українській мові, наведено приклади слів, утворених нерегулярним способом, подано чергування голосних і приголосних, компоненти складних слів.

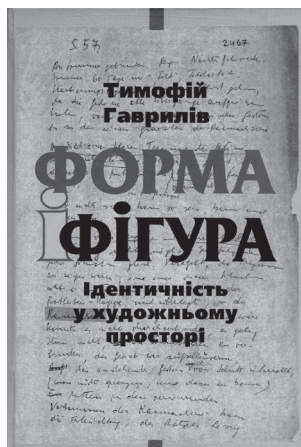
Хобзей Н., Сімович О., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г. Лексикон львівський: поважно і на жарт / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів: Вид-во “Львівська Політехніка”, 2009. – 672 с. [Серія “Діалектологічна скриня”].

Фіксація особливостей мовлення корінних українців Львова першої половини ХХ століття – мета цієї праці. Джерелами стали власні спостереження авторок за мовленням мешканців рідного міста, а також художня та мемуарна література авторів-львів'ян. Особливість книжки у тому, що подано не тільки тлумачення багатьох часто призабутих слів, словосполучень, фразеологізмів, прислів'їв і приказок (понад 12 тис. одиниць), а й розлогі цитати про львівські традиції та звичаї, історичні події та ін.

Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство: Підручник. – Київ: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 430 с.

Підручник висвітлює теоретичні та методологічні питання порівняльного літературознавства. Охоплює широкий діапазон понять, концепцій і методик сучасної компаративістики, які дають філологам надійні інструменти для поглибленого пізнання національного письменства в міждіалектних і міжкультурних контекстах крізь призму генетичних, контактних, типологічних, інтертекстуальних підходів, постколоніальних та імагологічних студій.

Гаврилів Т. Форма і фігура. Ідентичність у художньому просторі / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2009. – 480 с.

Автор розглядає теоретичні проблеми функціонування і розвитку художніх жанрів, проблеми ідентичності в художній літературі. Переосмислюються традиційні погляди на жанр, досліджується зв'язок між жанровою проблематикою і проблематикою художніх фігур. Вводяться в український теоретичний дискурс праці німецьких та англо-американських теоретиків, аналізуються також праці українських учених. Дослідження здійснене на матеріалі австрійської літератури, починаючи з другої половини ХХ ст.

Ільницький М. На перехрестях віку: у трьох книгах / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. – Кн. 3. – 902 с.

Третя книга вибраних літературознавчих праць М. Ільницького містить статті про творчість І. Франка, М. Яцкова, розвиток поезії і критики в Західній Україні в 20–30-ті роки ХХ ст., висвітлює тенденції поетичного процесу в умовах довоєнної та повоєнної еміграції від “Празької школи” до “Нью-Йоркської групи”. Вміщено також спогади автора про його сучасників.

Мельник Я. Іван Франко. Благовіщення. Порівняльний дослід біблійної теми. З додатком благовіщенської драми Івана Дамаскина в віршованім перекладі на церковнослов'янську мову / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Упоряд., публ., передм. і прим. Я. Мельник. – Львів: Вид-во Українського католицького університету, 2009. – 132 с.

Проаналізовано благовіщенські сюжети в науковому дискурсі Івана Франка. Уперше опубліковано розвідка “Благові-

щення. Порівняльний дослід біблійної теми...” (1914) з архіву І. Франка, що містить цікаві причинки для глибшого пізнання І. Франка-апокрифолога та бібліста, дослідника та видавця давніх українських пам’яток.

Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича Національної академії наук України в 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – 186 с.

Бюлетень за 2008 рік містить інформацію про наукову діяльність установи, її відділів, бібліографію публікацій, відомості про ювілярів, захист дисертацій та інші матеріали.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВІДДІЛ АРХЕОЛОГІЇ

Відділ археології Інституту надалі залишається одним з небагатьох академічних підрозділів у галузі археології на теренах України. Тут працюють науковці різних напрямків археологічної науки, які досліджують найдавнішу історію на базі матеріальної культури від часу першої появи людини у ранньому палеоліті (близько 800 тис. р. тому) до пізнього середньовіччя і нового часу.

У відділі працюють два доктори історичних наук (О. Ситник, Л. Мацкевий), п'ять кандидатів історичних наук (В. Гупало, Н. Булик, В. Войнаровський, М. Бандрівський, П. Пеняк), кандидат архітектури (Ю. Лукомський), три наукових співробітники без наукового ступеня (В. Конопля, В. Оприск, Д. Павлів); науково-допоміжних – художник-кресляр (І. Принада) і лаборанти (Д. Романова, А. Гавінський, Я. Яковишина, О. Томенюк).

Працівники відділу працюють над виконанням двох тем – “Культурно-історичні процеси в Західній Україні від первісної доби до раннього середньовіччя” (2008–2010) та “Українське Прикарпаття – культурний міст між Причорноморським і Середньоевропейським регіонами в пра- та протоісторичних віках” (2009–2011). Керівником обох тем є О. Ситник.

У 2009 р. на теренах Західної України працювало шість археологічних експедицій:

1. Палеолітична експедиція (керівник О. Ситник, заступник Р. Коропецький) провела стаціонарні археологічні розкопки багаточислової стоянки Єзупіль І, невеликі розвідувальні розкопки-шурфування стоянок Єзупіль V, Єзупіль VIII, Єзу-

піль ІХ Тисьменицького р-ну Івано-Франківської обл. У басейні Верхнього Дністра, на території Львівської та Івано-Франківської областей відкрито дев'ять нових археологічних пам'яток, що датуються часом енеоліту (трипільська культура, культура лійчастого посуду), бронзової доби, ранньозалізного віку, римського часу та давньоруського періоду. На основній пам'ятці Єзупіль I досліджено два культурних шари мустьєрської доби в хронологічних межах приблизно 80 і 100 тис. р. тому. Знайдено сотні крем'яних виробів та знарядь праці.

2. Українсько-польська експедиція (керівник О. Ситник, заступник А. Гавінський) вивчали багаточисельну пам'ятку поблизу с. Биків Дрогобицького р-ну Львівської області. Досліджено археологічні об'єкти та поховання бронзової доби, знайдено десятки фрагментів кераміки ранньозалізного віку. В експедиції брали участь науковці Польської академії мистецтва і науки та Інституту археології Жешівського університету (проф. Я. Махнік, А. Пелісяк, аспірант В. Пастеркевіч). На правому березі Дністра в околицях сіл Протеси і Которино Жидачівського р-ну Львівської обл. виявлено два добре збережені поселення культур фракійського гальштату і лійчастого посуду, досліджено нові пам'ятки енеоліту – епохи бронзи та раннього залізного віку в околицях сіл Довжка і Середнє Калуського р-ну Івано-Франківської обл.

3. Українсько-польська розвідувальна археологічна експедиція (керівник Д. Павлів) проводила дослідження в Стрийському та Жидачівському р-нах Львівської обл., Калуському та Долинському р-нах Івано-Франківської обл. За час роботи експедиції виявлено, картографовано та метрично вивчено 300 курганів.

4. Архітектурно-археологічна експедиція (керівник Ю. Лукомський) досліджувала монастир св. Онуфрія в с. Лаврів Старосамбірського р-ну Львівської обл. Тут виявлено об'єкти XIV століття та кам'яні фундаменти монастиря XVIII століття, наконечники стріл, кераміку, полив'яні плитки XIII–XIV століть.

5. Львівська міська експедиція (керівник В. Оприск) провела консервацію фундаментів церкви Св. Духа та костелу домініканок Св. Катерини у Львові (вул. Коперніка, 36).

6. Прикарпатська експедиція обстежила 5 пунктів культури лінійно-стрічкової кераміки, трипільської та інших культур у межах с. Лісна Слобідка Коломийського р-ну Івано-Франківщини; велися роботи також у Хмельницькій обл. – в Кам'янець-Подільському р-ні біля с. Сокіл (керівник Л. Мацкевий).

За результатами досліджень експедицій у 2008 р. написано п'ять наукових звітів загальним обсягом до 30 д.а. Необхідно також виготовити альбом ілюстрацій до 100–200 креслень, топографічних карт, профілів стратиграфії, планів об'єктів, польових фотографій, фото речей, зробити детальний інвентарний список всіх знайдених предметів і здати їх у державний музей.

З кожним роком методика розкопок ускладнюється, зростають вимоги до змісту і оформлення звітів, що нами загалом підтримується, хоч забирає дуже багато часу.

Уже шостий рік поспіль силами працівників відділу проводяться археологічні конференції. Минулого року відбулася VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України”, яка проходила 20–22 травня у Львові. З доповідями виступили колеги з Польщі, Словаччини, Росії, Білорусі, багатьох міст України – Чернівців, Івано-Франківська, Тернополя, Луцька, Рівного, Ужгорода.

Головне завдання конференції полягало в обміні досвідом на міжнародному рівні, узгодженні питань методики польових досліджень, домовленості про організацію спільних проєктів археологічних досліджень, публікації статей у збірнику “Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині”.

Уже традиційно кожного року учасники конференції після двох днів заслуховувань та обговорення рефератів у Львові виїждять на терени Прикарпаття для візуального ознайомлення з пам'ятками археології та історії. Минулого року ми оглянули

кургани поблизу с. Дашава Стрийського р-ну Львівської обл., курганний могильник поблизу с. Підліски Долинського р-ну Івано-Франківської обл., а також Долинський краєзнавчий музей “Бойківщина” Тетяни та Омеляна Антоновичів.

Плідно працюють науковці відділу у міжнародних проєктах. Підписані і виконуються договори про наукову співпрацю з Інститутом археології Жешівського університету (тема: “Зона етнокультурних контактів у межиріччі Дністра і Сяну первісної та ранньосередньовічної доби”, Інститутом археології Варшавського університету (тема: “Леон Козловський: львівський період життя та творчості”), Інститутом геологічних наук ПАН (тема: “Стратиграфічна кореляція палеолітичних стоянок України і Польщі на тлі кліматичних змін четвертинного періоду”).

У рамках виконання цих угод проведено археологічні розвідки та розкопки, взято участь у роботі конференцій в Україні та Польщі, зібрано матеріали та опрацьовано джерела для колективної монографії, опубліковано наукові статті у польських та українських виданнях. За звітний період науковці відділу надрукували у закордонних збірниках 18 статей.

Про нашу співпрацю з польськими колегами знаходимо статті у зарубіжних виданнях. У звіті Польської академії наук за 2009 р. (Annual Report – Polish Academy of Sciences, 2009) надрукована стаття Т. Мадейської та Б. Лонцьки з Інституту геологічних наук ПАН “Paleolithic settlement and geology in Podolia and the Dnister Basin – Polish–Ukrainian investigation of Paleolithic sites”. У цій статті висвітлено історію спільних теренових та лабораторних праць (починаючи з 1996 р.) і досягнення у вивченні таких палеолітичних стоянок, як Єзупіль і Галич на Дністрі поблизу Івано-Франківська та Великий Глибочок поблизу Тернополя. Спільно з науковцями цього інституту ми опублікували понад 50 праць в різних зарубіжних та українських виданнях, тому вищезгадані пам’ятки палеоліту заслужено розглядаються як опорні не лише для України, але й усієї Європи.

За звітний період працівниками відділу опубліковано науковий збірник “Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 13”, близько 100 наукових статей у вітчизняних і зарубіжних виданнях, дві монографії: Л. Мацкевого “Старожитності Дрогобицького передгір'я” та П. Бугая, В. Войнаровського, В. Коноплі “Пам'ятки археології Комарова та Волиці (Сокальщина)”.

ПУБЛІКАЦІЇ

Ситник О.С.

“Епоха Черниша” у вивченні палеоліту Західної України (до 90-річчя з дня народження Олександра Панкратовича Черниша, 1918–1993) // АДЛЮ. – Львів, 2008. – Вип. 11. – С. 250–296.

Олександр Панкратович Черниш: людина і науковець // Кам'яна доба України. – Київ, 2008. – Вип. 11. – С. 7–23.

Age and the palaeoenvironment of the West Ukrainian Palaeolithic: the case of Velykyi Glybochok multi-cultural site // Journal Archaeological. Sciences. – 2009. – V. 36. – P. 1376–1389 [співавт.: A. Boguckij, M. Łanczont, B. Łacka, T. Madeyska].

TL-age of loess deposits in the Yezupil I Palaeolithic site on the upper Dnister River (Ukraine) // Geologia. – Warszawa. – 2009. – Vol. 51. – 3–4 (67–68). – P. 88–98 [співавт.: A. Boguckij, M. Łanczont, S. Fedorowicz, J. Kusiak].

Деякі аспекти кам'яної сировини палеолітичних стоянок Галицького Придністер'я // Surowce naturalne w Karpatach oraz ich wykorzystanie w pradziejach i wczesnym średniowieczu. – Krosno, 2009. – S. 167–192 [співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт].

Дослідження природного середовища палеоліту заходу України // Тези доп. Міжнародної наукової конференції “Українська історична географія та історія географії в Україні”, 7–10 жовтня 2009 р. – Чернівці, 2009. – С. 60 [співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, Р. Дмитрук, І. Думас, А. Яцишин, Я. Кусяк, С. Федорович].

Дослідження стоянки неандертальців – 100 тис. р. тому // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2008 р. Інформаційний бюлетень – Львів, 2009. – С. 55–58.

Кам'яна сировина стоянок палеоліту Середньої Наддністрянщини // Surowce naturalne w Karpatach oraz ich wykorzystanie w pradziejach i wczesnym średniowieczu. – Krosno, 2009. – S. 241–271 [співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт].

Олександр Черниш – визначний дослідник палеоліту та організатор науки // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 11–16.

Палеолітична стоянка Галич II: проблеми стратиграфії та хронології // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 17–46 [співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, Я. Кусяк, С. Федорович, Р. Дмитрук, А. Яцишин, І. Думас, Б. Голуб].

Техніко-типологічний аналіз археологічних матеріалів палеолітичної стоянки Галич II // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 47–73 [співавт.: Р. Коропецький, А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська].

Las kurhanów i grób w fortocy // Kultura. – Warszawa. – 4 września 2009. [співавт.: J. Machnik, J. Isajewicz, A. Pelisiak].

Бандрівський М.С.

Михалківські скарби: релігійно-мистецтвознавчий аспект та проблеми датування // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів, 2008. – Спецвип. V. – С. 5–12.

Захисне озброєння на заході України: час і причини появи // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 69–70.

Захисне озброєння на заході України: час і причини появи // Цитаделя. Львівський мілітарний альманах. – Львів, 2009. – № 1. – С. 56.

Метал з ґрунтового могильника Висоцької культури біля с. Петриків на західному Поділлі (Тернопільське плато) // Взаємозв'язки культур епох бронзи і раннього заліза на території Центральної та Східної Європи (Збірка наукових праць на пошану Л.І. Крушельницької) / Інститут археології НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Київ; Львів, 2009. – С. 119–128 [співавт. Т. Гошко].

Wedlock fidelity in ancient times: archaeologist's view // Там само. – С. 174–176 [співавт.: G. Madden, A. Nikitin].

Металева сокира з Крутилова біля Гусятина на Тернопільщині і проблема її інтерпретації // Там само. – С. 198–201.

Новий ритуальний об'єкт часів скіфської архаїки зі Швайківцеь біля Чорткова на Тернопільщині // Там само. – С. 202–210.

Святилище Ареса в Коцюбинчиках на Західному Поділлі в контексті егейських впливів на пантеон царства скототів // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 113–126.

Елементи церемоніальної колісниць VII ст. до нар. Хр. на Тернопільщині // Там само. – С. 215–233.

Про функціональне призначення окремих зображень на кераміці з поховань і ритуальних комплексів ранньозалізного віку з Українського Правобережжя // Історія релігій в Україні. Наук. щорічник. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 25–36.

Передмова до книжки Б. Крушельницького “Кілька слів до археології”. – Львів, 2009. – С. 3–5.

Булик Н.М.

Археологічні осередки Львова (1875–1914): наукові пошуки та польові здобутки // АДІУ. – Львів, 2008. – Вип. 11. – С. 209–237.

Kolekcje archeologiczne muzeów lwowskich (1823–1914) // Problemy rozwoju turystyki edukacyjno-kulturowej w Polsce i na świecie. – Warszawa; Biała Waka k. Wilna; Daugavpils, Lwów; Czerniowce, 2008. – Т. 9. – С. 295–311.

Археологія доби романтизму у Східній Галичині // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань” на пошану Михайла Рожка. – Львів, 2009. – С. 404–416.

Формування української археології в Галичині у XIX столітті: Ісидор Шараневич (1829–1901) // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 307–321.

Войнаровський В.М.

Вичинка шкіри на землях Східного Прикарпаття за пізньолатенського часу – раннього середньовіччя: причини та рівні спеціалізації // Collectio Archaeologica Resoviensis. Tomus XIV. – Rzeszów, 2009. – С. 41–67.

Сировинна база давнього чинбарства Східного Прикарпаття // Surowce naturalne w Karpatach oraz ich wykorzystanie w pradziejach i wczesnym średniowieczu. – Krosno, 2009. – С. 63–90.

Гавінський А.М.

Дослідження верхніх шарів пам'ятки Єзупіль І у 2008 р. // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 162–171 [співавт. О. Лепартович].

Kolejne etapy badań polsko-ukraińskiej ekspedycji archeologicznej w dorzeczu górnego Dniestru // Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności. – Rok 2008/2009. – Kraków, 2009. – S. 287–294 [співавт. Я. Махнік, В. Петегірич, В. Пастеркевич, Д. Павлів, І. Принада].

Поселення культури лійчастого посуду в Малих Грибовичах // Там само. – С. 172–197.

Пошуки пам'яток ранньоземлеробських племен // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 63–65.

Гупало В.Д.

Унікальний хрест-реліквар XVII ст. з Дубна // АДЛІУ. – Львів, 2008. – Вип. 11. – С. 164–171.

Relikwiarze z grobów nowożytnych z Dubna (Ukraina) // Archeologia okresu nowożytnego w Karpatach polskich. – Krosno, 2008. – S. 441–451.

До питання про “особливі печі” у давньому Звенигороді на Білці // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 127–153.

Скляні вироби із розкопок у колишньому Бернардинському костелі в Дубні // Там само. – С. 263–279 [співавт. М. Лосик].

[Переклади анотацій рос. мовою]: Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka archeologicznego. – Rzeszów, 2009. – T. 29.

Конопля В.М.

Археологічні пам'ятки с. Стронятин // Наукові студії / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. – Винники, 2008. – С. 68–78 [співавт. Н. Стеблій]

Археологічні дослідження в урочищі “Лазки” поблизу Винник // Там само. – С. 68–78 [співавт.: Н. Білас, І. Тимець].

Поселення Винники–Лисівка в світлі нових досліджень // Там само. – С. 79–103 [співавт.: П. Довгань, Т. Милян].

Вироби з каменю і кременю епохи палеометалів з території Львова та його околиць // Там само. – С. 104–169 [співавт.: Н. Білас, І. Тимець].

Вироби з кременю висоцької культури // Кременярство висоцької культури. – Львів, 2009. – С. 4–44.

До питання про укріплені поселення періоду енеоліту на території України // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань” на пошану Михайла Рожка. – Львів, 2009. – С. 170–178.

Кременеобробне поселення висоцької культури Дудин IV // Там само. – С. 45–63 [співавт. Я. Онищук].

Кременеві серпи висоцької культури (з фондів Бродівського історико-краєзнавчого музею) // Там само. – С. 64–76 [співавт. Я. Онищук].

Матеріали з нижніх культурно-хронологічних горизонтів північно-східної частини городища літописного Бужеська // Вісник Інституту археології. – 2009. – Вип. 4. – С. 81–110 [співавт. Н. Стеблій].

Пам'ятки археології села Ременів // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 286–298 [співавт. В. Оприск].

Коропецький Р.Р.

Палеолітознавець Володимир Савич: життєвий шлях та наукова діяльність // АДЛУ. – Львів, 2008. – Вип. 11. – С. 297–312.

Мисливці на мамонтів – 20 тисяч років тому // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 59–61.

Техніко-типологічний аналіз археологічних матеріалів палеолітичної стоянки Галич II // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 47–73 [співавт.: О. Ситник, А. Богучкий, М. Ланчонт, Т. Мадейська].

Лукомський Ю.В.

Архітектура княжого Галича XIII ст. // Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі. Матеріали Міжнародної наукової

конференції 29–30 листопада 2007 р., м. Львів. – Львів, 2008. – С. 362–375.

Йосип Пеленський – дослідник середньовічної архітектури давнього Галича // Могилянські читання. – Київ, 2008. – С. 417–422.

Каменная память древней столицы // Родина. – Москва, 2008. – № 8. – С. 52–54.

Основи археології та архітектурно-археологічних досліджень. Методичні вказівки для студентів базового напрямку “Мистецтво” спеціальності “Реставрація творів мистецтва” спеціалізації “Реставрація творів мистецтва з натурального і штучного каменю”. – Львів, 2009. – 20 с. [співавт. В. Петрик].

Архітектурно-археологічні дослідження Десятинної церкви 2007 р. // Археологічні дослідження в Україні 2006–2007 рр. – Київ, 2009. – С. 127–132 [співавт.: Ю. Івакін, О. Манігда, О. Іоаннісян, Д. Йолшин, П. Зиков].

Архітектурно-археологічні дослідження пам’яток монументального будівництва княжого Галича XII–XIII ст. // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань” на пошану Михайла Рожка. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 416–431.

Життєпис Михайла Рожка // Там само. – С. 8–14.

Стольний город Галич // Часопис “Є”. – Львів, 2009. – Ч. 1. – С. 2–7 [співавт. В. Петрик].

Мацкевий Л.Г.

Демедюк Микола Севастьянович // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2007. – Т. 7. – С. 325.

Археологічна карта Долинського району. Етнокультурний та хронологічний список // Археологічними та сакральними стежками Долиниці. – Долина, 2008. – Вип. 2. – С. 38–40.

Котоване // Енциклопедія історії України. Т. 5 (Кон–Кю). – Київ, 2008. – С. 241.

Кошилівці // Там само. – С. 259–260.

Кам’яна сировина у мезоліті заходу України // Surowce naturalne w Karpatach oraz ich wykorzystanie w pradziejach i wczesnym średniowieczu. – Krosno, 2009. – S. 98–121.

Кераміка з шарів енеоліту, ранньої бронзи та ранньозалізного часу з першого навісу Прийма I // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів, 2009. – № 20. – С. 37–52 [співавт.: М. Лосик, Г. Панахид].

Мезолит и палеоэкосистема территории современного города Львова // Взаимодействие и хронология культур мезолита и неолита Восточной Европы. – Санкт-Петербург, 2009. – С. 64–66 [співавт. Г. Панахид].

Мезоліт і палеоекологія Городенківського Подністер'я // Галич і Галицька земля. Матеріали міжнародної наукової конференції. – Галич, 2009. – С. 45–56 [співавт. Г. Панахид].

Питання комплексного міждисциплінарного аналізу шарів енеоліту, ранньої бронзи та ранньозалізного часу з першого навісу Прийма I // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 80–101 [співавт.: М. Лосик, Г. Панахид].

Природна сировина Карпат та її використання у праісторичні часи і в ранньому середньовіччі // Археологія. – Київ, 2009. – № 3. – С. 110–113 [співавт. Г. Панахид].

Роботи Львівської обласної експедиції 2006–2007 років // Археологічні дослідження в межиріччі Вісли, Дністра та Тиси у 2000–2007 рр. – Львів, 2009. – С. 109–131 [співавт.: Р. Гнатюк, Г. Панахид].

Роботи Львівської обласної археологічної експедиції Інституту українознавства НАН України у Підгородцях і Уричі у 1998 році // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань” на пошану Михайла Рожка. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 157–162 [співавт.: Г. Панахид, І. Лавришин].

Дослідження у навісі Прийма VII // Там само. – С. 163–169 [співавт. Є. Червоний].

Сергій Миколайович Бібіков і питання археології заходу України // С. Бибилов и первобытная археология. – Санкт-Петербург, 2009. – С. 39–42.

Степанові Пеняку – 80 // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 166–168.

Охоронно-рятивні дослідження в Українському Прикарпатті 2008 р // Там само. – С. 61–63 [співавт. В. Романець, І. Кочкін].

Sergei Bibikov and Predistory of the North Pontic Area // Extended abstracts. IGCP 521 – INQUA 0501 Fifth Plenary Meeting and Field Trip, Turkey, August 22–31, 2009. – Izmir, 2009. – P. 66–67 [співавт.: Р. Dolukhanov, G. Panahid].

Міжнародна наукова конференція в Галичі // Добра справа (Долина). – 2009. – № 42 (240). – 24 жовтня. – С. 6.

Оприск В.Г.

Пам'ятки археології села Ременів // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 286–298 [співавт. В. Конопля].

Кам'яна іконка із Звенигорода // Там само. – С. 301–306 [співавт.: В. Петегирич, Б. Закалик].

Павлів Д.Ю.

Доісторична пастуша будівля-“стая” з Добростан // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 102–112 [співавт. В. Петегирич].

Кургани центральної частини Сянсько-Дністрянської височини // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 198–214 [співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич].

Кургани Войнилівської височини // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 66–68 [співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич].

Kolejne etapy badań polsko-ukraińskiej ekspedycji archeologicznej w dorzeczu górnego Dniestru // Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności. – Rok 2008/2009. – Kraków, 2009. – S. 287–294 [співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич, В. Пастеркевич, А. Гавінський, І. Принада].

Унікальне поховання ранньоскитського часу на Дрогобицькому Підгір'ї // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань” на пошану Михайла Рожка. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 179–191 [співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич].

Праісторична пастуша будівля (“Стая”) з Добростан // Взаємозв'язки культур епох бронзи і раннього заліза на території центральної та східної Європи (Збірка наукових праць на пошану Л.І. Крушельницької) / Інститут археології НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Київ; Львів, 2009. – С. 60–71 [співавт. В. Петегирич].

До таємниць давньої історії Долинщини // *Добра справа* (Долина). – 2009. – № 43. – 30 жовтня [співавт. В. Петегирич].

Пеняк П.С.

Добош Степан Васильович // *Енциклопедія Сучасної України*. – Київ, 2008. – Т. 8. – С. 98.

Гунни в Тисо-Дунайському басейні // *Історичні студії*. Зб. наук. праць з проблем давньої і середньовічної історії та етнології. – Ужгород, 2008. – Вип. 2. – С. 15–22.

Румунська історіографія про слов'ян Тисо-Дунайського басейну // *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: історія. – Ужгород, 2008. – Вип. 21. – С. 167–171.

Три бронзові скарби із Закарпаття // *МДАПВ*. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 280–285.

Ян Ейснер як дослідник старожитностей Закарпаття // *Náš kalendař* 2009. – Užhorod, 2009. – S. 92–97.

Петегирич В.М.

Доісторична пастуша будівля “стая” з Добростан // *МДАПВ*. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 102–112 [співавт. Д. Павлів].

Кам'яна іконка із Звенигорода // *Там само*. – С. 301–306 [співавт.: В. Оприск, Б. Закалик].

Кургани центральної частини Сянсько-Дністрянської височини // *Там само*. – С. 198–214 [співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів].

Kolejne etapy badań polsko-ukraińskiej ekspedycji archeologicznej w dorzeczu górnego Dniestru // *Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności*. – Rok 2008/2009. – Kraków, 2009. – S. 287–294 [співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів, В. Пастеркевич, А. Гавінський, І. Принада].

Кургани Войнилівської височини // *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за 2008 р. Інформаційний бюлетень*. – Львів, 2009. – С. 66–68 [співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів].

Праісторична пастуша будівля (“Стая”) з Добростан // *Взаємозв'язки культур епох бронзи і раннього заліза на території центральної та східної Європи* (Збірка наукових праць на пошану Л.І. Крушельницької) / *Інститут археології НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. – Київ; Львів, 2009. – С. 60–71 [співавт. Д. Павлів].

Унікальне поховання ранньоскитського часу на Дрогобицькому Підгір'ї // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань” на пошану Михайла Рожка. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 179–191 [співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів].

До таємниць давньої історії Долинщини // Добра справа (Долина). – 2009. – № 43. – 30 жовтня [співавт. Д. Павлів].

Принада І.Б.

Kolejne etapy badań polsko-ukraińskiej ekspedycji archeologicznej w dorzeczu górnego Dniestru // Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności. – Rok 2008/2009. – Kraków, 2009. – S. 287–294 [співавт.: Я. Махнік, В. Петегрич, В. Пастеркевич, Д. Павлів, А. Гавінський].

Романова Д.Я.

Ювілей Ігоря Принади // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 169–170.

Томенюк О.М.

Історіографічні аспекти наукової діяльності Юрія Полянського // АДЛУ. – Львів, 2008. – Вип. 11. – С. 238–249.

Wpływ uwarunkowań przyrodniczo-geograficznych na rozwój turystyki na Ziemi Lwowskiej (Роль географічного фактора у розвитку туризму на Львівщині) // Problemy rozwoju turystyki edukacyjno-kulturowej w Polsce i na świecie. – Warszawa; Biała Waka k. Wilna; Daugavpils, Lwów; Czerniowce, 2008. – Т. 2. – С. 313–325.

Внесок Юрія Полянського у дослідження лесів і терас Дністра // Тези доп. Міжнародної наукової конференції “Українська історична географія та історія географії в Україні”, 7–10 жовтня 2009 р. – Чернівці, 2009. – С. 32–33.

Педагогічна діяльність професора Юрія Полянського в Академічній гімназії Львова // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 322–335.

Професор Ю.І. Полянський – видатний дослідник плейстоцену “полудневого Поділля” // Найдавніші леси Поділля і Покуття: проблеми генези, стратиграфії, палеогеографії. Зб.

наук. праць (до XVI українсько-польського семінару. Скала-Подільська, 13–16 вересня 2009 р.). – Львів, 2009. – С. 8–14.

Яковишина Я.М.

Поселення Бучач I та його місце серед трипільських пам'яток Середнього Придністров'я // АДЛУ. – Львів, 2008. – Вип. 11. – С. 25–34.

Заліщицька локальна група трипільської культури: питання історіографії // МДАПВ. – Львів, 2009. – Вип. 13. – С. 74–79.

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ, СЕМІНАРАХ, СЕСІЯХ

Ситник О.С.

Палеолітичні стоянки Єзупіль I і Галич I // XXV звітна конференція “Археологічні дослідження 2008 року на території Південно-Східної Польщі, заходу України та півдня Словаччини” (Жешів, 10–11 березня 2009 р.) (співдоп. Н. Булик).

Halicz II – problemy stratygrafii paleolitu Naddniestrza halickiego // XXV konferencja sprawozdawcza “Badania archeologiczne prowadzone w 2008 roku na terenie południowo-wschodniej Polski, zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji” (Жешів, Польща, 10–11 березня 2009 р.) (співдоп.: А. Boguckij, R. Dmytruk, I. Dumas, B. Hołub, J. Kusiak, M. Łanczont, A. Jacyszyn).

Визначний геолог та археолог Юрій Полянський як викладач Першої української гімназії у Львові (1920-ті роки) // XX наукова сесія НТШ, Археологічна комісія, Сьомі пастернаківські читання (Львів, 24 березня 2009 р.) (співдоп. О. Томенук).

Олександр Черниш (1918–1993) та палеоліт заходу України // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

Дослідження природного середовища палеоліту заходу України // Міжнародна наукова конференція “Українська історична географія та історія географії в Україні” (Чернівці, 7–10 жовтня 2009 р.) (співдоп.: А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, Р. Дмитрук, І. Думас, А. Яцишин, Я. Кусяк, С. Федорович).

Paleolit środkowy Podkarpacia Ukraińskiego i Zakarpacia: charakterystyka porównawcza // Міжнародна наукова конференція “Транскарпатські культурні контакти в епоху каменю, бронзи та ранньозалізний час” (Кросно, Польща, 16–19 листопада 2009 р.) (співдоп. Н. Булик).

Бандрівський М.С.

Ставропігійський Інститут та його внесок у відкриття вищої культури // XX наукова сесія Наукового товариства ім. Шевченка (Львів, 24 березня 2009 р.).

Про функціональне призначення окремих зображень на кераміці з поховань і ритуальних комплексів ранньозалізного віку // XIX міжнародна конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 12–15 травня 2009 р.).

Бронзовий меч з околиць Петриківського могильника // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

Булик Н.М.

Archeologia Lwowska XIX – I poł. XX wieku // Науковий семінар у Інституті археології та етнології ПАН (Варшава, 15 січня 2009 р.).

Archeologia Lwowska XIX – I poł. XX wieku (także o początkach działalności naukowej Kazimierza Żurowskiego – w stulecie urodzin) // Науковий семінар присвячений 100-літтю від дня народження Казімежа Журовського в Інституті археології університету Миколая Коперніка (Торунь, 20 січня 2009 р.).

Палеолітичні стоянки Єзупіль I і Галич I // XXV звітна конференція “Археологічні дослідження 2008 року на території Південно-Східної Польщі, заходу України та півдня Словаччини” (Жешів, 10–11 березня 2009 р.) (співдоп. О. Ситник).

Ісидор Шараневич: польові дослідження та музейна діяльність // VI міжнародна конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

Археологія доби романтизму у Східній Галичині // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.).

Paleolit środkowy Podkarpacia Ukraińskiego i Zakarpacia: charakterystyka regionalna // Міжнародна наукова конференція “Транскарпатські культурні контакти в епоху каменю, бронзи та ранньозалізний час” (Кросно, 16–19 листопада 2009 р.) (співдоп. О. Ситник).

Войнаровський В.М.

Пошукові дослідження в низів’ї р. Білостік (Сокальська гряда) // XXV звітна конференція “Археологічні дослідження 2008 року на території Південно-Східної Польщі, заходу України та півдня Словаччини” (Жешів, 10–11 березня 2009 р.).

Добринівці I – чинбарський комплекс черняхівської культури на Буковині (підсумки) // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

Гавінський А.М.

Багатошарове поселення Єзупіль I: розвідкові роботи у 2008 р. // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.) (співдоп. О. Ленартович).

Гупало В.Д.

Artefakty szklane z wykopalisk w kosciele pobernardyńskim w Dunie // XXV звітна конференція “Археологічні дослідження 2008 року на території Південно-Східної Польщі, заходу України та півдня Словаччини” (Жешів, 10–11 березня 2009 р.).

Археологічні дослідження на території літописного Звенигорода // Конференція “Міста Галицько-Волинської держави” (Львів, 24 квітня 2009 р.).

Скляні вироби із розкопок у колишньому бернардинському костелі в Дубні // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.) (співдоп. М. Лосик).

Ранньосередньовічні могильники у Звенигороді // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.).

Конопля В.М.

Кам’яні сокири з лопатовими лезами: поширення і культурно-хронологічна інтерпретація // VI міжнародна наукова

конференція “Археологія Заходу України” (Львів, 22 травня 2009 р.) (співдоп. Є. Лібера).

До питання про укріплені поселення періоду енеоліту на території України // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.).

Коропецький Р.Р.

Нова інтерпретація крем'яного комплексу нижнього (перехід від середнього до пізнього палеоліту) горизонту Куличівки // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

Лукомський Ю.В.

Рятівні дослідження у Львові // XXV звітна конференція “Археологічні дослідження 2008 року на території Південно-Східної Польщі, заходу України та півдня Словаччини” (Жешів, 10–11 березня 2009 р.).

Архітектурно-археологічні дослідження сакральних осередків у Лаврові та Спасі. Результати і перспективи // XX наукова сесія НТШ, Комісія архітектури та містобудування (Львів, 25–26 березня 2009 р.).

Давній Галич. Підсумки архітектурно-археологічних досліджень // Науково-практичний семінар “Міста Галицько-Волинської держави” (Львів, 24 квітня 2009 р.).

Резиденції галицьких єпископів у Крилосі в світлі архітектурно-археологічних досліджень // Міжнародна наукова конференція “Галицька митрополія в історії європейського християнства” (Галич, 14 травня 2009 р.) (співдоп. В. Петрик).

Лаврівський монастир. Результати і перспективи архітектурно-археологічних досліджень // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

Археологічні дослідження на місці церкви святого Духа у Львові в 2008 році // Там само. (Співдоп.: Н. Білас, В. Оприск, Д. Павлів, І. Принада, О. Осаульчук, О. Лек).

Релікти дерев'яної системи водовідведення з підвалів львівських кам'яниць; Кам'яне мурування та архітектурний декор Галицького Успенського собору XII ст. (Співдоп. В. Петрик);

Перспективи консервації автентичних підмурків на місці відтворення церкви Святого Духа у Львові (співдоп. В. Оприск) // Міжнародна конференція “Проблеми збереження, консервації та реставрації кам'яного декору і ліпнини на фасадах архітектурних пам'яток” (Львів, 28–29 травня 2009 р.).

Життєвий та творчий шлях Михайла Рожка (співдоп. Т. Романюк); Архітектурно-археологічні дослідження пам'яток монументального будівництва княжого Галича XII–XIII ст. // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.).

Спогади про родину Крип'якевичів // Науковий семінар “Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві” (до 123-річчя уродин Івана Крип'якевича та 10-х роковин смерті Романа Крип'якевича) (Львів, 26 червня 2009 р.).

Стан наукових досліджень, збереження та основні напрямки регенерації історичного середовища на Крилоській горі // Міжнародна наукова конференція “Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України” (Галич, 4 листопада 2009 р.) (співдоп. В. Петрик).

Мацкевий Л.Г.

Археологічна карта Львова // XXV звітна конференція “Археологічні дослідження 2008 року на території Південно-Східної Польщі, заходу України та півдня Словаччини” (Жешів, 10–11 березня 2009 р.).

Археологічні пам'ятки Львова // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

Роботи Львівської обласної експедиції НАН України; Дослідження у печерно-скельному навісі Прийма VII // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.).

Сергій Бібіков і Передісторія Північного Причорномор'я // Міжнародна наукова конференція “Північне Причорномор'я від 30 тисяч років тому” (Ізмір (Туреччина), 22–31 серпня 2009 р.). (співдоп. П. Долуханов).

Транскарпатські культурні контакти в мезоліті // Міжнародна наукова конференція “Транскарпатські культурні кон-

такти в епоху каменю, бронзи та ранньозалізний час” (Кросно, (Польща), 16–19 листопада 2009 р.).

Оприск В.Г.

Археологічні дослідження на місці церкви Св. Духа у Львові в 2008 році // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.) (співдоп.: Н. Білас, Ю. Лукомський, Д. Павлів, І. Принада, О. Осаульчук, О. Лек).

Перспективи консервації автентичних підмурків на місці відтворення церкви Святого Духа у Львові // Міжнародна конференція “Проблеми збереження, консервації та реставрації кам’яного декору і ліпнини на фасадах архітектурних пам’яток” (Львів, 28–29 травня 2009 р.) (співдоп. Ю. Лукомський).

Археологічні дослідження на вул. Вірменській, 13 у Львові // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.).

Результати археологічних досліджень, перспективи збереження та консервації фрагментів фундаментів на місці відтворення церкви Св. Духа у м. Львові // Науковий семінар з планової теми у відділі археології (Львів, 9 червня 2009 р.).

Павлів Д.Ю.

Продовження польових досліджень польсько-української експедиції на правобережжі Верхнього Дністра // XXV звітна конференція “Археологічні дослідження 2008 року на території Південно-Східної Польщі, заходу України та півдня Словаччини” (Жешів, 10–11 березня 2009 р.) (співдоп.: Я. Махнік, А. Пелісяк, В. Пастеркевич, В. Петегирич).

Нововідкриті кургани Карпатського Підгір’я // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.) (співдоп.: Я. Махнік, В. Петегирич, І. Принада).

Кургани Бойківського Підгір’я // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.) (співдоп. В. Петегирич).

Прадавні кургани Бойківщини // V науково-практична конференція “Долина: історія та сучасність” (Долина, 21 липня 2009 р.) (співдоп. В. Петегирич).

Пеняк П.С.

Верхнє Потисся як регіон контактів давніх європейських культур і цивілізацій // Підсумкова звітна конференція професорсько-викладацького складу Закарпатського державного університету (Ужгород, травень 2009 р.).

Петегирич В.М.

Продовження польових досліджень польсько-української експедиції на правобережжі Верхнього Дністра // XXV звітна конференція “Археологічні дослідження 2008 року на території Південно-Східної Польщі, заходу України та півдня Словаччини” (Жешів, 10–11 березня 2009 р.) (співдоп.: Я. Махнік, А. Пелісяк, В. Пастеркевич, Д. Павлів).

Белз і міста Надбужанщини X–XIII ст. // Науково-практичний семінар “Міста Галицько-Волинської держави” (Львів, 24 квітня 2009 р.).

Писемна культура еліти та “мовчазної більшості” у містах Надбужанщини княжої доби // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

Нововідкриті кургани Карпатського Підгір'я // Там само. (Співдоп.: Я. Махнік, Д. Павлів).

Кургани Бойківського Підгір'я // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.) (співдоп. Д. Павлів).

Прадавні кургани Бойківщини // V науково-практична конференція “Долина: історія та сучасність” (Долина, 21 липня 2009 р.) (співдоп. Д. Павлів).

Пригада І.Б.

Археологічні дослідження на місці церкви Св. Духа у Львові в 2008 році // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.) (співдоп.: Н. Білас, В. Оприск, Д. Павлів, Ю. Лукомський, О. Осаульчук, О. Лек).

Нововідкриті кургани Карпатського Підгір'я // Там само. (Співдоп.: Я. Махнік, В. Петегірич, Д. Павлів).

Томенюк О.М.

Визначний геолог та археолог Юрій Полянський як викладач Першої української гімназії у Львові (1920-ті роки) // XX наукова сесія НТШ, Археологічна комісія, Сьомі Пастернаківські читання (Львів, 24 березня 2009 р.) (співдоп. О. Ситник).

Професор Ю.І. Полянський – видатний дослідник плейстоцену “полудневого Поділля” // XVI українсько-польський семінар “Найдавніші ліси Поділля і Покуття: проблеми генези, стратиграфії, палеогеографії” (Скала-Подільська, Тернопільська обл., 13–16 вересня 2009 р.).

Внесок Юрія Полянського у дослідження лесів і терас Дністра // Міжнародна наукова конференція “Українська історична географія та історія географії в Україні” (Чернівці, 7–10 жовтня 2009 р.).

Яковишина Я.М.

Пам'ятки заліщицької групи трипілья: мальований орнамент посуду (історіографія питання) // VI міжнародна наукова конференція “Археологія заходу України” (Львів, 20–22 травня 2009 р.).

**Розкопки стоянок кам'яної доби
в околицях Єзуполя**

В усі часи, а особливо на ранніх етапах існування людства, для поселення головно вибирали місця зі сприятливими природними умовами. Серед них зручність рельєфу та присутність питної води були чи не найважливішими як для первісних мисливців, так і для осілих землеробів пізніших епох (хоча причини для такого вибору в них були різні). Тому не дивно, що для сучасних археологів річкові басейни є найпривабливішою місцевістю, де знаходяться численні сліди стародавніх поселень.

Басейн Дністра не виняток, а скоріше яскраве підтвердження цього правила. У добу палеоліту, до означених вище переваг

цього регіону, додалися ще й помірний клімат прильодовикової зони, близькість та доступність якісної крем'яної сировини для виготовлення знарядь.

Численні стоянки українського Придністер'я вже давно стали опорними та еталонними для дослідників європейського палеоліту. Досить часто пам'ятки утворюють своєрідні "грона", що включають як базові поселення з житловими об'єктами зимового типу, так і різні спеціалізовані табори – мисливські, збиральницькі, сировинні (для попередньої обробки кам'яної сировини) тощо.

Одним з таких скупчень палеолітичних пам'яток на межі Середнього і Верхнього Дністра є група стоянок та місцезнаходжень біля смт Єзупіль неподалік Івано-Франківська. Випадкова знахідка геолога А. Богуцького, який у 1990 р. виявив тут невеличку серію виразних крем'яних артефактів середньопалеолітичного віку стала початком наукових зацікавлень. Впродовж 90-х років ХХ ст. під керівництвом О. Ситника на цій території проводилися розвідувальні дослідження, які згодом переросли у регулярні стаціонарні розкопки.

Перша пам'ятка, що розташована на мисоподібному підвищенні, названому місцевими мешканцями Єнцова Гора, стала відомою у науковій літературі як Єзупіль І. До минулого року стоянку досліджували у межах єдиного (І) розкопу. Крім трьох шарів палеолітичного віку, тут зафіксовано два горизонти доби неоліту, які належали поселенням лінійно-стрічкової кераміки і трипільської культури, а також численні земляні фортифікації (окопи і бліндажі), що залишилися з часів Другої світової війни. Станом на 2009 р. на рівні найнижчого шару ІІІ загальна площа розкопу І становить трохи більше 200 кв. м.

Одночасно з розкопками базової пам'ятки систематично обстежувалися прилеглі території. Лише впродовж останніх років було виявлено близько десяти різночасових пам'яток. Більшість з них – пам'ятки доби палеоліту, які приблизно корелюються хронологічно та культурно з поселенськими горизонтами Єзуполя І. Однак усі вони за рівнем насиченості

культурного шару та чіткістю стратиграфічної картини, які визначають “перспективність” подальшого дослідження, поступаються базовій пам’ятці. Це дозволяє припустити, що відкриття основної поселенської структури єзупільського “куща” палеолітичних стоянок ще попереду.

Головним завданням польового сезону 2009 р. було уточнення деяких стратиграфічних та планіграфічних археологічних аспектів трьох культурних горизонтів середнього палеоліту, вивчення багатьох питань природознавчого характеру – палеогеографії, геоморфології та геології четвертинного періоду, палеозоології, палеонтології, палінології та ін.

У 2009 р. дослідження розкопу I проходило у два етапи. Першу ділянку площею 35 кв. м (квадрати 9-15 – Л-П) прокопано до материка. На другій (площа 45 кв. м; квадрати 1-9 Л-П) здійснено лише підготовчий етап розкопок – знято стерильний шар, що залягає між культурним горизонтом доби неоліту-єнеоліту та верхнім палеолітичним шаром. Повністю вивчена ділянка розкопувалася у два прийоми, що дало змогу провести порівняльні аналізи умов залягання верхньоплейстоценових відкладів.

Єзупіль I. Розкоп I.

На розкопаній площі зафіксовані матеріали, що репрезентують усі три палеолітичні культурні горизонти стоянки, представлені у кількісному відношенні нерівномірно. Найменше знахідок у культурному шарі I (верхній палеоліт) – лише два екземпляри (один з них – виразний призматичний нуклеус, типовий для цієї епохи). Щоправда, цей поселенський горизонт порівняно “бідний” на усіх досліджених ділянках.

Відклади культурного шару II включали 13 знахідок, та найчисельнішою збіркою був представлений нижній (III) горизонт – понад 130 артефактів. На рівні цього шару зафіксовано один об’єкт – рештки розмитого та розтягнутого поверхневою ерозією невеликого вогнища. Вуглистий шар неоднорідний масив, а швидше розсип вугликів, які “плавають” у смугі ґрунту потужністю 5-10 см на площі близько 4 кв. м. Окрім невеликих вугликів, залишки об’єкту представлені скупченням крем’яних виробів, частина з яких має виразні сліди перебування у вогні.

У процесі розкопок усі артефакти залишалися непорушно на місці виявлення. Це дало можливість унаочнити різні рівні залягання крем’яних предметів з культурних горизонтів, провести стратиграфічно-седиментаційні кореляції та інші порівняння.

Колекція крем’яних виробів III культурного шару доповнює комплекс матеріалів, який є левалузьким, пластинчасто-відщепним, з високим відсотком вмісту конвергентних вістер левалуа.

Техніко-типологічні характеристики виявлених збірок крем’яних артефактів, а також ступінь насиченості культурного шару дозволяють припустити, що досліджена ділянка належала до периферії поселення (або, можливо, до периферійного поселення, якщо припустити, що поселенський шар III Єзуполя I не базова стоянка, а лише один з допоміжних короточасних мисливських таборів).

Окрім продовження робіт на розкопі I, цього року було зроблено декілька невеликих шурфів та зачисток. Один з таких шурфів знаходився за двадцять метрів від основної до-

сліджуваної ділянки у напрямку до сучасного русла Дністра. Він був закладений з метою перевірки динаміки умов залягання палеолітичних культурних горизонтів стоянки. Інші шурфи уточнювали стратиграфію відкритих в останні роки пам'яток, які знаходяться на початковій стадії дослідження.

Результати ще одного польового сезону значно доповнили картину заселення цього регіону у палеолітичну добу, однак науково-пізнавальний потенціал досліджуваних стоянок далеко не вичерпаний, низка принципових питань ще чекає свого вирішення. Єзупільські стоянки відіграють важливу роль у проблематиці палеоліту, складній, але такій привабливій своєю багатогранністю і глобальністю (адже, на відміну від дослідників пізніших епох, палеолітознавці різних країн та континентів завжди мали і мають багато “точок дотику”).

О. Ситник, Р. Коронецький

Дослідження поселень первісних пастухів IV–III тисячоліття до нашої ери

У польовому сезоні 2009 р. спільна археологічна експедиція Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Польської академії мистецтв і наук та Інституту археології Жешівського університету (РП) під керівництвом з української сторони д.і.н. О. Ситника, з польської – професора Я. Махніка проводила розвідки на правому березі Дністра між ріками Свічею, Лімницею та Сивкою. Місцевість є пограничною зоною між Львівською та Івано-Франківською областями – відповідно Жидачівським та Калуським районами. Ці маловивчені околиці досі залишаються білою плямою на археологічній карті краю. Основним завданням експедиції стали пошуки енеолітичних поселень (IV–III тис. до н. е.). Всього у процесі розвідок досліджено п'ять різночасових пам'яток.

Насамперед обстежено високі пагорби (понад 300 м над р. м.), на яких, переважно селилися племена мідно-кам'яного віку. У топонімах подібних урочищ часто зустрічається слово “гора”:

Середнянська Гора, Гора Погоріла. Важливим джерелом даних, які полегшили пошук пам'яток, стала інформація, надана місцевими краєзнавцями та старожилами. Так, наприклад, краєзнавець із с. Протеси Жидачівського району Федір Лотоцький розповів про курганний комплекс в урочищі Гори Погорілої, який за колгоспних часів був знищений глибокою оранкою. Тут люди часто знаходили крем'яні та кам'яні сокири. Частина зібраних матеріалів зберігається у місцевій школі. За характерними особливостями артефактів визначено, що вони належали носіям культури лійчастого посуду (добби енеоліту) та культури шнурової кераміки (добби ранньої бронзи). Шурфування пам'ятки показало, що рухомий матеріал представлений поодинокими керамічними, крем'яними виробами та фрагментом кам'яної сокири. У хронологічному та культурному аспектах розкопані артефакти аналогічні до матеріалів із шкільної збірки.

Наступна пам'ятка знаходиться у с. Довжка Калуського району, на високому пагорбів урочищі "Могिला". В результаті шурфування виявлено сліди від стовпових ям, які, очевидно, були конструктивним елементом наземних дерев'яних споруд. Виявлені фрагменти кераміки є типовими для комарівської

Глиняна сокирка з Которинського городища

культури доби пізньої бронзи (II тис. до н. е.). Також встановлено, що значна частина пам'ятки пошкоджена сільськогосподарськими роботами та кар'єром цегельного заводу.

На протилежному пагорбі в урочищі “Середнянська Гора”, що належить до с. Середнє Калуського району, також виявлено сліди давнього поселення. Проведене шурфування дозволило встановити, що пам'ятка частково знищена глибокою оранкою. В одному з шурфів зафіксовано об'єкт прямокутної форми, розмірами 1,9×2,5 м, що орієнтований на північний схід. Об'єкт перевищував розмір шурфа і тому не був розкритий повністю. За сукупністю характерних ознак він нагадує поховальну яму, але остаточне визначення його функціонального призначення вимагає подальших досліджень. Керамічні фрагменти, що виявлені у верхній частині заповнення об'єкта, можуть бути попередньо визначені як матеріали культури лійчастого посуду.

Експедицією обстежено унікальний комплекс которинських городищ, що знаходяться на високому залісненому правому березі Дністра. Це місцевість між селами Старе Село, Которино і Цвітова на межі Жидачівського і Калуського районів. Раніше ці пам'ятки досліджували В. Оприск та О. Корчинський, які зафіксували тут сліди поселень культури лійчастого посуду. З метою точнішої локалізації давнього поселення нами проведено шурфування. В результаті вивчення городища № 2, яке знаходиться в урочищі “Лупана Яма”, виявлено збірку керамічних фрагментів та зафіксовано два об'єкти округлої форми. Серед знахідок виділяються горщики та миски з діаметром вінець 25–40 см. Знайдено також фрагменти двох глиняних грузил. За всіма ознаками ці артефакти відносяться до культури гальштатського часу. Таким чином, попередньо можна ствердити, що которинське городище № 2 належить до ранньозалізного періоду.

Надзвичайно результативними виявилися дослідження городища № 3, яке знаходиться в урочищі “Рогатка”. На ділянці діаметром 60 м, розташованій на березі Дністра, відкрито поселення культури лійчастого посуду. На рівні матеріка

зафіксовано чотири об'єкти, зібрано понад 1000 знахідок. У колекції керамічних виробів представлені типові лійчасті горщики з діаметром вінець понад 40 см, миски, черпаки, кухлі. Поверхня більшості виробів декорована, зокрема і так званим шнуровим орнаментом. Цікавими є знахідки глиняних пряслиць та модельок глиняних сокирок. Серед крем'яних виробів зустрічаються ножеподібні пластини, нуклеус, розтирачи. Три фрагменти кераміки трипільської культури, що виявлені на поселенні, можуть свідчити про взаємозв'язки між цими племенами. Невелику групу знахідок складає кераміка новітнього часу, що знаходилася виключно у верхньому 20-тисантиметровому шарі ґрунту.

Отже, в результаті проведених археологічних розвідок отримано нову інформацію про вже відомі у науковій літературі археологічні пам'ятки та відкрито низку нових поселень енеолітичного часу, які є важливим історичним джерелом про контактну зону між населенням лійчастого посуду та трипільською культурою, яка існувала в означений історичний період у басейні Верхнього Дністра.

О. Ситник, Я. Махнік

А. Гавінський, В. Пастеркевич

Нові унікальні археологічні об'єкти на Дрогобиччині

Спільна експедиція Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Польської академії мистецтв і наук та Інституту археології Жешівського університету (РП) під керівництвом з української сторони д.і.н. О. Ситника, з польської – професора Я. Махніка відновила вивчення багаточислової пам'ятки Биків в урочищі “Бігіївка”.

У 2009 р. досліджувався курган 2, насип якого сильно розтягнуто плугом в північному напрямку, внаслідок чого він отримав овальну форму розміром 20×40 м. У верхньому горизонті кургану, що мав вигляд перемішаного орного ґрунту

та в шарі первісного чорнозему, з якого був насипаний курган, зафіксовано значну кількість артефактів. На рівні непорушеного горизонту (60–70 см) виявлено контури двох поховальних ям. Поховальні ями, орієнтовані на північ, знаходилися у центральній частині насипу на відстані 3 м одна від одної, вони мали прямокутну в плані форму із заокругленими краями та розміри приблизно 1х2 м. У поховальній ямі № 1 знайдено фрагмент кераміки та ритуальну сокирку, виготовлену з опоки. Такі знахідки є характерними для культури шнурової кераміки епохи бронзи. У поховальній ямі 2 знахідок не виявлено. Слідів від кістяків у похованнях не знайдено, можливо кістки розчинились у кислотному ґрунті. По периметру поховальних ям вдалося простежити сліди від конструкції у вигляді чорної смуги шириною 20 см. Поздовжні та поперечні перерізи вказали на сліди неглибокого рову, у якому були вертикально встановлені (впритул одна до одної) колоди і півколоди діаметром 20–30 см.

Біля поховальної камери № 1 виявлено дві стовпові ями діаметром 30 см, які, ймовірно, служили підпорами для перекриття над похованням.

*Поховальні камери
на багатощаровій пам'ятці Биків*

Підсумовуючи результати досліджень кургану, слід зауважити, що своєю будовою він суттєво не відрізняється від інших курганів культури шнурової кераміки Прикарпаття. Типовою є його просторова орієнтація та конструкція поховальних ям, мінімальна кількість знахідок, відсутність цілих форм посуду. Конструкція досліджених поховальних ям аналогічна до поховальної ями з кургану 1 цієї ж пам'ятки, аналіз вугілля з якої показав, що вона може бути датована періодом між 2400 і 2160 р. до н. е. До цього ж часу можна віднести й поховальні ями з кургану 2.

У розкопі виявлено слід від рову з вертикально вкладеними стовбурами-палями, які утворювали огорожу у вигляді частоколу дугоподібної в плані форми шириною 20–30 см та довжиною 17,5 м. Досліджено лише відрізок величезної огорожі, яка складалася з серії близько розташованих стовпів діаметром до 20 см. У заповненні рову виявлено фрагменти кераміки, що є типовими для культури Гава гальштатського часу. Аналогічний об'єкт-палісаду повністю досліджено на цій пам'ятці у сезоні 2005 р. Радіовуглецевий аналіз решток цієї споруди показав дату 1010–820 рр. до н. е. Подібні об'єкти, своєрідні оборонні комплекси, виявлено на наших теренах вперше.

Невеликі дослідження проводилися також у південній частині пам'ятки. Тут зафіксовано дві споруди стовпової конструкції, орієнтованої на північ, розмірами 10×3 м та 1×2,4 м та виявлено сім “ям-глинянок”. Вони мали округлу форму діаметром 1,5 м, глибиною 25–30 см і перекривали одна одну. В одній з таких ям зафіксовано фрагменти розбитої миски, типової для межановіцької культури доби ранньої бронзи.

Варто підкреслити багаточасовий характер пам'ятки. Серед матеріалів зустрічаються артефакти культур лійчастого посуду, шнурової кераміки, межановіцької, тцінецької та культури Гава.

*О. Ситник, Я. Махнік
А. Гавінський, В. Пастеркевич*

Пошуки давніх пам'яток у межиріччі Лімниці та Свічі

Спільна українсько-польська експедиція 2009 р. у рамках виконання Угоди про наукову співпрацю з Інститутом археології Жешівського університету та Долинським краєзнавчим музеєм “Бойківщина” Тетяни і Омеляна Антоновичів провела археологічне обстеження прикарпатської та карпатської частини межиріччя Лімниці та Свічі. Основну увагу звернено на пошуки прадавніх поховальних пам'яток – курганів, які є винятково цінними свідками матеріальної і духовної культури наших предків.

Вже на початковому етапі досліджень вдалося зробити кілька цікавих відкриттів. Так, на південь від с. Надієва, з правого боку від дороги Долина–Калуш, на залісненому пагорбі в урочищі “Липник” відкрито великий курганный могильник. У ньому нараховується 28 могильних насипів, розташованих компактною групою у північній частині лісу. Серед них виділяється один найбільший курган діаметром 21 м і висотою 2,4 м. Кілька могил мають висоту від 1,1 м до 1,65 м та діаметр від 11 до 17 м. Більшість насипів сягають 8–10 м у діаметрі та 0,3–0,9 м у висоту. На схід і північний схід від с. Велика Тур'я зафіксовано поодинокі могили та групу курганів. У північно-східній частині великого лісового масиву, відомого також як “Чорний ліс”, на межі Долинського і Калуського районів, за 1 км на південь від с. Болохів, в урочищі “Старовина” відкрито великий курганный могильник, який нараховує 38 могил діаметром від 3 до 10 м і висотою від 0,25 до 0,6 м. У с. Тисів поблизу Болехова обстежено стародавній курган, інформацію про який надали вчитель історії І. Пилипів та секретар сільради О. Павлишин.

Справжня несподіванка чекала нас поблизу с. Підліски (давня назва Нягрин), де виявлено найбільший курганный могильник в Українських Карпатах. Ця пам'ятка розташована на північному схилі гори Баби́ч (680 м над рівнем моря),

яка входить до пасма Крайових низькогірних Горган. На площі 260×420 м розміщуються 152 могильні насипи, які утворюють кілька компактних груп. Кургани мають висоту від 0,3 до 1 м та діаметр від 3 до 9 м. Їх оглянули учасники VI міжнародної конференції “Археологія Заходу України”, організованої у Львові Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; відомі археологи з України, Польщі, Білорусі, Словаччини та Росії підтвердили унікальність цього курганного некрополя та необхідність його дослідження. Ще одну групу стародавніх могил зафіксовано вже на лівому березі Дністра між селами Піддністр'яни і Рудківці на Жидачівщині. Тут в урочищах “Під Могилою” і “Могилки” виявлено сім курганів, один з яких є найбільшим могильним насипом на Львівщині (діаметр 36 м, висота 5,7 м).

Нововідкриті кургани можуть належати до різних історичних епох та культур. Найімовірніше, це пам'ятки культури шнурової кераміки III тис. до н. е., комарівської культури доби бронзи (сер. II тис. до н. е.), гальштатського та скитського періодів (X–V ст. до н. е.), культури карпатських курганів (II–V ст. н. е.), княжої доби (IX–XI ст. н. е.). Але остаточно

відповідь щодо хронології та культурної належності таких пам'яток дадуть лише фахові розкопки. Виявлені кургани увійдуть до великої узагальнюючої праці “Прадавні курганні некрополі Прикарпаття”, яка готується у рамках міжнародного наукового проекту.

Експедиція також обстежувала пам'ятки старовини у с. Тяпче, де за інформацією співробітника музею “Бойківщина” Івана Матіїва, знаходяться курганоподібні насипи, а в літературі згадуються окремі археологічні знахідки – кам'яні свердлені сокири та старовинні тілопокладні поховання з кам'яними та крем'яними знаряддями. Дійсно, на північній околиці села в урочищі з красномовною назвою “Могилиці” зафіксовано рештки курганного могильника, основна частина якого, очевидно, була знищена під час прокладання залізничної колії ще за австрійських часів. Тут частково збереглися сильно розорані насипи двох курганів діаметром 29 і 17 метрів і висотою до 1,5 метра. Поруч знаходиться ще один дуже великий курганоподібний насип. Не виключено, що із курганами у селі Тяпче пов'язана знахідка кам'яної свердленої сокири доби міді (III тис. до н. е.), яка зберігається в Музеї історії міста Болехова ім. Романа Сковорія.

У музеї, завдяки сприянню наукового співробітника Галини Якимів, учасники експедиції опрацювали невелику, але цікаву збірку археологічних знахідок – кам'яні та крем'яні сокири доби міді–бронзи з Болехова, Великої Тур'ї, Гузієва, Міжріччя, рідкісну бронзову сокирку – кельт із с. Кальна, що датується X–VIII ст. до н. е. Ці матеріали вказують на необхідність детальнішого вивчення згаданих місцевостей.

Пошуки старожитностей Долинщини ми продовжили і за межами України. Це стосується, зокрема, скарбу бронзових виробів із с. Витвиці, який було знайдено випадково у міжвоєнному часі. Для науки вдалося врятувати лише чотири браслети та щиток із спіралеподібно скрученого стержня, які подарував для Музею НТШ у Львові мешканець села Степан Січка-Витвицький. У 1944 р. скарб разом з іншими цінними археологічними

Браслет з Витвицького скарбу

речами з Львівських музеїв мав бути вивезеним до Німеччини. Однак вагони під час бомбардування було залишено під Краковом, і скрині з історичними раритетами потрапили до збірок польських музеїв. Тепер Витвицький скарб VIII ст. до н. е. зберігається у Краківському археологічному музеї.

Під час перебування у Кракові на міжнародній археологічній конференції, організованій Польською Академією наук і мистецтв, де ми доповідали про результати досліджень у Прикарпатті, в т. ч. і на Долинщині, вдалося ретельно оглянути скарб, замалювати і сфотографувати його. Ці матеріали разом із науковим описом будуть передані музеєві “Бойківщина” і започаткують його археологічну експозицію.

*Я. Махнік,
Д. Павлів, В. Петегирч*

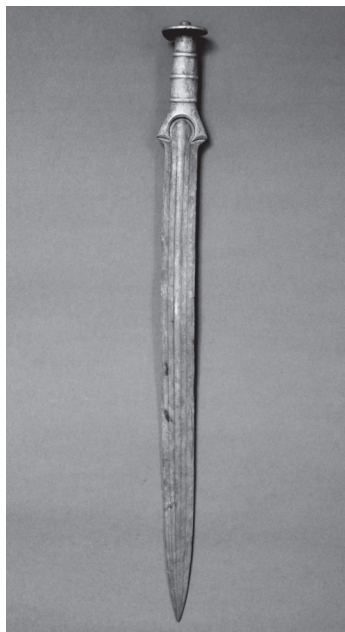
Рідкісний бронзовий меч з Буковини

Нещодавно археологи для наукового опрацювання отримали рідкісний стародавній меч, зроблений з бронзи. Згідно з інформацією власника, знахідку виявлено випадково в руслі або прибережних намивах р. Серет поблизу с. Черепківці Глибоцького р-ну Чернівецької обл.

Меч складається з двох частин – клинка і порожнєтілого руків'я, відлитих окремо у формах-моделях. Клинок входить всередину руків'я і закріплений за допомогою двох заклепок. Повна довжина меча становить 63 см. Клинок рівний, плавно звужується до вістря, в перерізі ромбоподібної форми із заокругленими бічними гранями. Посередині леза, по всій його довжині проходить пружок-нервюра, паралельно обіч неї дві рельєфні смуги. На клинку поблизу вістря нанесено кілька тонких заглиблених ліній.

Найвиразнішою деталлю меча є овальне в перерізі руків'я довжиною 11,5 см. Руків'я охоплене трьома пружками, які ділять поверхню на три частини. Руків'я вивершується диском діаметром 4,5 см із кнопкоподібним виступом посередині. Нижня частина руків'я має вигляд двох “лапок”, які зовні охоплюють клинок. На “лапках” розташовані заклепки. Поверхня руків'я заполірована, очевидно, від тривалого використання.

Орнаментация меча є досить багатою і виконана неглибокою чеканкою на вже готовому виробі. Верхня площина диска-навершя прикрашена концентричними колами із ліній і крапок. Навколо, по краю диска проходить орнаментальний пояс із 11 витків спіралеподібного меандру, який нагадує гуцульський “безконечник”. На нижній площині диска вицеканено чотири кола із штрихів-гостроконечників. Верхній сегмент руків'я орнаментований подвійними горизонтальними лініями, між якими розташовані ряди із півкілець. На середньому сегменті простежуються майже стерті сліди орнаменту

Меч із Черепківців

Руків'я меча із Черепківців

із концентричних кілець. Меч дуже добре збережений, його вага 850 г.

Меч із Черепківців належить до “ліптовського” типу мечів, поширеного в археологічних культурах кола урнових поховань (рання лужицька, кновізька) кінця доби бронзи в Центральній Європі. Найбільше таких мечів виявлено в Словаччині, Чехії, Південній Німеччині, Угорщині, дещо менше в Австрії, Румунії і Польщі. Знахідки бронзових мечів, в тому числі “ліптовського” типу, відомі також в Україні, здебільшого на Закарпатті. В Галичині і на Буковині вони трапляються поодиноко. Знаменитим є скарб із 12 розкішно орнаментованих мечів з Комарник на Бойківщині, окремі мечі знайдено у Наддністрянщині, вони потрапляли на землі північніше від Карпат із Наддунайського регіону прадавніми торговими шляхами, які вели через гірські перевали. Схожими до черепківського клинка на наших теренах є мечі із Завалова на Тернопільщині та Карова на Сокальщині. Досить рідкісний на дисках-навершях руків'я орнамент у вигляді спірального меандру виявлено також на мечі з Орадя на північному заході Румунії. Меч із Черепківців можна віднести до пізньобронзової доби і датувати X–IX ст. до н. е.

Як правило, мечі пізньобронзової доби входять до складу скарбів або знаходяться окремо, значно рідше трапляються в похованнях. Це була дорога, престижна зброя, якою володіли

не лише вожді і видатні воїни, але й жерці, оскільки деякі знахідки свідчать про використання пишно орнаментованих мечів в релігійних обрядах, зокрема в жертвоприношеннях. Не виключено, що власне в часи доби бронзи зародився культ меча – символу влади, мужності і честі. Меч із Черепківців на Буковині є рідкісною і цінною для науки археологічною знахідкою.

Д. Павлів, В. Петегірич

ВІДДІЛ ІСТОРІЇ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Назва відділу останнім часом сприймається як анахронізм. Працівники його студіюють не тільки історію і культуру середніх віків (медієвістика), але й проблематику наступних століть. Якоюсь мірою, тенденції до подовження середніх віків аж до середини XVII ст. (подекуди навіть на все XVIII ст.) пояснюються впливом спадщини офіційної історіографії СРСР. За визначенням “Советской исторической Энциклопедии” (т. 6, с. 214–223), предметом медієвістики є середні віки, тобто час від V до середини XVII ст., а сама назва *medium aevum* виводиться не від єдино можливого у латинській мові словосполучення *medium aevum*, а від незгідного з латинською граматиною *medii aevi*, яке і дотепер фігурує в деяких історичних посібниках у нашій країні. Втім, термінологія в Україні поступово узгоджується із світовою. У 2006 р. колишній відділ історії середніх віків Інституту історії України НАНУ змінив назву на відділ історії України середніх віків і раннього нового часу. Відома книжка Наталі Яковенко “Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст.” у другому переробленому виданні отримала назву “Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України”. Періодизація – річ умовна, але для кращого взаєморозуміння між фахівцями бажаний рух до уніфікації термінів, звичайно ж з усіма необхідними застереженнями. Тому настає час для уточнення назви підрозділу, тим більше, що ряд фундаторів нашого інституту поєднували дослідження історії та культури доби середньовіччя і XVI–XVIII ст. Інколи мистецтва княжої доби і наступних періодів аж до 1800 р. включали праці з літератури та мистецтва у спільне поняття давньої української культури.

Спираючись на традиції Інституту, відділ опрацьовує питання історичного і культурного процесу княжої доби і наступних періодів, приблизно до кінця XVIII ст. Рік 2009 був передостаннім роком виконання затвердженої для відділу теми “Галицько-Волинська Русь в контексті історії Центрально-Східної Європи (X–XV ст.)”. Працюючи над плановою темою Я. Ісаєвич зосередився на проблемах історіографії, займався підготовкою до друку (передмова, примітки, текстологічне опрацювання) третього тому “Історії України-Руси” М. Грушевського, підготував до англійського перекладу “Енциклопедії історії України” статті “Львів”, “Міжнародна асоціація українців”, “Міжнародні конгреси історичних наук, обговорення на них проблем українознавства та участь учених з України” та інші.

Л. Войтович у 2009 р. продовжував вивчати княжу dobu, зокрема питання ідентифікації слов'янських племен за Баварським Географом, появу вікінгів на Правобережжі, початки взаємин слов'ян з уграми, історію першої галицької династії, а далі, претензії Острозьких на спадщину королівства Русі. Також вивчав проблематику історичних стереотипів щодо формування кримськотатарського народу та утворення Кримського ханства. Завдяки тому що Л. Войтович поєднував посади завідувача кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ЛНУ ім. І. Франка, одночасно провідного наукового співробітника нашого відділу, він відіграв велику роль у налагодженні співпраці обох колективів. У інституті був співавтором і фактично співкерівником багатьох праць. В. Александрович продовжував вивчення писемних джерел і пам'яток українського мистецтва від княжої доби до кінця XVIII ст., зокрема, опублікував ряд досліджень про західно-українські ікони XIII–XIV ст., запропонувавши принципово нові підходи до осмислення цієї частини спадщини Галицько-Волинського князівства та її місця у мистецькому процесі на західній периферії східнохристиянського світу. Основною

темою Ю. Ясіновського є опрацювання книги, яка підведе підсумок тривалих студій української та білоруської музики XIV–XVIII ст. в контексті музичного життя східної, центральної і західної Європи, а також Візантії. Одночасно він вивчав і узагальнював українську музику XIX–XX ст. В. Любашенко працювала над двома темами: крім роботи над колективною плановою працею про Галицько-Волинську Русь, вела студії над індивідуальною темою “Протестантизм в православному світі: український контекст”. Продовжила редагування текстів двох навчальних курсів (“Історія християнської думки”, “Православ’я і католицизм у християнській традиції”) і пошук інвесторів для їх публікації. І. Паславський працював над розділом “Церква й церковні відносини в Галичині й на Волині в епоху Романовичів”. Опублікував монографію “Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.)”. В процесі підготовки монографії натрапив на згадку про досі невідому версію дати заснування Львова. Р. Голик готував розділ “Образи і стереотипи Галицько-Волинського літопису” у рамках ширшої проблематики – дослідження етносоціальних стереотипів в історії Галичини. Зокрема йдеться про образ Романа Мстиславича в українській і польській історичній традиції, а також про стереотипи, пов’язані з Галичиною в українській і російській ментальності. Я. Книш працював над дослідженням історії Галицько-Волинської держави у першій чверті XIV ст. Пощастило знайти невідомі писемні джерела, які дозволяють змінити наші уявлення про цей період. Ю. Зазуляк, продовжував досліджувати роль права та судочинства у суспільних відносинах Галичини пізнього середньовіччя. Н. Дубинка, яка спершу працювала лаборантом, була затверджена на посаді старшого лаборанта, виконує обов’язки секретаря відділу і технічного секретаря вченої ради. Готує під керівництвом М. Чікало метричну книгу с. Верби кінця XVIII – початку XIX ст. Вивчає також спадщину І. Крип’якевича.

ПУБЛІКАЦІЇ

Ісаєвич Я.Д.

Друкарство і книговидання // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2008. – Т. 8. – С. 444–449.

Енциклопедія історії України. Т. 5. – Київ, 2008 [статті: “Кот Станіслав”. – С. 233–234; “Королівство Галиції і Лодомерії”. – С. 172–173; “Королівство Польське”. – С. 173; “Королівство Русь”. – С. 173; “Корнякт Константин”. – С. 166–167].

Енциклопедія історії України. Т. 6. – Київ, 2009 [статті: “Лерітьє Мішель”. – С. 126–127; “Лім’є Анрі Філіпп де”. – С. 216; “Лозінський Владислав”. – С. 260–261; “Луцька братська школа”. – С. 310–311; “Львівська братська друкарня”. – С. 338–340; “Львівська братська школа”. – С. 340; “Львівська історична школа”. – С. 342; “Львівське братство”. – С. 349; “Люткович Павло”. – С. 398–399; “Майєр Йоганн”. – С. 435; “Мартинович Ісидор”. – С. 531; “Мельник”. – С. 597; “Міжнародна асоціація українців (МАУ) та міжнародні конгреси українців”. – С. 700–704; “Міжнародний комітет історичних наук”. – С. 711–712; “Міжнародні Конгреси істориків, обговорення на них проблем українознавства та участь учених з України”. – С. 714–726.

На шляху до правди. Убивство польських професорів у Львові (липень 1941 р.): кому вигідні фальсифікації // Бібліотека газети “День”. Екстракт 150. – Київ, 2009. – Т. 1. – С. 660–670 [співавт.: К. Науменко].

Войтович Л.В.

Готи на території України: результати досліджень на початок ХХІ століття // Археологічні дослідження Львівського університету. – Львів, 2008. – Вип. 11. – С. 35–64.

Князі Острозькі. Спроба відтворення генеалогії династії // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Історичні науки”. – Острог, 2008. – Вип. 13. – С. 44–59.

Князь Іван Бирладник: загадкова постать // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2008. – Вип. 11–12. – С. 51–62.

Королівство Русі: факти і міфи // Дрогичинь 1253. Матеріали міжнародної наукової конференції з нагоди 755-ї річниці

коронації Данила Романовича. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 4–17.

Улус Ногая і Галицько-Волинське князівство // Україна–Монголія: 800 років у контексті історії. – Київ, 2008. – С. 71–78.

Формування кримськотатарського народу. Вступ до етногенезу. – Біла Церква, 2009. – 214 с.

“Баварський Географ”: спроба етнолокалізації населення Центрально-Східної Європи в IX столітті // Український історичний журнал. – 2009. – № 5. – С. 12–34.

“Баварський Географ”: проблеми ідентифікації слов'янських племен // Треті Ольжині читання. Пліснеськ 31 травня 2008 року. – Львів, 2009. – С. 3–14.

Іван Виговський в контексті історії козацької дипломатії XVII – початку XVIII століття // Іван Виговський. Збірник статей наукової конференції присвяченої 350-літтю Гадяцької угоди. – Львів, 2009. – С. 33–66.

Карпатські князі // Ярослав Николович. Стрільбицькі князі. – Львів, 2009. – С. 19–22.

Кілька зауваг до нової дискусії навколо “Слова о полку Ігоревім” // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань” на пошану Михайла Рожка. – Львів, 2009. – С. 40–56.

Остання еміграція короля Данила Романовича // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Історичні науки. – Луцьк, 2009. – № 13. – С. 89–96.

Передмова // Паславський І. Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.). Дослідження з історії європейської політики Романовичів. – Львів, 2009. – С. 5–7.

Проблемы музеефикации археологических памятников древнерусской эпохи на территории Западной Украины // Музеология – Музееведение в XXI веке: проблемы изучения и преподавания. – Санкт-Петербург, 2009. – С. 228–231.

Союз Візантії та Галицько-Волинської держави за Ангелів // Дриновський збірник. – Харків; Софія, 2009. – Т. 3. – С. 376–385.

Формування кримськотатарського народу і утворення Кримського ханства: історична правда та стереотипи сприйнят-

тя // Історичні міфи та стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. За ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2009. – С. 352–436.

Загадки “миколаївських” танків // Громада (Миколаїв). – 2009. – 30.04; 8.05; 13.05; 15.05; 19.05; 26.05; 29.05; 2.06; 5.06; 10.06.

Талант, якому не таланило. До ювілею Корнила Устияновича // Громада (Миколаїв). – 2009. – 24.07; 28.07; 31.07; 4.08; 7.08; 11.08; 14.08; 18.08; 26.08; 28.08; 1.09 [співавт. Н. Ощипок].

[Рец. на кн.]: Dariusz Dąbrowski. Genealogia Mścislawowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku). – Kraków, 2008. – 830 s. // Вісник НТШ. – Львів, 2009. – Ч. 41. – С. 55–56.

[Рец. на кн.]: С.И.Лиман. Идеи в латах: Запад или Восток? Средневековье в оценках медиевистов Украины (1804 – первая половина 1880-х гг.). – Харьков, 2009. – 688 с. // Вісник Харківської державної академії культури. – Харків, 2009. – Вип. 25. – С. 178–183.

[Рецензент]: Однороженко О. Руські королівські, господарські та князівські печатки XIII–XVI ст. – Харків, 2009. – 320 с.

[Рецензент]: Паславський І. Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.). Дослідження з історії європейської політики Романовичів. – Львів, 2009. – 124 с.

Александрович В.С.

“Богоявлення” – новий київський графічний панегірик гетьманові Іванові Мазепі // Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха. Зб. наук. праць. Від. ред. В. Смолій. – Київ, 2008. – С. 301–311.

Гравійовані ікони зі збірки Володимира Вуйцика у фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 229–237.

Ikony Matki Boskiej fundacji przedstawicieli książęcych elit Wołynia XVI wieku // Acta Academiae Artium Vilnensis. – Vilnius, 2008. – T. 51. – S. 21–32.

Візантійський імпорт та візантизуюча течія волинського малярства княжої доби // Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Наук. збірник. Матеріали XVI міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 4–5 листопада 2009 р. – Луцьк, 2009. – Вип. 16. – С. 17–27.

Царські врата 1601 року церкви святого Миколи в Лудині поблизу Володимира та володимирський малярський осередок на зламі XVI–XVII століть // Там само. – С. 38–47.

Ікона Похвали Богородиці з церкви Різдва Богородиці в Новій Всі // *Szczelina światła. Ruskie malarstwo ikonowe. Pamięci Romualda Biskupskiego* (Biblioteka Tradycji. – Nr 86). – Kraków, 2009. – S. 133–142.

Літописний монумент середини XIII ст. з орлом в околицях Холма // Фортеця: Збірник заповідника “Тустань” на пошану Михайла Рожка. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 86–102.

Мистецькі сюжети холмського літопису князя Данила Романовича: нотатки до відчитання, сприйняття та інтерпретації джерела // Український археографічний щорічник. Нова серія. – Київ, 2009. – Вип. 13–14. – С. 38–72.

Ромуальд Біскупський (1935–2008) // Там само. – С. 808–809.

Місто Кременець як малярський осередок Волині кінця XVI століття // Студії і матеріали з історії Волині. Ред. вип. В. Собчук. – Кременець, 2009. – С. 63–71.

Скарбниця київського Софійського собору на початку XV століття // Софійські читання. Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції “Пам’ятки Національного заповідника “Софія Київська”: культурний діалог поколінь”, м. Київ, 25–26 жовтня 2007 р. – Київ, 2009. – С. 133–143.

Українська іконографія Воплочення зламу середньовіччя та нової доби // Богословський збірник Львівської духовної академії УПЦ КП “Апологет”. – № 1–4(16–19): Матеріали Міжнародної наукової конференції “Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво”, Львів, 23–24 листопада 2009 р. – Львів, 2009. – С. 60–70.

Хотинецька ікона Воплочення // Церковний календар 2010. Видання Перемисько-Новосанчівської єпархії. – Сянок, 2009. – С. 117–127.

Koronacja ikony Bogurodzicy w klasztorze Dominikanów we Lwowie w roku 1751: oprawa artystyczna // *Acta Academiae Artium Vlnensis*. – T. 54: Celebrations and everyday life in the Grand Duchy of Lithuania and its contexts. – Vilnius, 2009. – S. 123–131.

Sztuka ukraińska na pograniczu Wschodu i Zachodu // Uniwersytet Warszawski. Pismo uczelni. – 2009. – Nr 1(40). – S. 22–23.

[Рец.]: Нотатки до ненаписаної книги. Jerzy Motylewicz. Społeczeństwo Przemyśla w XVI i XVII wieku. – Rzeszów, 2005. – 433 s. // Український археографічний щорічник. Нова серія. – Київ, 2009. – Вип. 13–14. – С. 725–744.

Любащенко В.І.

“Контрреформація” // Енциклопедія історії України. – Київ, 2008. – Т. 5. – С. 108–110.

Реформи в Київській Церкві за митрополита Кирила II // Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі. – Львів, 2008. – С. 182–202.

Висвячення і канонізація київського митрополита Петра Ратенського // Історія релігій в Україні. Наук. щорічник. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 473–483.

Католицькі тексти у давньоруській писемній спадщині (до питання про західні впливи на Київську Церкву) // Україна і Ватикан в контексті культурно-цивілізаційного діалогу: історія і сучасність. Наук. серія. – Київ, 2009. – Вип. 3. – С. 170–176.

Протестантизм у соціальному бутті України: аналіз і прогнози // Соціальні проблеми посттоталітарного суспільства та можливості Церкви. Матеріали конференцій Інституту релігії і суспільства Українського католицького університету // <http://www.ucu.edu/irs/editions/conferences>.

Чи був Петро Ратенський галицьким митрополитом? (сторінки з біографії святителя) // Галицька митрополія в історії європейського християнства. – Галич, 2009. – С. 231–242.

Паславський І.В.

Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.). Дослідження з історії європейської політики Романовичів. – Львів, 2009. – 124 с.

До питання про початкову історію Турівської єпархії // Аполонет. Богословський збірник Львівської Духовної Академії УПЦ КП. Матеріали I міжнародної конференції “Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво”, Львів, 23–24 листопада 2009 р. – Львів, 2009. – С. 26–30.

Коли виникло єпископство в Перемишлі? // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник: 2009 р. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 548–556.

Переклад з латинської мови текстів “татарської” промови архієпископа Петра у вид.: Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.). Дослідження з історії європейської політики Романовичів. – Львів, 2009. – С. 88–92; 101–104.

[Рец.]: Цінне видання з історії підпільної церкви [на кн.]: Стоцький Я. Греко-Католицька Церква і релігійне становище Тернопільщини (1946–1989). – Тернопіль, 2003. – 432 с. // Катакомбна Церква (Двадцятиліттю виходу УГКЦ з підпілля присвячується). Статті і матеріали. – Львів, 2009. – С. 217–218.

Голик Р.Й.

Місто і його душа: образ Львова у польській та українській мемуаристиці ХІХ – початку ХХ ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ ст. – Львів, 2008. – С. 609–617.

“Тіло і душа” чи “знак і значення”? : проблема елементарних одиниць літературного тексту в “класичних” та “семіотичних” поетиках // Вісник Львівського університету. Серія філологічна – Львів, 2008–2009. – Вип. 44. – Ч. 1. – С. 299–308.

“Літопис Бойківщини” у міжвоєнному Самборі: книги, ідеї та стереотипи галицької провінції ХХ ст. // Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база. Матеріали міжнародної наукової конференції, Львів, 29–30 квітня 2009. – Львів, 2009. – С. 116–119.

Книш Я.Б.

Стрептівській школі – 150 років // Життя і слово. – Кам’янка-Бузька, 2009. – 24 грудня. – С. 2–3.

Зазуляк Ю.П.

A Discipline without the Past: Medieval Studies in Ukraine, 1991–2009 // Annual of Medieval Studies at CEU. Eds. J. Rasson and B. Zsolt Szakacs. – 2009. – Vol. 15. – P. 339–353.

Knowledge of Law and the Administration of Justice in Late Medieval Galicia // RUTHENICA. – 2009. – Vol. 8. – P. 97–119.

**УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ,
СЕМІНАРАХ, ЛЕКЦІЯХ**

Ісаєвич Я.Д.

“Українці і поляки: успіхи і труднощі на шляху подолання стереотипів” // Міжнародна конференція “Вересень 1939 року Львів і Львівщина між гітлерівським та сталінським тоталітаризмами” (Львів, 23 вересня 2009 р.).

На перетині способів осягнення світу // Наукова конференція “Осягаючи літературу на перехрестях віку (до 75-річчя з дня народження Миколи Ільницького)” (Львів, 24 вересня 2009 р.).

Культура в Україні останньої третини XVII – початку XVIII століть // Наукова конференція “Іван Мазепа і мазепинці: історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII століть ” (Львів, 15–17 жовтня 2009 р.).

Александрович В.С.

Прижиттєва іконографія гетьмана Івана Мазепи // Іван Мазепа і мазепинці: Історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII століть (Львів, 15–17 жовтня 2007 р.).

Мистецька спадщина Святоюрського собору // Собор Святого Юра у Львові: історична, архітектурна та мистецька традиції XIII – перша половина XVIII століть (Львів, 12 березня 2009 р.).

Візантійський імпорт та візантизуюча течія волинського малярства княжої доби; Царські врата 1601 року церкви святого Миколи в Лудині поблизу Володимира та володимирський

малярський осередок на зламі XVI–XVII століть // Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації (Луцьк, 1–2 грудня 2009 р.).

Українська іконографія Вовплочення зламу Середньовіччя та Нової доби // Міжнародна наукова конференція “Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво” (Львів, 7–8 грудня 2009 р.).

Войтович Л.В.

Королівство Русі: факти і міфи // Міжнародна наукова конференція з нагоди 755-ї річниці коронації Данила Романовича (Дорогичин (Польща), 20–21 грудня 2008 р.).

Історичні портрети діячів Галицько-Волинського князівства // Науково-практичний семінар “Міста Галицько-Волинської держави” Львівського історичного музею, Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львівського національного університету ім. І. Франка (Львів, 24 квітня 2009 р.).

Угро-слов'янські взаємини у другій половині IX ст. // XVIII міжнародний славістичний колоквиум (Львів, 14–16 травня 2009 р.).

Вікінги в Центральній-Східній Європі (VIII–IX ст.): загадки Пліснеська // Четверті Ольжичі читання (Пліснеськ, 16 травня 2009 р.).

Кілька зауваг до нової дискусії навколо “Слова о полку Ігоревім” // Міжнародна наукова конференція на пошану Михайла Рожка (Львів; Тустань, 4–5 червня 2009 р.).

Боротьба Любарта-Дмитра Гедиміновича за відновлення Галицько-Волинської держави // Міжнародна наукова конференція “Волинська земля в житті середньовічної Європи” (Луцьк, 21–24 вересня 2009 р.).

Міграція угрів у Паннонію в кінці IX ст. // Міжнародний історико-мистецький форум “Київська Русь та династія Арпадів” (Святослав, 28–30 жовтня 2009 р.).

Голик Р.Й.

“Літопис Бойківщини” у міжвоєнному Самборі: книги, ідеї та стереотипи галицької провінції XX ст. // Міжнародна

наукова конференція “Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база” (Львів, 29–30 квітня 2009 р.).

Суспільні реалії 1939–1941 рр. очима галичан // Наукова конференція “Золотий вересень 1939 року: визволення чи окупація?” (Львів, 15 вересня 2009 р.).

Тіло і душа між містом і селом: мікрокосм Антонича і стереотипи галицької ментальності 20–30 рр. XX ст. // Міжнародна наукова конференція “Мистецтво творять шал і розум” (до 100-річчя від дня народження Богдана-Ігоря Антонича) (Львів, 29 жовтня 2009 р.).

Зазуляк Ю.П.

A Discipline without the Past: Medieval Studies in Ukraine, 1991–2009 // Alumni Roundtable “Tradition and Innovation in Medieval Studies”. 15-Year Reunion. Department of Medieval Studies, CEU (Budapest, Hungary, 6–8 March 2009 r.).

Секція “Своя” і “чужа” історія // Міжнародний конгрес Ради наукових товариств і Міжнародної асоціації гуманітаріїв (Львів, 2–3 жовтня, 2009 р.) (дискутант).

Книш Я.Б.

Найдавніша історія собору св. Юрія у Львові // Міждисциплінарний семінар: “Собор святого Юрія у Львові: історична архітектура та мистецька традиція (XIII – перша половина XVIII ст.)” (Львів, 14 березня 2009 р.).

Любашенко В.І.

Печатник князя Данила: митрополит Кирило II в історії Київської Церкви // Міжнародна наукова конференція з нагоди 755-ї річниці коронації Данила Романовича (Польща, Дорогичин, 20–21 грудня 2008 р.).

Католицькі тексти у давньоруській писемній спадщині (до питання про західні впливи на Київську Церкву) // Міжнародна наукова конференція “Україна і Ватикан в контексті культурно-цивілізаційного діалогу: історія і сучасність” (Київ, 21–22 квітня 2009 р.).

Висвячення і канонізація київського митрополита Петра Ратненського // XIX міжнародна конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 12–15 травня 2009 р.).

Релігійні стереотипи в українських мас-медіа // Круглий стіл “Релігія. Мас-медіа. Суспільство” (Львів, 13 травня 2009 р.).

Кирило-мефодіївська традиція в церковній історії Галицько-Волинської Русі // XVIII міжнародний славістичний колоквиум (Львів, 14–16 травня 2009 р.).

Паславський І.В.

Коли виникло єпископство в Перемишлі? / XIX міжнародна конференція “Історія релігії в Україні” (Львів, 12–15 травня 2009 р.).

До питання про початкову історію Турівської єпархії / I міжнародна конференція “Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво” (Львів, 23–24 листопада 2009 р.).

Книга про Русь на Першому Ліонському соборі: перші враження читача

Паславський І.В. Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.). Дослідження з історії європейської політики Романовичів. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2009. – 124 с.

Аналізувати нову, ще “свіжу”, книжку завжди непросто: немає необхідної часової дистанції, яка б дозволяла дещо відійти від перших вражень. Разом з тим, перше прочитання також має свою цінність, тому його варто зафіксувати – хоча б пунктирно.

Праця відомого львівського філософа-медієвіста, дослідника церковної історії та історика культури Івана Паславського – друга з циклу його міні-монографій, присвячених державі Романовичів. Перша, нагадаємо, була присвячена коронуванню Данила Романовича та релігійно-політичним обставинам

довкола цієї події (“Коронація Данила Галицького в контексті політичних та церковних відносин XIII ст.” (Львів, 2003).

У центрі нової праці дослідника, яку супроводжує аналітична передмова професора Леонтія Войтовича, – загадкова фігура руського архієпископа Петра, який з’являється на Ліонському соборі 1245 року з повідомленням про татарів. Розв’язанню суперечок довкола неї присвячені три основні розділи праці І. Паславського: перший (С. 8-11) окреслює суть проблеми, у другому (С. 12-48) розглянуто її історіографію, третій (С. 50-82) пропонує авторський варіант розв’язку.

Як відомо, довкола постаті Петра – руського учасника Першого Ліонського собору уже давно точаться дискусії. Одні вчені (В. Абрагам, Г. Деррі, Б. Рамм, О. Толочко), ідентифікують його із Заліссям, зокрема з Рязанню, Владимиром чи Суздалем. Інші (С. Томашівський, Т. Коструба, А.-М. Амман) бачать у Петрові київського митрополита – представника Михайла Чернігівського тощо. Свого часу було висунуто навіть версію (М. Дашкевич, Б. Щесняк) неруського, а угорського чи французького походження цього священика (чи владики?), що змінювало його конфесійну приналежність з православної на римо-католицьку і робило представником християнського Заходу, а не Сходу.

І. Паславський продовжує лінію, започатковану ще М. Гарасевичем у 1832 році. Розвиваючи й доповнюючи аргументацію своїх попередників, учений доводить, що присутній на Ліонському соборі архієпископ Петро – колишній втікач зі сходу Русі, ігумен київського монастиря Спаса на Берестові, який став галицьким єпископом і посланцем князя Данила Романовича до папи Інокентія IV. Саме цей папа, на думку вченого, запросив Петра виступити спочатку перед спеціальною комісією в Генуї, а потім, 1245 року, – на Ліонському соборі, перед учасниками якого єпископ виголосив свої “татарські лекції” – повідомлення про нових ворогів Європи, монголів.

Особливо цінним компонентом книги І. Паславського стали додатки: публікації промов архієпископа Петра, подані на

сторінках “Великої хроніки” Маттея Паризького (С. 87-100) та в Анналах Буртонського (Баронського / Бертонського) монастиря (С. 100-106). Супроводжувані авторським перекладом та докладними, педантично вивіреними коментарями, вони можуть слугувати важливим джерелом для майбутніх досліджень не лише вказаної у книзі проблематики.

Зокрема, ці уривки акцентують увагу читача на питанні, яке автор не порушує прямо в основному тексті монографії, але яке, на нашу думку, є одним з ключових у дискусії довкола особи єпископа Петра. Це – проблема уявлень, знань, джерел інформації. У нашому випадку вона має два аспекти: 1) уявлення самого Петра про татар, які проаналізовано у коментарях до опублікованих документів; 2) уявлення західних середньовічних хроністів про особу самого руського єпископа, а також Русі як такої у свідомості західних церковних діячів, і, насамперед, папи Інокентія IV, до яких автор апелює у тексті монографії.

Отже, йдеться про картину світу, відображену в ментальності жителів Західної та Східної Європи XIII ст, а також про спосіб, у який середньовічні джерела інтерпретували історію та її учасників. Адже і особу Петра, і тексти його “монгольських лекцій” ми відчитуємо нині не з якоїсь “стенограми” Ліонського собору, а в переказі середньовічних анналістів, “у дзеркалі” їхнього сприймання, у контексті їхніх поглядів, симпатій, упереджень, коректив (а може навіть і помилок), які обов’язково слід брати до уваги.

Книга Івана Паславського – не лише розділ з історії політики чи дипломатії галицько-волинських князів. Це також причинок до європейської церковної історії та до історії європейської ментальності. У такій потрібній іпостасі вона, на нашу думку, може достойно послужити своїми майбутнім (сподіваємося – чисельним) вдумливим читачам.

Р. Голик

Нове джерело про заснування міста Львова

Опрацьовуючи джерела і матеріали до теми українсько-римських церковних взаємин епохи Романовичів, в одному французькому латиномовному стародруку з 1740 року під назвою “Oriens Christianus” (“Християнський Схід”) ми натрапили на таке повідомлення: “Леополь або Львів, центр воєводства в Польщі, – руське місто в Галичині, що, як доносять, було засноване князем русинів Левом 1240 року над річкою Полтвою і біля підніжжя гори”¹. Наскільки нам відомо, в історичній літературі досі не розглядався 1240 рік, як можливий рік заснування міста Лева.

Як відомо, в давній історіографії Львова (описах, хроніках, літописах) зустрічаються різні дати його заснування або першої згадки про нього. Зокрема, в історичній літературі XVI–XVIII ст. можна знайти такі дати, як 1267, 1268, 1269, 1270 і 1280 роки. Щойно, коли на початку XIX ст. російський історик Ніколай Карамзін віднайшов Іпатіївський літопис і оприлюднив фрагменти з нього, в яких була згадка про Львів під 1259 р. (пізніше дослідники скорегували це літописне датування на 1256 р.), стало очевидним, що Львів існував уже в середині 50-их рр. XIII ст. Таким чином, усі дати заснування Львова, які вказували на роки, пізніші 1256 року, втратили свою наукову вартість. Тому історики XIX ст. спробували перенести час заснування галицької столиці на раніший час. У науковій та довідковій літературі цього століття з’явилися такі можливі роки заснування Львова, як 1245, 1249, 1250, але без переконливого наукового обґрунтування².

¹ Oriens Christianus in quatuor patriarchatus digestus; Quo exhibentur Ecclesiae, Patriarchae, caeterique Praesules totius Orientis. Studio et opera R.P.F. Michaelis le Quien, Morino-Boloniensis, Ordinis Fratrum Praedicatorum. Opus Posthumum. T. I. – Parisiis, 1740. – P. 1283–84.

² Найновіші огляди історіографії цієї проблеми див.: Janaczek A. Studia nad początkami Lwowa – bilans osiągnięć i potrzeb badawczych // Rocznik Lwowski: 1993–1994. – Warszawa, 1994. – S. 7–36; Шишка О. Історія княжого Львова: Історіографічно-бібліографічний огляд // Вузивська

Отже 1240 рік, поданий в процитованому паризькому виданні з 1740 р., є найранішою з відомих досі пропонованих дат заснування міста Львова. Наскільки вірогідною можна вважати цю дату? Щоб полегшити відповідь на це питання, спробуймо ближче пізнати автора згаданого видання.

Автором твору “*Oriens Christianus*” є французький домініканець Мішель Ле Кієн (1661–1733). Народився він у місті Булоні (Boulogne) в Нормандії. Він був одним з найбільш освічених людей свого часу. Досконало володів латинською, грецькою, арабською, гебрійською мовами та ґрунтовно знав Святе Письмо³. У науковому світі Ле Кієн вважається одним із основоположників новочасної візантиністики⁴. Він був добре обізнаний з середньовічними монастирськими хроніками, про що, зокрема, свідчить той факт, що він віднайшов у одній англійській хроніці XIII ст. звістку про руського архієпископа Петра, який 1244 року прибув на Захід, щоб просити допомоги проти татар. Мішель Ле Кієн користувався також якимись руськими літописами, про що сам зізнається в кількох місцях своєї праці. Так, навівши перелік київських митрополитів, та подавши короткі дані про них, зазначив, що інформацію про цих вищих церковних ієрархів Русі він почерпнув “з літописів цього племені” (*ex illius gentis Annalibus*)⁵.

Про добре знання Ле Кієном давньоруських, а також візантійських, арабських і західноєвропейських джерел свідчить наукова фаховість, з якою він написав історичний нарис про початки Русі та поширення християнства на руських землях. Наводимо лише один пасаж з Ле-Кієнового твору для підтвердження сказаного: “Середньовічні грецькі автори

бібліотека. Історія. Теорія. Досвід роботи. – Львів, 1993. Вип. 2. – С. 25–36; Книш Я. Заснування Львова // Семінарій “Княжі часи”. – Львів, 2002. – С. 7–13.

³ Michael Le Quien // *Chalmer's Biography*. – 1812. – Vol. 25. – P. 431; Maulvault A. Quien (Michael Le) // *Encyclopédie des sciences religieuses*. – Paris, 1881. – T. XI. – P. 66–67.

⁴ Острогорський І. Історія Візантії / Пер. з нім. – Львів, 2002. – С. 8.

⁵ *Oriens Christianus*. – T. 1. – P. 1274.

часто згадують русів, називають їх прадавнім їхнім етнонімом *Rhos*[*Rhos*] і локалізують територію їхнього розселення між річками Дон і Дніпро. Тут, без сумніву, слід розуміти південну Русь, яка ще називається “Мала” або “Чорна”, а не ту, що простягається на півночі, і яка сьогодні відома то як “Велика”, то як “Біла”, то як “Московія”⁶. Загалом у невеликому за обсягом нарисі Ле Кієн покликається на свідчення п’ятьох візантійських авторів (Константин Багрянородний, патріарх Фотій, Йоанн Скіліца, Георгій Кедрин, Никита Хоніат), на сімох європейських істориків (Петро Даміані, Цезар Бароній, Зігмунд Герберштайн, Мартін Кромер, Адам Олеарій, Даніель Папелброк, Ансельмо Бандурі), та одного арабського вченого (Аль-Мекін)⁷.

Як бачимо, наукова ерудиція і дослідницька сумлінність Мішеля Ле Кієна не може викликати сумніву. Все промовляє за тим, що у своїх твердженнях і висновках він спирався на міцну джерельну базу. Тож важко припустити, щоб дату заснування Львова під 1240 роком він міг придумати, не спираючись на якесь невідоме сьогодні джерело.

Це джерело з інформацією про Львів, як можна здогадуватися, вчений домініканець міг знайти, якщо не в якомусь руському літописі, що його він мав під рукою, то в архіві свого рідного монашого ордену. Адже достеменно відомо, що домініканці практично від початку організації своєї спільноти (20-ті рр. XIII ст.) вели активну місіонерську діяльність на землях Русі, зокрема в Києві та Галичі. Особливо відчутною була їхня діяльність в Галицько-Волинській державі часів Данила Романовича, який протегував їм, а деяких домініканців використовував для дипломатичних зв’язків з Римською курією. Історичні джерела донесли до нас навіть імена цих домініканців. Це, зокрема, ченці Алексій і Генріх, яких папа Інокентій IV навесні 1246 р. прислав на галицько-волинський

⁶ Ibidem. – P. 1257–58.

⁷ Ibidem. – P. 1257–62.

княжий двір для ведення справ, пов'язаних із планованою церковною унією та майбутньою коронацією князя Данила. Річ зрозуміла, що домініканці, які були активно заангажовані в руські справи, напевно відправляли проводові свого Ордену в Рим якусь інформацію, і то не тільки про свої місійні успіхи на теренах Русі, але й про загальну політичну та культурну ситуацію в Галицько-Волинській державі. Адже важко уявити, щоб папські посланці, які тривалий час перебували при дворі Данила Романовича, не поінформували Римську курію, а тим більше центр свого ордену про особу самого галицького володаря, про визначних постатей з його родини та оточення. І справді, важко заперечити, що подібна інформація не була підготована й відправлена до Риму. Тим більше, що починаючи з середини 40-их рр. XIII ст., Рим став виявляти особливий інтерес до Галицько-Волинської держави, яку розглядав як форпост проти монголо-татарської загрози⁸.

Отже звістка Мішеля Ле Кієна про заснування Львова 1240 року не була плодом його фантазії, а мусила ґрунтуватися на якомусь автентичному документі. Як ми бачили вище, Ле Кієн був солідним ученим, який поважно трактував історію і широко використовував історичні джерела, в тому числі давньоруські. Тому його повідомлення про початок Львова заслуговує на увагу істориків.

І. Паславський

⁸ Див.: Паславський І. Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.) // Дослідження з історії європейської політики Романовичів. – Львів, 2009. – С. 50–82.

ВІДДІЛ НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

У 2009 р. відділ спільно з відділом новітньої історії розпочав дослідження теми “Ідея соборності України як чинник консолідації українського суспільства в світовий інтеграційний процес: минуле і сучасне”.

Працівники відділу досліджували теми: Маркіян Шашкевич і “Руська Трійця” на тлі націотворчих та інтеграційних процесів в Україні і Європі (В. Горинь, Ф. Стеблій); Ідея соборності України в громадсько-культурному житті Галичини в 50–70-х рр. ХХ ст. (О. Середа); Товариство “Просвіта” як чинник реалізації ідеї української соборності (В. Пашук); Українська національна ідея та формування етноконфесійної ідентичності українських греко-католиків (1900–1914) (Н. Кісь); Греко-католицьке парафіяльне духовенство Галичини у 1900–1914 роках: між проблемами національної і релігійної єдності (Н. Колб); Ідея соборності як чинник національної ідентифікації еліт України в другій половині ХІХ ст.: деасиміляційні процеси (П. Шкраб’юк); Проблема національної ідентичності в ідеології та діяльності русофільських культурних товариств (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст.) (І. Орлевич); Українська історія і американська історіографія (І. Чорновол); Галичина в політичних планах Російської та Австро-Угорської імперій напередодні та під час Першої світової війни (В. Расевич); Поліетнічний та поліконфесійний Львів (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): соціально-демографічний портрет (І. Косик, дослідження не проводилося через довготривале закордонне відрядження автора).

За наслідками досліджень підготовано, подано до друку або опубліковано: “Митрополит Михайло Левицький та його

доба. Матеріали круглого столу”; “Товариство “Просвіта” – оберіг незалежності і соборності України. Збірник наукових праць”; монографії П. Шкраб’юка “Голоси нічні і денні: на радіо “Незалежність”; І. Чорновола “100 видатних львів’ян”; перевидано працю П. Шкраб’юка “Крехів: дороги земні і небесні”. Крім того, працівники відділу опублікували 17 наукових статей, 6 рецензій, 2 передмови, 5 інформацій, 10 енциклопедичних статей.

З лекціями і доповідями в закордонних наукових центрах виступали В. Расевич (Париж), О. Середа (Флоренція). На стажуванні у Віденському університеті перебував І. Косик.

ПУБЛІКАЦІЇ

Стеблій Ф.І.

Енциклопедія історії України. Т. 6. – Київ, 2009 [статті: “Левицький Венедикт”. – С. 85; “Левицький Михайл (Михайло)”. – С. 88–89; “Лелевель Йоахим”. – С. 103–104 (співавт. П. Голобуцький); “Литвинович Спиридон”. – С. 178 (співавт. Р. Шуст); “Ліске Францішек-Ксаверій”. – С. 224; “Лучкай Михайло” (співавт. П. Голобуцький). – С. 319–320; “Львівське повстання 1848”. – С. 349–350; “Львівський ліцей”. – С. 357; “Марія Терезія”. – С. 511–512 (співавт. О. Огуй)].

Папірні Східної Галичини в добу мануфактури (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) // Нескінченна подорож: книга пам’яті Ореста Мацюка. – Львів, 2009. – С. 38–46.

Ярослав Ісаєвич // Вісник НТШ. – Ч. 41. – Весна–літо 2009. – С. 8.

Академія “Товариство “Просвіта” в національно-культурному житті України” // Там само. – С. 67.

Круглий стіл “Митрополит Михайло Левицький та його доба” // Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України в 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 102–103. – Б.п.

День пам’яті Маркіяна Шашкевича у Львові // Там само. – С. 104–105.

Перша політична інституція Галичини (До 160-річчя заснування Головної Руської Ради) // Там само. – С. 107–108.

Виставка пам'яті Івана Карпинця // Там само. – С. 108.

Горинь В.І.

Грушевська Катерина // Мала енциклопедія українського народознавства. – Львів, 2007. – С. 716–717.

Шлемкевич Микола // Там само. – С. 822–823.

Три есеї для N // Народознавчі зошити. – 2008. – Зош. 3–4. – Львів, 2008. – С. 422–428.

Рогатинська греко-католицька мала духовна семінарія // Ювілейна книга Рогатинської гімназії ім. Володимира Великого: До сторіччя заснування. 1909–2009. Упоряд. І. Доронюк. – Львів, 2009. – С. 130–138.

[Рец.]: Окрайці роздумів над оповідями каторжанки [на кн.]: Когут Б. Оповіді каторжанки М. Пелех-Куровець. – Львів, 2008. – 192 с. // Гомін України (Канада, Торонто, Онтаріо). – № 6. – 2009. – 10.02.

Кісь Н.Д.

Вплив ідей візантинізації на мистецтво Галичини першої половини ХХ ст. // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 15. – С. 21–25.

Греко-Католицька Церква та дискусія про національну ідентичність у міжвоєнний період // Галичина. До 100-річчя з дня народження Степана Бандери. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Гол. ред. М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 2009. – Ч. 15–16. – С. 229–235.

Участь парохіального греко-католицького кліру у громадсько-політичному житті. Партійна риторика початку ХХ століття (1900–1914) // Історія релігій в Україні. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 375–384.

Колб Н.М.

Національно-просвітницька й культурна діяльність греко-католицького парафіяльного духовенства Східної Галичини в 90-х роках ХІХ століття // Галичина. До 100-річчя з дня

народження Степана Бандери. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Гол. ред. М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 2009. – Ч. 15–16. – С. 177–181.

Роль греко-католицького парафіяльного духовенства в правописних суперечках галицьких українців у 90-х роках XIX століття // Історія релігій в Україні. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 391–399.

Орлевич І.В.

Будівництво церкви Преображення Господнього у Львові // Галичина. До 100-річчя з дня народження Степана Бандери. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Гол. ред. М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 2009. – Ч. 15–16. – С. 523–533.

Енциклопедія історії України. Т. 6. – Київ, 2009 [статті: “Львівський музей історії релігії”. – С. 358 (співавт. О. Маркітанова); “Марков Дмитро Андрійович”. – С. 517–518; “Марков Осип Андрійович”. – С. 518].

Співпраця русофільських товариств з російською владою під час першої світової війни: релігійно-культурний аспект // Історія релігій в Україні. – Львів, 2009. – Кн. 1. – С. 508–519.

Товариство ім. М. Качковського в національно-політичному русі галицьких українців (1874–1914) // Наука. Релігія. Суспільство. – Донецьк, 2009. – № 4. – С. 101–109.

[Наук. співред.]: Альманах “Катакомбна церква”. (Двадцятиліттю виходу Української греко-католицької церкви з підпілля присвячується). Статті і матеріали. – Львів, 2009. – 141 с.

Расевич В.В.

Zur Geschichte der Region Galizien // Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung. Jahrbuch. – 2008. – S. 14–23.

Політика пам'яті і подолання міжнаціональних стереотипів // Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. Ред. Л. Зашкільняк. – Львів, 2009. – С. 53–71.

Постать у “чорно-білих” кольорах // www.zaxid.net/article/33440/

Злочин без кари // www.zaxid.net/article/35243/

Середа О.В.

Функціонування історичних стереотипів у свідомості населення сучасної України: регіональний аспект // Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. Ред. Л. Зашкільняк. – Львів, 2009. – С. 36–52 [співавт. В. Середа].

[Рец.]: Contemporary Ukraine on the Cultural Map of Europe / Ed. by L. Zaleska Onyshkevych and M.G.Rewakowicz. – Armonk, 2009. – 471 p. // Вісник НТШ. Осінь–зима 2009. – Число 42. – С. 68–70 [співавт. Х. Чушак].

Пашук В.С.

На сторожі національної незалежності і соборності України // Вісник НТШ. – Ч. 41. – Львів, 2009. – С. 14–17.

Чорновол І.П.

З історії історичної науки в США: історіографія Латинської Америки і “теза Болтона” // Історіографічні дослідження в Україні. – Київ, 2008. – Вип. 19. – С. 132–157.

Володимир Чорній. Історія Болгарії. – Львів, 2007. – 404 с. [анотація] // Критика, 2008. – № 10–11. – С. 13.

100 видатних львів'ян. – Львів, 2009. – 444 с.

Теорія компаративних фронтів // Регіональна історія України. – Київ, 2009. – Вип. 3. – С. 41–66.

[Рец.]: Відслонення Шашкевичіани [на кн.]: Бібліотека Шашкевичіани. Нова серія. № 1 (6): Василь Горинь. Перепоховання Маркіяна Шашкевича. – Львів, 2003 // Кушель Л. Василь Горинь. Бібліографічний покажчик. – Львів, 2008. – С. 13–18.

[Рец.]: Крадіжка в поті чола [на кн.]: Роман Горак, Ярослав Гнатів, Іван Франко. Книга шоста. В поті чола. – Львів, 2005. – 532 с. // Критика, 2009. – № 3–4. – С. 35.

Шкраб'юк П.В.

Католицизм і православ'я: стереотипи, практика, перспективи // Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. Ред. Л. Зашкільняк. – Львів, 2009. – С. 72–95.

Леонід Зашкільняк та його історія: начерк до ювілейного портрету // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Міжвідомчий збірник наукових праць. – Київ, 2009. – Вип. 18. – С. 21–28.

Таїна Любомира Сеника (передмова) // Сеник Л. Таїна: поезії. – Ужгород, 2009. – С. 3–8.

Господнє осяяння Романа Дідули (передмова) // Дідула Р. В тиші серця. – Львів, 2009. – С. 204–208.

[Рец.]: З Оксаною Сапеляк – до Аргентини // Місіонар. – 2009. – Ч. 2. – С. 34–35.

[Рец.]: “Русалка Дністрова”: друге повернення до Львова // Місіонар. – 2009. – Ч. 4. – С. 30–32.

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ, АКАДЕМІЯХ, СЕМІНАРАХ

Стеблій Ф.І.

о. Гнат Рожанський – маловідомий діяч “Просвіти” // Наукова академія “Товариство “Просвіта” в національно-культурному житті України” (Львів, 27 січня 2009 р.).

Науково-дослідна праця Михайла Тершаківця // Науково-практична конференція, присвячена пам'яті Михайла Тершаківця (Львів, 6 лютого 2009 р.).

Ярослав Батенчук – композитор і диригент // III-я краєзнавча конференція “Бродівщина – край на межі Галичини й Волині” (Броди, 3 квітня 2009 р.).

Листування Івана Крип'якевича з Омеляном Пріцаком // Науковий семінар “Іван Крип'якевич у родинній традиції, нації, суспільстві” (Львів, 26 червня 2009 р.).

Горинь В.І.

Рогатинська греко-католицька мала духовна семінарія // Святочна академія до 100-річчя Рогатинської гімназії ім. Володимира Великого (Рогатин, 29–30 вересня 2009 р.).

Орлевич І.В.

Співпраця русофільських товариств з російською владою під час першої світової війни: релігійно-культурний аспект // XIX міжнародна конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 12–15 травня 2009 р.).

Пашук В.С.

Формування ідейних засад Товариства “Просвіта” // Наукова академія “Товариство “Просвіта” в національно-культурному житті України” (Львів, 27 січня 2009 р.).

Артіль – перша організація заробітчан України // Міжнародна конференція “Профспілки України: історія, сьогодні, майбутнє” (Львів, 19 лютого 2009 р.).

Расевич В.В.

Галицькі місця пам’яті і політика пам’яті в Україні // Міжнародна конференція “Галичина (1772–1918): історія, суспільство, культура і контакти” (Париж, 19 січня 2009 р.).

Хай живе українська державність в Габсбурзькій монархії! // Австрійські вечори. Серія публічних лекцій (Львів, лютий–березень 2009 р.).

Єврейський Львів // Лекція для дослідників з Університету м. Грац (Австрія) (Львів, 26 квітня 2009 р.).

Міжнародна наукова конференція “Австрія та Україна в XX ст.: в пошуку ідентичності та суверенітету” (Чернівці, 6 жовтня 2009 р., модератор двох засідань).

Ставлення митрополита Андрея Шептицького до замаху на галицького намісника Анджея Потоцького // Міжнародна наукова конференція “Митрополит Андрей Шептицький (1864–1944): Єрарх-Пастир-Пророк” (Львів, 30–31 жовтня 2009 р.).

Молоді радикали-романтики в Галичині поч. XX ст.: Мирослав Січинський та Іван Крип’якевич // Науковий семінар “Іван Крип’якевич у родинній традиції, науці, суспільстві” (Львів, 26 червня 2009 р.).

Серед О.В.

Ідеї “органічного розвитку” на сторінках народовецького часопису “Русь” (1867) // Наукова академія “Товариство “Просвіта” в національно-культурному житті України” (Львів, 27 січня 2009 р.).

“Тирольці Сходу?” Австрійська імперська лояльність і формування ідентичності галицьких українців у другій половині XIX ст. // Австрійські вечори. Серія публічних лекцій (Львів, лютий–березень 2009 р.).

Музичний театр в підросійському Києві на мапі східно-європейської оперної індустрії у другій половині XIX ст.: культурні та політичні виміри // Міжнародна наукова конференція “Простори європейської культури (Mapping European Culture)” (Флоренція, Європейський університетський інститут, 6 червня 2009 р.).

Міжнародний науковий семінар “Втома від націоналізму? Нові підходи до вивчення історії суспільства, пам’яті та громадського життя у Східній та Центральній Європі” (Львів, 11 червня 2009 р., модератор).

Кісь Н.Д.

Участь парохіяльного греко-католицького кліру в громадсько-політичному житті. Партійна риторика початку XX сторіччя (1900–1914) // XIX міжнародна конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 12–15 травня 2009 р.).

Колб Н.М.

Греко-католицьке парафіяльне духовенство у читальняному русі Галичини (кінець XIX ст.) // Наукова академія “Товариство “Просвіта” в національно-культурному житті України” (Львів, 27 січня 2009 р.).

Роль греко-католицького парафіяльного духовенства в правописних суперечках галицьких українців у 90-х роках XIX століття // XIX міжнародна конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 12–15 травня 2009 р.).

Чорновол І.П.

Образ Америки у виданнях Товариства “Просвіта” // Наукова академія “Товариство “Просвіта” в національно-культурному житті України” (Львів, 27 січня 2009 р.).

Шкраб’юк П.В.

Олег Ольжич та його доба // Публічна лекція для вчителів-істориків області (Львів, 18 червня 2009 р.)

Чин УПА у висвітленні сучасних істориків // Публічна лекція в реабілітаційному центрі для вояків УПА (Моршин, 25 червня 2009 р.).

Політична прогностика Івана Франка і сьогоднішні уроки державотворення // Всеукраїнська наукова конференція “Нагуєвицькі читання – 2009: Іван Франко і парадигми соціально-гуманітарних наук початку ХХІ ст.” (Нагуєвичі, 27 серпня 2009 р.).

Маркіян Шашкевич і українське національно-культурне відродження в ХІХ ст. // Академія до 198-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича (Львів, 24 листопада 2009 р.).

Вшановано пам’ять Івана і Романа Крип’якевичів

26 червня 2009 р. відбулося засідання наукового семінару, організоване Інститутом українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України і Науковим товариством ім. Шевченка до 123-річчя уродин Івана Крип’якевича – видатного українського історика, академіка Академії наук України, фундатора і колишнього директора академічного Інституту його імені, та 10-х роковин смерті його сина Романа – визначного науковця і громадсько-політичного діяча. Виголошено доповіді: Виникнення Козацької держави в контексті української національної революції середини ХVІІ ст. у концепції історії України Івана Крип’якевича (Ярослав Ісаєвич); Діяльність Івана Крип’якевича в комісіях Наукового товариства

ім. Шевченка (Микола Литвин, Тамара Литвин); Співпраця Івана Крип'якевича з Постійною комісією ВУАН для складання Біографічного словника українських діячів (Інна Заболотна); Радикально-демократична молодь Галичини початку ХХ ст.: Мирослав Січинський та Іван Крип'якевич (Василь Расевич); Іван Крип'якевич і Організація Українських Націоналістів (Леся Стасюк); Листування Івана Крип'якевича з Омеляном Пріцаком (Феодосій Стеблій); Роман Крип'якевич – промотор перевидання творчої спадщини батька (Богдан Якимович); Співпраця Івана та Романа Крип'якевичів з Богословською Академією (о. Михайло Димид).

Зі спогадами про родину Крип'якевичів та її подвижницьку працю в ім'я незалежної України виступили Надія Груник, Ігор Калинець, Ганна Кос, Лариса Крушельницька, Юрій Лукомський, Ігор Матушевський, Юрій Прохасько.

У засіданні взяли участь представники родини Крип'якевичів, від імені яких Леся Цегельська-Крип'якевич подякувала організаторам і учасникам семінару за урочисте вшанування пам'яті Івана і Романа Крип'якевичів. Вона також організувала перегляд виставки фотосвітлин та документального фільму про наукову і громадсько-політичну діяльність Романа Крип'якевича.

Від учасників семінару до могил родини Крип'якевичів на Личаківському цвинтарі покладено квіти.

ВІДДІЛ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

У 2009 році розпочато роботу над темою “Ідея соборності України як чинник консолідації українського суспільства у світовий інтеграційний процес: минуле і сучасне”.

Співробітники відділу брали активну участь у виданні книги “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті”. Вперше в українській історіографії комплексно вивчено політичні портрети державних секретарів урядів ЗУНР, показано їх внесок у реалізацію національної ідеї, розбудову інституцій влади, розкрито їх участь у здійсненні соціально-економічних і культурно-освітніх процесів у краю, висвітлено активну діяльність на міжнародному рівні щодо вирішення долі українського народу. Дослідження має важливе значення для об’єктивного висвітлення історії ЗУНР, подолання певних стереотипів в українському суспільстві та українській історіографії щодо ролі ЗУНР в утвердженні української державності та соборності, формуванні громадянського суспільства на сучасному етапі, стане значною підмогою для науковців у подальшому вивченні діяльності Західноукраїнської держави у загальноукраїнському історичному контексті та народів Центрально-Східної Європи першої чверті XX століття. Досліджуючи вказану тему, науковцями відділу опрацьовано значний пласт документів і матеріалів, наукову літературу і на підставі цього підготовлено й опубліковано низку статей, які висвітлюють її вузлові питання.

Вивчаючи суспільно-політичне життя на початку XX ст., розкрито процес становлення і розвитку державної служби в Австро-Угорській монархії, показано статус українських земель Габсбурзької імперії в роки Першої світової війни,

відношення консерваторів до українського питання у Східній Галичині та русофільську діяльність у краю. У рамках вивчення історії ЗУНР розпочато роботу над книгою про діячів Української Національної Ради та бібліографічним довідником про командний склад Української Галицької Армії, а також висвітлено проблеми консолідації національно-політичних сил Наддніпрянщини і Галичини в роки Української революції.

Важливі питання міжвоєнного періоду та в роки Другої світової війни вилились у дослідженні пропольських орієнтацій українського політикуму, організаційних засад і напрямів діяльності Комітету оборони західноукраїнських земель, Народної організації українців Львова, культурно-освітній політиці українських партій, показано становище “Просвіти” та українських освітніх товариств Галичини у 1939–1944 роках.

Проблеми громадсько-політичного і культурного життя України в другій половині ХХ ст. висвітлено у дослідженнях про становлення і розвиток радянської академічної науки в західних областях України в 40–50-х роках, розкрито роль і місце українського національно-визвольного руху у взаємодії з іншими європейськими народами в боротьбі проти нацистського і комуністичного тоталітарних режимів у 40–60-х роках, охарактеризовано особливості суспільно-політичного розвитку західноукраїнського регіону наприкінці існування комуністичної влади.

Завершено роботу над збірником документів і матеріалів “Берія і Україна. 1953 р.” і продовжено працю над збірниками “Культурне життя в Україні. Західні землі. 1972–1975”, т. 4; “Українська загальнонародна організація (УНФ–2)”, т. 2. Продовжується реалізація наукового проєкту “Усна історія України ХХ ст.” шляхом аудіозаписів учасників національно-визвольного руху 50–80-х років.

*Сектор дослідження українського
визвольного руху XX століття*

Упродовж 2009 року працівники сектору (к.і.н., ст.н.сп. О. Стасюк, м.н.сп.: к.і.н. М. Гавришко, Р. Грицьків, Р. Забілий, к.і.н. М. Посівнич, М. Романюк) розпочали роботу над темою “Національно-визвольний рух 30–50-х рр. XX ст. та проблема самоідентифікації української нації”. В рамках досліджуваної тематики було опрацьовано низку проблем, пов’язаних із діяльністю ОУН–УПА під нацистською та радянською окупаціями: збройні та пропагандистські акції націоналістичного підпілля, роль провідників руху у виробленні націотворчої концепції боротьби, вплив ідей ОУН на формування сучасної суспільно-політичної ситуації в Україні. Наукові результати досліджень вилилися у написання 35 праць: 28 статей (з них 11 у фахових виданнях), 6 брошур та однієї монографії. Зредаговано та рекомендовано до друку 2 номери наукового періодичного збірника “Український визвольний рух” (№ 13 та № 14). Зібрано та впорядковано матеріал для збірника документів і матеріалів “Радянські виборчі кампанії в контексті боротьби ОУН–УПА”.

Працівники сектору взяли участь у роботі 7 наукових конференцій та 8 семінарів, ініціювали проведення спільно з Львівським національним університетом ім. І. Франка круглого столу “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей” (24 лютого 2009 р.) та семінару “Державотворчі ідеї ОУН” (25 червня 2009 р.). Провели велику науково-консультативну роботу, що полягала у проведенні фото-документальних виставок, організації презентацій інститутських видань, читанні лекцій, виступах на радіо і телебаченні.

У 2009 р. захищено дві кандидатські дисертації: аспірантом Олегом Муравським “Суспільно-політичні процеси в західних областях УРСР: міжнаціональний та міжконфесійний аспекти” та Миколою Посівничем “Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929–1939 рр.”.

Цього року до складу відділу увійшла к.і.н. Марта Гавришко. Колектив щиро вітає нову колегу та бажає їй плідної праці.

ПУБЛІКАЦІЇ:

Патер І.Г.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; гол. ред. ради Я. Ісаєвич; упоряд.: М. Литвин, І. Патер, І. Соляр. – Львів, 2009. – 350 с. [Статті: “Осип Бурачинський”. – С. 67–71; “Степан Вітвицький”. – С. 83–98; “Мирон Гаврисевич”. – С. 115–116; “Йосиф Ганінчак”. – С. 117–119; “Ярослав Литвинович”. – С. 157–158; “Іван Миртинець”. – С. 185–189; “Лев Петрушевич”. – С. 259–261; “Льонгин Цегельський”. – С. 307–322].

[Співупоряд.]: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. – Львів, 2009. – 350 с.

Аркуша О.Г.

Розділ 7. Державна служба в українських регіонах Австрійської (Австро-Угорської) монархії (1772–1918 рр.) // Нариси історії державної служби в Україні / Головне управління державної служби України; Інститут історії України Національної академії наук України. Гол. редкол.: В.А. Смолій, Т.В. Мотренко; кер. авт. колект. С.В. Кульчицький. – Київ, 2008. – С. 131–166.

Краківський консерватизм та проблема українсько-польських взаємин у Галичині на початку ХХ століття // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 256: Праці історично-філософської секції. Ред. тому О. Купчинський. – Львів, 2008. – С. 282–315.

Олександр Барвінський // Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. – Львів, 2009. – С. 48–66.

Батрак Л.О.

Інформація про захисти дисертацій в спеціалізованій вченій раді Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2002–2008 рр. // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Вип. 44. – Львів, 2009 р. – С. 469–492.

Відділ новітньої історії // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у 2008 році. Інформаційний бюлетень / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2009. – С. 109–122.

Дослідник політичної історії України І. Патер // Там само. – С. 165–168.

Спеціалізована вчена рада (2008 р.) // Там само. – С. 178–182.

Грицьків Р.Я.

Українська Повстанська Армія у висвітленні сучасної польської історіографії: перші роки після падіння комуністичного режиму (кінець 1980-х – середина 1990-х рр.) // Український націоналізм: історія та ідеї. Наук. збірник за ред. О. Багана. – Дрогобич, 2009. – Вип. 1. – С. 306–319.

Забілий Р.В.

Українсько-польські стосунки: чи далеко до примирення // Суботня пошта. – 2009. – 2 березня. – № 739.

Зайцев Ю.Д.

Історія України: А–Я: Енциклопедичний довідник / Інститут історії України НАН України. Упоряд і наук. ред. І. Підкова, Р. Шуст, І. Гирич. Вид. 3-є доопр. і доповн. – Київ, 2008 [статті: “Снегірьов Гелій (Євген) Іванович”. – С. 1109; “Сокульський Іван Григорович”. – С. 1114; “Українська Гельсінкська спілка (УГС)”. – С. 1265–1266; “Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінкських угод (Українська Гельсінкська група). (УГГ)”. – С. 1270–1271; “Українська загальнонародна організація (УЗНО)”. – С. 1276–1277; “Українська робітничо-селянська спілка (УРСС)”. – С. 1301; “Український вісник”. – С. 1315–1316; “Український національний фронт (УНФ)”. – С. 1322–1323.

Дужинський Веніамін Михайлович // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2008. – Т. 8 – С. 519–520.

Стратегія і тактика Українського Національного Фронту. Хроніка боротьби // Нескорена Долинщина. Літопис визвольних змагань. Мартирологи, спогади, документи, фотографії. Книга друга. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 378–403.

Документи: Програмна концепція УНФ, укладена Зіновієм Красівським; Присяга борця Українського Національного Фронту; Меморандум Українського Національного Фронту

ХХІІІ з'їзду КПРС; Журнал “Воля і Батьківщина”. – 1964. – Ч. 1 (жовтень) // Там само. – С. 403–429.

Тридцятилітнє протистояння тоталітаризмові. Українська загальнонародна організація (1961–1991) // Там само. – С. 448–464.

Документи: Програмна заява УНФ-2; Вирок Івано-Франківського обласного суду в справі Миколи Крайника // Там само. – С. 465, 473–484.

Зелінська Євгенія Данилівна // Гелей С. Львівська комерційна академія. – Львів, 2008. – С. 135–136.

Опозиційний рух на Львівщині (1960–1980 рр.) // Реабілітовані історією. Львівська область. Книга перша. – Львів, 2009. – С. 665–688.

Причинки до історії видання нелегального журналу “Український вісник” // Молода нація. – 2009. – № 50. – С. 153–179.

Документи: Аудіозапис телефонної розмови Юрія Зайцева з Людмилою Дашкевич 24 червня 1997 р. // Там само. – С. 180–183; Аудіозапис телефонної розмови Юрія Зайцева з В'ячеславом Чорноволом 24 червня 1997 р. // Там само. – С. 184–188; Аудіозапис телефонної розмови Юрія Зайцева з Осипом Зінкевичем 25 червня 1997 р. // Там само. – С. 189–191.

Оповідки Ярослава Куцого [Про священників Івана та Миколу Мацієвичів]. Записав Юрій Зайцев // Воля і Батьківщина. – 2009. – Ч. 1–2 (33–34 / 49–50). – С. 259–263.

Луцький О.І.

Приборкання інтелігенції 1939–1953 рр. // Реабілітовані історією. Львівська область. Книга перша. – Львів, 2009. – С. 581–595.

Радянська академічна наука в західних областях України 1940–1951 рр.: від відділів до інститутів // Україна ХХ ст.: Культура, ідеологія, політика. Зб. статей / Інститут історії України НАН України. – Київ, 2009. – Вип. 15. – Ч. 2. – С. 11–25.

Муравський О.І.

“Прийдешне покоління ніколи не забуде, якою ціною було вистраждане наше єднання” // Катакомбна церква. – Львів, 2009. – С. 42–55.

Науменко К.Є.

Енциклопедія Сучасної України. Т. 8. – Київ, 2008 [статті: “Добропольський М.М.” – С. 126; “Добропольський С.К.” – С. 126; “Долгоруков В.О.” – С. 212; “Долгоруков О.М.” – С. 213; “Долуд А.” – С. 231; “Дорошкевич О.В.” – С. 344; “Дроздовський Л.А.” – С. 422; “Дублянський І.С.” – С. 474; “Дядюша С.І.” – С. 580].

“Крат М.М.” // Енциклопедія історії України. Т. 5. – Київ, 2008. – С. 305.

Олекса Кожан. Портрет на тлі епохи. – Львів, 2009. – 150 с.

Єлисей Науменко. Життя і діяльність (1903–1946). Історико-біографічний нарис про працівника державних структур і партизана. – Львів, 2009. – 174 с.

Відновлення тоталітарного режиму на Львівщині в 1944–1953 рр. // Реабілітовані історією. Львівська область. Книга перша. – Львів, 2009. – С. 113–121.

Генеральне консульство у Львові // Україна в міжнародних відносинах. – Київ, 2009. – Вип. 1. – С. 167.

Олекса Кожан // Матеріали наукової конференції “Бродівщина – край на межі Галичини й Волині”. – Броди, 2009. – С. 137–143.

Щиреччина у визвольних змаганнях 1918–1919 // Голос Народу. – Пустомити. – 2009. – 16 червня.

Парох Щирця о. М. Баричко // Там сам. – 20 вересня.

Інтерв'ю: “Голодомор в Україні 1932–1933 рр. як геноцид української нації” // Високий Замок. – Львів. – 2009. – 28 листопада.

Посівнич М.Р.

Бандера і бандерівці / Автор текстів: М. Посівнич. – Львів, 2008. – 16 с.

Антипольська діяльність ОУН в Західній Україні (лютий–серпень 1939 р.) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Гол. ред. кол. Я. Ісаєвич; упор. М. Литвин, В. Футала. – Львів, 2008. – С. 346–355.

Білас і Данилишин. Життя на тлі історії ОУН. – Львів, 2009. – 64 с.

Засновники ОУН (28.01–3.02.1929) / Підбір фото і текстів: М. Посівнич. – Львів, 2009. – 16 с.

Карпатська Україна в боротьбі 1938–1939 / Підбір фото і текстів: Микола Посівнич. – Львів, 2009. – 16 с.

Воєнно-політична діяльність ОУН у липні–вересні 1939 року // Галицька брама: Львів 1939 рік. – Львів, 2009. – № 7–9 (175–177). – С. 15–20.

Життя, присвячене свободі // Дзвін. Щомісячний літературно-мистецький та громадсько-політичний часопис Національної спілки письменників України. – Львів. – № 1 (771). – 2009. – С. 75–91.

Життя, присвячене свободі. Стислий нарис біографії Степана Бандери // Степан Бандера: Збірник матеріалів і документів. [Електронний ресурс http://www.memory.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/973/zb_s_bandera_100rokiv.doc] / Український інститут національної пам'яті. Відп. ред. В. Верстюк; упоряд. С. Бутко. – Київ, 2009. – С. 17–46.

З життя і діяльності Степана Бандери // Гомін України. Спеціальне видання. – Торонто, 2009. – № 35 (3329). – С. 7.

З когорти незламних. (До 15 річниці смерті Володимира Макара) // <http://maidan.org.ua/static/lvivmai/1230570226.html>

Молодість Степана Бандери // Грегит. Історико-краєзнавчотуристичний часопис регіонального об'єднання дослідників Гуцульщини м. Львова. – Львів, 2009. – Ч. 5. – С. 3–14.

Знищити героя / Інтерв'ю Петра Яценка з М. Посівничем // Експрес. – 2009. – 22–29 жовтня.

На Кубані УПА діяла до 1950 року / Інтерв'ю Галини Терещук з М. Посівничем // Львівська газета. – 2009. – 20 жовтня.

“Націоналізм, як орден, на груди не вішають...” (80 років тому було створено ОУН) / Інтерв'ю Бориса Козловського з М. Посівничем // Високий замок. – Львів. – 2009. – 3 лютого.

“Я приймаю ваш вирок смерті...” / Інтерв'ю Бориса Козловського з М. Посівничем // Там само. – 15 жовтня.

Степан Бандера очима українця // Наше Слово. – Варшава, 2009. – 23 серпня.

Становлення Степана Бандери як Крайового Провідника ОУН // Терен. – Київ, 2009. – Ч. 2 (25). – С. 7.

“Украинский легион”: помощники нацистов, соперники Бандеры / Інтерв’ю С. Береца з О. Гогунюм, М. Шмігелем, М. Посівничем // http://www.bbc.co.uk/russian/entertainment/2009/09/090902_ukraine_legiion_war.shtml

[Співупоряд.]: Українська Головна Визвольна Рада. – Торонто; Львів, 2009. – 136 с. [Серія “Події і люди”. Кн. 7].

[Співупоряд.]: Календар Літопису Української Повстанської Армії 2010 – рік. – Львів, 2009. – 28 с.

Романюк М.В.

Петро Федун – “Полтава” – провідний ідеолог ОУН та УПА. – Львів; Торонто, 2009. – 128 с.

Діяльність Петра Федуну – “Полтави” в підпіллі ОУН та УПА (1944–1951 рр.) // Брідщина – край на межі Галичини і Волині. Вип. 2. (Матеріали третьої краєзнавчої конференції, присвяченої 925-й річниці першої писемної згадки про Броди та 425-й річниці надання Бродам магдебурзького права. 3 квітня 2009 р.). – Броди, 2009. – С. 120–127.

Петро Федун – “Полтава” – організатор видавничої діяльності збройного підпілля ОУН та УПА // Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база: матеріали міжнар. наук. конф. (Львів, 29–30 квітня 2009 р.) / Львівська національна наукова бібліотека України ім. Василя Стефаника. Ред.-упоряд.: Л. Головата, Л. Ільницька, М. Пономаренко. – Львів, 2009. – С. 128–129.

Петро Федун – “Полтава” – провідний ідеолог збройного підпілля ОУН (1946–1951 рр.) // Галичина. До 100-річчя з дня народження Степана Бандери. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Гол. ред. М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 2009. – Ч. 15–16. – С. 491–498.

Розгортання збройних відділів УПА на теренах Золочівської округи ОУН // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів, 2009. – Вип. 7. – С. 74–81 [Серія – гуманітарні науки].

[Упоряд. та автор текстів]: Набір світлин “Провідний іделог ОУН–УПА Петро Федун – “Полтава”. – Львів, 2009.

Соляр І.Я.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. – Львів, 2009. – 350 с. [Статті: “Панейко Василь”. – С. 217–232; “Перфецький Роман”. – С. 233–243].

Комітет оборони західноукраїнських земель: організаційні заходи та напрями діяльності // Галичина. До 100-річчя з дня народження Степана Бандери. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краснзнавчий часопис. Гол. ред. М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 2009. – Ч. 15–16. – С. 266–270.

Взаємини Всеукраїнської національної ради і Ради Республіки у 1921 р. // Українознавчі студії. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 10. – С. 203–208.

Всеукраїнська Національна Рада і Рада Республіки у 1921 р.: проблема соборності // Соборність як чинник українського державотворення. Збірник матеріалів конференції. – Київ, 2009. – С. 140–146.

[Співупоряд.]: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. – Львів, 2009. – 350 с.

Стасюк О.Й.

Енциклопедія Сучасної України. Т. 8. – Київ, 2008 [статті: “Дужий Микола”. – С. 518; “Дужий Петро”. – С. 518–519].

Коссак Зенон // Енциклопедія історії України. – Київ, 2008. – Т. 5. – С. 217–218.

Енциклопедія історії України. Т. 6. – Київ, 2009 [статті: “Ленкавський С.” – С. 118–119; “Лопатинський Ю.” – С. 270; “Матла З.” – 555; “Мирон Д.” – С. 665–666].

Організація українських націоналістів і голодомори // Українознавчі студії. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 10. – С. 172–188.

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ, СЕМІНАРАХ

Аркуша О.Г.

Державний службовець у підавстрійській Галичині // Звітна наукова конференція викладачів та аспірантів Львівського національного університету ім. І. Франка (Львів, 4 лютого 2009 р.).

Особисті права і свободи громадян в Австрійській (Австро-Угорській) монархії // Всеукраїнська наукова конференція “Профспілки України: історія, сьогодення, майбутнє” (Львів, 19–20 лютого 2009 р.).

XIX – wieczna arystokracja galicyjska wobec ukraińskich aspiracji narodowych // Konferencja naukowa, organizowana przez Związek Rodowy Dzieduszyckich w Zarzeczcu (20–21 lutego 2009 r.).

Грицьків Р.Я.

Круглий стіл “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей. До 100-річчя від дня народження” (Львів, 24 лютого 2009 р.).

Степан Бандера – провідник українського визвольного руху // Семінар Асоціації розвитку туризму Львівщини (Львів, 12 березня 2009 р.).

Науковий семінар “Державотворчі ідеї українського визвольного руху: історія та сучасність” (Львів, 25 червня 2009 р.).

Забілий Р.В.

Документальні масиви архіву ЦДВР, що стосуються біографії С. Бандери // Всеукраїнська наукова конференція присвячена 80-ій річниці створення ОУН та 100-літтю від дня народження С. Бандери (Острог, 29–30 січня 2009 р.).

Образ ворога в радянській пропаганді // Наукова конференція “Друга світова війна: кризь призму подолання стереотипів” (Львів, 7 травня 2009 р.).

Зайцев Ю.Д.

Самвидав – визначне явище українського національно-визвольного руху // Круглий стіл “Український самвидав” (Львів, 3 лютого 2009 р.).

Михайло Горинь – один із лідерів опозиційного руху 1960–1980-х років // Презентація книги Михайла Гориня “Запалити свічу” (Львів, 17 червня 2009 р.).

Генезис Народного Руху України: регіональний аспект // Міжнародна наукова конференція “Рух у відновленні української державності та зламі комуністичної системи”. До 20-ї річниці створення НРУ за перебудову (Київ, 11 вересня 2009 р.).

Брав участь:

Круглий стіл “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей” (Львів, 24 лютого 2009 р.).

Відкриття оновленої виставки “Українська повстанська армія – армія нескорених” (Львів, 28 лютого 2009 р.).

XIX міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 11–13 травня 2009 р.).

Відкриття інформаційно-довідкового залу УСБУ у Львівській обл. Дав інтерв'ю Львівському телебаченню. Передав бібліотечку власної та інститутської літератури й видань ЦДВР (Львів, 15 травня 2009 р.).

Презентація книги Петра Шкраб'юка “Сто кроків до храму” (Львів, 19 червня 2009 р.).

Відкриття експозиції Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів “Тюрма на Лонцького” (Львів, 28 червня 2009 р.).

Всеукраїнські урочисті збори з відзначення 20-ї річниці створення Народного руху України за перебудову (Київ, 12 вересня 2009 р.).

Круглий стіл “Перспективи розвитку Національного музею – меморіалу жертв окупаційних режимів “Тюрма на Лонцького” (Львів, 27 жовтня 2009 р.).

Урочиста академія, присвячена 20-річчю з дня заснування Українського товариства “Меморіал” імені Василя Стуса (Київ, 7 грудня 2009 р.).

Муравський О.І.

Міжконфесійні суперечки. 1988–1989 // XIX міжнародна наукова конференція “Історія релігій в Україні” (Львів, 11–13 травня 2009 р.).

Науменко К.Є

Олекса Кожан // Наукова конференція “Бродівщина – край на межі Галичини й Волині” (Броди, 3 квітня 2009 р.).

Отношение населения Западной Украины к процессам советизации 1939–1941 гг. // Международная научная конференция “Западная Белоруссия и Западная Украина в 1939–1941 гг.: люди, события, документы” (Москва, 17 сентября 2009 г.).

Приєднання Західної України до УРСР 1939 р.: військово-політичний аспект // Міжнародна конференція “Вересень 1939 року. Львів і Львівщина між гітлерівським та сталінським тоталітаризмами” (Львів, 23 вересня 2009 р.).

Посівнич М.Р.

Середовище і політична ситуація, в яких формувалася національна свідомість Степана Бандери // Науково-практична конференція “Від Бандери до сьогодні, зв’язок та естафета поколінь” (Львів, 29 грудня 2008 р.).

Постать Степана Бандери під час Варшавського і Львівського судових процесів 1935–1936 рр. // Всеукраїнська наукова конференція “Український національний рух: історія і сучасність” (Острог, 30 січня 2009 р.).

Біографія та історичний портрет Степана Бандери // Круглий стіл “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей” (Львів, 24 лютого 2009 р.).

Романюк М.В.

Діяльність Петра Федуна – “Полтави” в підпіллі ОУН та УПА (1944–1951 рр.) // III науково-теоретична краєзнавча конференція “Бродівщина – край на межі Галичини й Волині”, присвячена 925-ій річниці з часу першої писемної згадки про Броди та 425-ій річниці надання магдебурзького права (Броди, 3 квітня 2009 р.).

Петро Федун – “Полтава” – організатор видавничої діяльності збройного підпілля ОУН та УПА // Міжнародна наукова конференція “Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база” (Львів, 29 квітня 2009 р.).

Матеріали архіву Управління СБУ у Львівській області про діяльність ОУН та УПА // Круглий стіл з нагоди 70-ї річниці початку Другої світової війни та 67-ї річниці створення УПА (Львів, 8 жовтня 2009 р.).

Брав участь:

Круглий стіл, присвячений трагедії Гути Пеняцької // Львівська обласна державна адміністрація (Львів, 12 лютого 2009 р.).

Круглий стіл “Відомий і невідомий Петро Полтава” // Бродівська районна бібліотека (Броди, 20 лютого 2009 р.).

Круглий стіл “Гута Пеняцька: правда та вимисел” // Львівська обласна державна адміністрація (Львів, 28 жовтня 2009 р.).

Соляр І.Я.

Всеукраїнська національна рада і Рада республіки у 1921 р.: проблема взаємин // Міжнародна наукова конференція “Соборність України” (Київ, 22 січня 2009 р.).

Державно-політична концепція С. Петлюри в оцінці Всеукраїнської Національної Ради і Ради Республіки (1919–1921) // Міжнародна наукова конференція “Союз Півсудський–Петлюра 1920-го року: історичні обставини і сучасні інтерпретації” (Івано-Франківськ, 23–25 жовтня 2009 р.).

Стасюк О.Й.

Михайло Дяченко (Марко Боєслав) – діяч “Просвіти” // Конференція “Товариство “Просвіта” в національно-культурному житті України”, присвячена 140-річному ювілею “Просвіти” (Львів, 27 січня 2009 р.).

Державотворчі ідеї ОУН // Науковий семінар “Державотворчі ідеї ОУН”, присвячений річниці проголошення незалежності України Актом 30 червня 1941 року (Львів, 25 червня 2009 р.).

Іван Петрович Крип'якевич і Організація українських націоналістів // Науковий семінар до 123-річчя уродин Івана Крип'якевича – видатного українського історика, академіка Академії наук України, фундатора і колишнього директора академічного Інституту його імені та десятих роковин смерті його сина Романа – визначного науковця і громадсько-політичного діяча (Львів, 26 червня 2009 р.).

Вересень 1939 року: Львів і Львівщина між гітлерівським і сталінським тоталітаризмами

23 вересня 2009 р у Дзеркальному залі Львівського національного університету ім. Івана Франка відбулася міжнародна наукова конференція на тему “Вересень 1939 року: Львів і Львівщина між гітлерівським і сталінським тоталітаризмами”, в якій взяли участь науковці з України та Польщі.

Конференцію організувало Генеральне Консульство Республіки Польща у Львові спільно з Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Львівським національним університетом ім. Івана Франка. Її проведенню сприяли Фонд “Допомоги полякам на Сході”, Товариство “Польська спільнота” і львівське видавництво “Каменярь”. Учасників конференції привітали проректор Львівського університету Володимир Кирилич, заступник Генерального консула Республіки Польща у Львові Єжи Зімни, заступник голови Львівської обласної державної адміністрації Ігор Держко. У вступній доповіді директор Інституту українознавства академік Ярослав Ісаєвич розглянув перспективи подолання взаємних українсько-польських історичних стереотипів та зауважив надмірну політизацію дослідження проблем Другої світової війни.

Суспільно-політичне життя українців напередодні та в перший місяць війни розглянув професор Михайло Швагуляк (Львів). Мілітарні аспекти оборони Львова висвітлили професори Войтек Володаркевич (Варшава) і Микола Литвин (Львів). Про сприйняття львів'янами радянської влади

повідомив доцент Олег Павлишин (Львів). Діяльність польського підпілля 1939–1941 рр., а також життєвий шлях останнього командира польської АК генерала Леопольда Окулицького (“Недзвядка”) реконструював доктор Анжей Кшиштоф Кунерт; було також продемонстровано короткий документальний фільм про життя генерала авторства Зоф’ї Кунерт (обидва – Варшава). Масштаби репресій проти поляків Східної Галичини та Волині висвітлив професор Ян Жарин (Варшава). З оглядом документів архівосховищ Москви та Києва щодо початку Другої світової війни виступив професор Володимир Баран (Луцьк).

Модераторами наукового зібрання були професори Л. Зашкільняк, Я. Жарин, М. Литвин та В. Влодаркевич. У дискусії взяли участь українські та польські науковці К. Кондрачук, Б. Гудь, К. Науменко, Л. Зашкільняк, В. Влодаркевич, Я. Жарин та ін. Дискутанти критично обговорили сучасні російські інтерпретації початку Другої світової війни, масштаби депортацій польського та українського населення 1940–1941 рр., реакції мешканців західноукраїнських земель на німецьку та радянську агресію проти Польщі та інші гострі питання. Одним з таких було визначення акту поділу земель II Речіпосполитої між двома агресорами – гітлерівською Німеччиною і Радянським Союзом, щодо якого виявилися певні розбіжності між українськими і польськими істориками.

Виступи вчених і дискусія пройшли в доброзичливій і відвертій атмосфері, наочно показали потребу подальших поглиблених студій проблематики й взаємного обміну напрацюваннями з метою зближення позицій і оцінок на підставі наукової методології, а не політизованих підходів. За матеріалами конференції Генеральне Консульство Республіки Польща і видавництво “Каменярь” планують видати збірник статей.

Я. Кондрач

Круглий стіл “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей”

24 лютого 2009 р. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України разом з Львівським національним університетом ім. І. Франка організували круглий стіл “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей”, присвячений 100-річчю від дня народження видатного борця за волю України, Провідника Організації Українських Націоналістів Степана Бандери (1909–1959). В Україні та за кордоном вже проведено та планується провести чимало урочистих заходів, присвячених цьому ювілею.

Науковці інституту Леонід Зашкільняк, Роман Грицьків, Іван Патер, Микола Литвин, Роман Забілий Олександра Стасюк та громадськість міста проаналізували біографію та історичний портрет Степана Бандери, його місце в українському визвольному русі 1920-х–1950-х рр., в історичній науці, ставлення до нього сучасного суспільства у контексті відзначення столітнього ювілею та значення діяльності Провідника ОУН для сучасної України.

У підсумку учасники круглого столу зробили висновки, що, на жаль, постать видатного українця залишається маловивченою. Відсутність комплексних досліджень та об'єктивної інформації про С. Бандеру зумовлює, як в суспільстві, так і серед науковців, упереджені та заідеологізовані підходи до його особистості. Учасники дискусії погодилися, що постать Бандери є важливим чинником формування державної ідеології та необхідною складовою виховання молодого покоління. Організатори заходу сподіваються, що проведений круглий стіл стане черговим кроком на шляху до правдивого осмислення складних сторінок української історії та діяльності наших провідних діячів.

Р. Грицьків

ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Кожен із відтинків наукового життя оцінюємо насамперед за здобутками: публікаціями, виступами на наукових конференціях, семінарах. Серед найвагоміших із таких надбань 2009 року – “Словник українських морфем” Лева Полюги – книга популярна і в академічних, і особливо в освітянських колах, адже це вже третє (доповнене) видання.

Ще один із здобутків відділу – володар гран-прі Форуму видавців у Львові “Лексикон львівський: поважно і на жарт” Наталі Хобзей, Ксені Сімович, Тетяни Ястремської, Ганни Дидик-Меуш. На цьому ж Форумі словник здобув і нагороду “Найкраща книжка про Львів”. Таке представлення мовлення міста в українській лексикографії здійснено вперше. У Лексиконі не тільки розкрито значення слів, які вживали та продовжують вживати львів’яни, а й завдяки розлогим цитатам представлено культурний контекст міста (особливо першої половини ХХ ст.).

Опубліковано черговий том (уже 8) “Діалектологічних студій”. Його присвячено говіркам південно-західного наріччя української мови.

Однак кожне із надбань ґрунтується на рутинній, копіткій праці, яка з року в рік відбувається у відділі, насамперед це укладання “Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.” (тривала робота над 15 випуском). Діалектологічна проблематика була зосереджена на лексикографічному опрацюванні гуцульських говірок, організації щорічного (проведено 12 засідань) Міжнародного семінару “Актуальні проблеми діалектології”, роботі над виданням 8 та 9 томів “Діалектологічних студій”.

Рік був насиченим, плідним на здобутки, однак незвичним, неспокійним, адже впродовж кризового року історичний

осередок відділу зазнав значних кадрових змін, які безпосередньо вплинули на планову тематику.

Успішно завершила роботу над дисертацією (“Перехідні та неперехідні дієслова в українських пам’ятках XVI – першої половини XVII ст.”), яку рекомендовано до захисту, Ольга Рим’як-Заневич (керівник – Наталя Хобзей). А на перший курс аспірантури вступила Ірина Романина, яка розпочала роботу над темою “Структурно-семантичні особливості текстів у наддністрянських говірках” (керівник – Тетяна Ястремська).

До грона співробітників відділу долучився також кандидат філологічних наук Юрій Осінчук, який до цього часу працював в Інституті української мови НАН України (Київ). 2009 р. в цьому лінгвістичному осередку з’явилася друком його праця “Історія української богослужбово-обрядової лексики”.

Відзнаки: Гран-прі “Найкраща книжка 16 Форуму видавців у Львові”, “Найкраща книжка про Львів” та “Лексикон львівський: поважно і на жарт”.

Проведено Міжнародний науковий семінар “Актуальні проблеми української діалектології” – 12 засідання: “Запозичення та інтерференція в діалектах” (11–12.06.2009).

ПУБЛІКАЦІЇ

Хобзей Н.В.

Лексикон львівський: поважно і на жарт / Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. – Львів, 2009. – 672 с. [співавт.: О. Сімович, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш]. [Серія “Діалектологічна скриня”].

Слова і місто, або місто в словах [передмова до:] Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш. Лексикон львівський: поважно і на жарт / Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. – Львів, 2009. – С. 7–43 [Серія “Діалектологічна скриня”].

[Співред.]: Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя / Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАНУ. Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів, 2009. – 372 с.

Войтів Г.В.

Теплого сонця – Ользі Кровицькій // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2008 році. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 171–173.

Гринчишин Д.Г.

“Книжиця для господарства” – Почаївська пам'ятка 1780 р. // Праці філологічної секції НТШ. – Львів, 2009. – Т. 252. – С. 461–504.

Наші славні ювіляри. Олександра Сербенська (з нагоди 80-річчя від дня народження) // Вісник НТШ. – 2009. – Ч. 41. – С. 43–44.

Невтомна трудівниця і щира порадиця (спогади про співпрацю з Олександрою Сербенською) // II Теле- та радіо журнал: Зб. наук.-метод. праць. – Серія 8. – Львів, 2009. – С. 283–285.

Роль Руського педагогічного товариства в організації гімназії в Рогатині. II Ювілейна книга Рогатинської гімназії імені Володимира Великого. До сторіччя заснування 1909–2009. – Львів, 2009. – С. 11–16.

Дидик-Меуш Г.М.

Лексикон львівський: поважно і на жарт / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. – Львів, 2009. – 672 с. [співавт.: Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська]. [Серія “Діалектологічна скриня”].

Бойківські риси в мовній тканині неканонічного євангельського тексту XVI ст. // Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів, 2009. – С. 8–13.

Кровицька О.В.

Лемківщино рідна, заколишу в красі твоїй. 2-е вид. – Львів, 2009. – 90 с. [Співупоряд. В. Денисюк].

Особливості функціонування звертання у лемківських народних піснях // *Studia methodologica*. – Вип. 27: Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті. – Тернопіль, 2009. – С. 83–86.

Елементи народного світосприйняття в матеріалах асоціативного словника // Рідне слово в етнокультурному вимірі. Матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції. – Дрогобич, 2009. – С. 92–99.

Співвідношення діалектного і літературного у говірці гуцульського села // Українознавчі студії. – Івано-Франківськ, 2009. – Ч. 10. – С. 52–55.

[Ред.]: Лемківський календар на 2010 рік. – Львів, 2009. – 240 с.

[Рец. на]: “Русалка Дністрова” Кн. 1. Репринтне відтворення першодруку 1837 р. – Львів, 2007. – 136 с.; “Русалка Дністрова” Кн. 2. Науково-критичне видання. – Львів, 2007. – 168 с. // Вісник Львівського ун-ту. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 313–314.

[Рец. на]: Карпенко Ю.О., Мельник М.Р. Літературна ономастика Ліни Костенко. – Одеса, 2004. – 215 с. // Вісник Львівського ун-ту. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 325–329.

[Рец.]: Внесок у дослідження інтелектуальної історії українського народу [на кн.]: Сербенська О. Мовний світ Івана Франка: Статті, роздуми, матеріали. – Львів. – 2006. – 372 с. // Вісник Львівського ун-ту. Серія філологічна. – Львів, 2009. – Вип. 46. – Ч. 2. – С. 246–248.

Осінчук Ю.В.

Церковно-богослужбові книги XVII ст. як джерело лексики конфесійного стилю української мови // Нові дослідження пам’яток козацької доби в Україні: збірка наукових статей. – Київ, 2008. – Вип. 17. – С. 288–293.

Історія української богослужбово-обрядової лексики / Інститут української мови НАН України. – Київ, 2009. – 176 с.

Осташ Р.І.

Гуцульські прізвища: запозичення та псевдозапозичення // *Studia slovakistika*. 9: Ономастика. Антропоніміка. – Ужгород, 2009. – С. 55–61.

Полюга Л.М.

Словник українських морфем. – Київ, 2009. – 554 с.

Зіставний аналіз слов'янських мов у концепції Олександра Царука // Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Кривий Ріг, 2009. – С. 52–54.

Історія української лексикографії у роздумах Ю. Шевельова (На матеріалі праці “Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941). Стан і статус”) // Вісник харківського національного ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – № 843: Серія: Філологія. – Харків, 2009. – С. 7–15.

Методичні засади лексикографічних праць // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: Слов'янська філологія. На пошану проф. Н. Гуйванюк. – Чернівці, 2009. – Т. 78. – С. 57–62.

Писемні пам'ятки Лемківщини – джерело вивчення загальноукраїнської мови // Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті: *Studia methodologica*. – Тернопіль, 2009. – Вип. 27. – С. 13–15.

Поєднання засад лексикології, теоретичної та прикладної лексикографії // Лінгвістична палітра / Зб. наук. праць з актуальних проблем лінгвістики. – Харків, 2009. – С. 152–159.

Професор Ірина Кочан: штрихи до портрета // Ірина Кочан: Бібліографічний покажчик. – Львів, 2009. – С. 5–8.

Шлях української мови до нового тисячоліття // Рідне слово в етнокультурному вимірі. Матеріали Другої міжнародної наукової практичної конференції. – Дрогобич, 2009. – С. 24–35.

[Упоряд.]: Могікани гімназії (Другий клас гімназії 1943–44 навчального року). – Львів, 2009. – 173 с.

Сімович О.І.

Лексикон львівський: поважно і на жарт / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. – Львів, 2009. – 672 с. [спів-авт.: Н. Хобзей, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш]. [Серія “Діалектологічна скриня”].

Словник вербальних символів: Верб. Вишня. Рोजа. Сосна. Тополя. Хліб. Черемшина. Явір // Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя. – Львів, 2009. – С. 238–281.

Тріль О.М.

Назви нічного світла в пам'ятках української мови // Волинь–Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – Житомир, 2009. – С. 104–112.

Ястремська Т.О.

Лексикон львівський: поважно і на жарт / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. – Львів, 2009. – 672 с. [співавт.: Н. Хобзей, О. Сімович, Г. Дидик-Меуш]. [Серія “Діалектологічна скриня”].

[Рец.]: На книжкову полицю діалектолога [рец. на]: Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження: Навч. посібник. – Львів, 2008. – 288 с. // Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя. – Львів, 2009. – С. 351–355.

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ, СЕМІНАРАХ, ЛЕКЦІЯХ

Хобзей Н.В.

Дієслівна лексика південно-західного наріччя: іншомовні впливи // Міжнародний діалектологічний семінар “Актуальні проблеми сучасної діалектології”, засідання 12 “Інтерференція та запозичення в діалектах” (Львів, 11–12 червня 2009 р.).

Історія дослідження говорів південно-західного наріччя // Міжнародна конференція “Українська мова поза межами України (Люблін (Польща), 8–9 жовтня 2009 р.).

Войтів Г.В.

Євангельський текст і “Словник української мови XVI – п.п. XVII ст.” // Наукові читання, присвячені пам'яті І.П. Чепіги (Київ, 26 травня 2009 р.) [співавт. О. Кровицька].

Кровицька О.В.

Особливості функціонування звертання у лемківських народних піснях // Міжнародна наукова конференція “Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті” (Тернопіль, квітень 2009 р.).

Євангельський текст і “Словник української мови XVI – п.п. XVII ст.” // Наукові читання, присвячені пам’яті І.П. Чепіги (Київ, 26 травня 2009 р.) [співавт. Г. Войтів].

Елементи народного світосприйняття в матеріалах асоціативного словника // Міжнародна науково-практична конференція “Рідне слово в етнокультурному вимірі” (Дрогобич, листопад 2009 р.).

Осінчук Ю.В.

Лексика Таїнства Сповіді // XVIII Всеукраїнська науково-практична конференція “Нові дослідження пам’яток козацької доби в Україні” (Київ, 25–26 березня 2009 р.).

Гуцульські прізвища: запозичення та псевдозапозичення // XIII всеукраїнська ономастична конференція (Ужгород, 27–29 квітня 2009 р.).

Історія назв молитов, молитовних формул і літургійних виголосів в українській мові // Наукові читання, присвячені пам’яті І.П. Чепіги (Київ, 26 травня) [співавт.: Р. Осташ].

Полюга Л.М.

Юрій Шевельов – дослідник української лексикографії // Мовознавча секція НТШ (Львів, 19 березня 2009 р.).

Писемні пам’ятки Лемківщини – джерело вивчення загальноукраїнської мови // Міжнародна наукова конференція “Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті” (Тернопіль, 2–3 квітня 2009 р.).

Роль Берестейської унії у розвитку полемічного стилю української літературної мови. Спогади // Наукові читання на пошану 100-ліття С. Щурата (Львів, 3 червня 2009 р.).

Діалектна лексика говірки с. Оброшино, спорідненою з польською та німецькою мовами // Міжнародний діалектологічний семінар “Актуальні проблеми сучасної діалектології”, засідання 12 “Інтерференція та запозичення в діалектах” (Львів, 11–12 червня 2009 р.).

Зіставний аналіз слов’янських мов у концепції Олександра Царука // Міжнародна наукова конференція “Українська

мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри” (Кривий Ріг, 5–6 листопада 2009 р.).

Тріль О.М.

Назви небесних світил у Пересопницькому Євангелії // Наукові читання, присвячені пам'яті І.П. Чепіги (Київ, 26 травня 2009 р.).

Ястремська Т.О.

Запозичення як основа мотивації діалектних назв // Міжнародний діалектологічний семінар “Актуальні проблеми сучасної діалектології”, засідання 12 “Інтерференція та запозичення в діалектах” (Львів, 11–12 червня 2009 р.).

Науковий семінар “Інтерференція та запозичення в діалектах”

11–12 червня 2009 року в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України відділ української мови за участі мовознавчої комісії Наукового товариства ім. Шевченка провів чергове 12 засідання наукового семінару “Актуальні проблеми української діалектології” на тему “Інтерференція та запозичення в діалектах”, яка об'єднала діалектологів не тільки з України, а й з Польщі, Угорщини. Зокрема польські дослідники представили п'ять діалектологічних осередків із Варшави, Лодзі, Познані, Любліна і Кракова. Із вітальним словом до учасників семінару звернулася організатор семінару Наталя Хобзей. На пленарному засіданні виголосили доповіді відомі українські та польські вчені, зокрема Левко Полюга (Львів) розповів про діалектну лексику говірки с. Оброшино, спорідненої з польською і німецькою мовами, Єжи Сєроцюк (Познань) – про деякі проблеми запозичення на польсько-українському мовному суміжжі, К. Герман (Чернівці) – про українсько-румунські міждіалектні взаємовпливи в говірках Північної Буковини, Славомір Галя – про проблеми словотвору, а Любов Фроляк (Люблін) виголосила доповідь про польські лексичні запозичення в говірках Південного Підляшшя.

На семінарі обговорювали різноаспектні проблеми української діалектології. Іншомовний вплив у дев'ятому томі “Загальнослов'янського лінгвістичного атласу” представили проф. Януш Сятковський та Дорота Кристина Рембішевська (Варшава), дослідження лексичних запозичень у буковинських та бессарабських говірках української мови – Людмила Ткач (Чернівці). Іншомовні слова як твірні основи західнополіських прізвищ виявив Григорій Аркушин (Луцьк), а гуцульські прізвища, зокрема проблему запозичення та псевдозапозичення, проаналізували Надія та Роман Осташ (Львів).

Питання інтерференції та запозичень на словотвірному рівні стали об'єктом зацікавлення Ірени Ярослав (Лодзь), Ізабелли Ейсмунт (Лодзь), Олени Юсікової (Київ). Іншомовні елементи в обрядовій лексиці проаналізували Ніна Гуйванюк та Юлія Руснак (Чернівці), Михайло Бігусяк (Івано-Франківськ), Інна Нібак (Київ). Із питанням про мову пам'яток XVI–XVII ст. на білоруських та українських землях доповів Віктор Мойсієнко (Житомир). Проблеми інтерферентних явищ у мовленні діалектоносіїв розглянули в доповідях Наталія Глібчук (Львів) та Ніна Руснак (Чернівці). Питання українсько-польсько-білоруської взаємодії в орнітономінації східнополіського діалекту з'ясовувала Яна Литвиненко (Суми). Володимир Куриленко (Глухів) досліджував етимологію деяких поліських діалектних назв.

Доповіді другого дня семінару були представлені у трьох секціях. Перша секція об'єднала дослідників української та польської ономастики, які розглянули такі проблеми: українсько-західнослов'янські ойконімні паралелі у дослідженні назв поселень на -иця (Наталія Михайличенко, Львів), полонізми в мікротопонімії півночі Львівщини (Оксана Гулик, Львів), мікротопоніми центральних та східних районів Львівщини, мотивовані запозиченими лексемами (Наталія Шульська, Луцьк), угорські власні назви як запозичені елементи в українській мові молдавських пам'яток XIV–XV ст. (Вікторія Штефуца, Сегед).

Результати досліджень запозичення та інтерференції в говірках представили Роман Міняйло (Луганськ) – у рибальській лексиці східнослов'янських говірок, Ірина Демчик (Луганськ) – у мисливській лексиці закарпатського говору, а Людмила Колеснік (Київ) виголосила доповідь про агенти-ви в покутсько-буковинському говорі як результат міжмовної взаємодії.

Другий блок доповідей стосувався проблем запозичень та іншомовних елементів у пам'ятках української мови. На цих питаннях зосередили увагу Василь Денисюк (Умань), який проаналізував іншомовний вплив на формування фразеологічної системи української мови, Оксана Зелінська (Умань) виявила полонізми в барокових проповідях XVII ст., Ольга Кацімон (Чернівці) – запозичену лексику говірок південно-західного наріччя як одне із джерел формування реєстру “Словаря чужих слів” З. Кузеля та М. Чайковського, Тетяна Крашеніннікова (Дніпропетровськ) – діалектні запозичення в українській літературній казці XIX ст., Лариса Думанська (Луганськ) – лексичну інтерференцію в пам'ятках XVI ст. Лексичні румунізми у складі буковинських говірок представила Ніколетта Головач (Чернівці), а результати угорсько-української міждіалектної інтерференції на Закарпатті – Єлизавета Барань (Будапешт–Берегово).

Предметом детального аналізу доповідей третьої секції стали лексичні запозичення, засвідчені в говірках української мови, зокрема тематичну групу назв одягу в середньополіському говорі розглянула Галина Гримашевич (Житомир), засвоєння іншомовної лексики у східноподільських говірках представила Тетяна Тищенко (Умань), питомі та запозичені назви ландшафту в українському історичному контексті прозвучали у виступі Олени Слободзяник (Львів). Марина Поїстогова (Київ) представила свої спостереження за функціонуванням номінації дикорослих рослин, Марина Ткачук (Київ) розглянула українсько-іншосхідно-слов'янську взаємодію в ботанічній лексиці говірок чорнобильської

зони. Дієслівну лексику південно-західного наріччя було проаналізовано в доповіді Наталі Хобзей (Львів). Взаємно доповнювали одне одного три доповіді, присвячені назвам їжі: Сергій Яценко (Житомир) виділив запозичені елементи в лексико-семантичній групі назв приправ та спецій у староукраїнських пам'ятках, а Марина Волошинова (Луганськ) та Віра Шелемех (Львів) репрезентували назви їжі відповідно у східнослов'янських та надсянських говірках.

Жваве обговорення доповідей та презентація видань проф. Януша Рігера (Варшава) про функціонування польських говірок в Україні стало логічним завершенням чергового засідання львівського наукового семінару.

О. Сімович

ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У 2009 р. відділ української літератури розпочав роботу над виконанням планової теми “Українська література та ідеї християнської етики: європейський контекст”, першого в українському літературознавстві комплексного дослідження проблеми християнської етики в українському письменстві, що передбачає з-поміж іншого окреслення етичних домінант українського письменства різних періодів (ранньосередньовічного, барокового, романтичного, реалістичного та модерністського дискурсів).

Що (попри всілякі “камені претковенія”) зроблено цього року для виконання планової теми відділу, які наукові сюжети найцікавіше експліковано?

Отож, стисло.

Особливості художнього осмислення християнської етики в творчості Б.І. Антонича. К. Чеховича, В. Щурата, І. Франка та інших письменників проаналізовано в цілому корпусі праць та в численних доповідях на наукових конференціях М. Ільницького, для якого цей ювілейний рік (ювілейний і для нього особисто і для його автора Б.І. Антонича) був вельми плідний, принісши дослідникові й українській філологічній громаді назагал кілька поважних монографій (утім, неповажних книжок, як і неплідних років у М. Ільницького, дяка Богові, не буває ніколи). Франкові зацікавлення релігією, зокрема його науково-дослідницький інтерес до пам’яток духовного характеру, віддзеркалено у низці публікацій і виступів на наукових форумах Я. Мельник. Серед найцікавіших публікацій Я. Мельник того року – оприлюднення невідомої досі розвідки І. Франка компаративного характеру “Благовіщення. Порівняльний дослід біблійної теми...”. Моральні імперативи

й духовні пріоритети в українській літературі 20–30-х рр. ХХ ст. відбито у статтях і в дисертаційній студії В. Мартинюка, наукова стилістика якого привертає увагу насамперед своїм теоретичним підґрунтям. Глибинним теоретичним характером, застосуванням новітніх інтерпретаційних підходів до аналізу тексту відзначаються й студії Т. Гаврилів, який окреслену проблематику відділу реалізовує в контексті розвитку ідей християнської духовності в літературі інших країн Європи на засадах порівняльно-типологічного літературознавства.

Якщо ж послуговуватися мовою конкретних фактів і статистики, то за звітний період співробітники відділу (М. Ільницький, Я. Мельник, Т. Гаврилів, В. Мартинюк) опублікували 5 монографій і антологічних видань, біля 40 статей у фахових виданнях, підготували до друку черговий номер збірника наукових праць “Парадигма” (вип. 4), центральна рубрика якого “Інтертекст українського Львова” є своєрідним підсумком виконання планової теми відділу попереднього триріччя, виступили з доповідями на 20 наукових конференціях, у тому числі на багатьох міжнародних. Відділ був організатором ювілейної академії, присвяченої 100-річчю від дня народження Степана Щурата (Львів, 2 червня 2009 р.), на якій із спогадами про діяльність С. Щурата як завідувача відділу української літератури Інституту суспільних наук АН УРСР виступили Я. Ісаєвич, Р. Кирчів, Ф. Стеблій, Л. Полюга, В. Горинь, з науковими доповідями про внесок родини Щуратів (Василя та Степана) у розвиток духовного життя України – М. Ільницький, Л. Сенік, М. Сенів, Б. Криса, М. Гнатюк, Т. Лучук, М. Тимочко. Разом із Львівським національним університетом ім. Івана Франка, Національною спілкою письменників України та Науковим товариством ім. Шевченка відділ організував наукову конференцію “Осягаючи літературу на перехрестях віку” (до 75-річчя з дня народження Миколи Ільницького) (Львів, 24 вересня 2009 р.), із Львівським національним університетом ім. Івана Франка – Міжнародну

наукову конференцію “Мистецтво творять шал і розум” (до 100-річчя від дня народження Богдана-Ігоря Антонича) (Львів, 28 жовтня 2009 р.).

2009 р. кандидатську дисертацію захистив В. Мартинюк, докторську – Т. Гаврилів, атестат старшого наукового співробітника отримала Я. Мельник. М. Ільницький нагороджений медаллю “За наукові заслуги” НАН України і медаллю Петра Могили Міністерства освіти і науки України.

Співробітники відділу є членами спеціалізованих вчених рад по захисту кандидатських і докторських дисертацій, редколегій багатьох фахових часописів, співпрацюють із науковими інституціями – українськими та зарубіжними, зокрема, з Інститутом літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (участь у написанні “Історії української літератури”, у підготовці “Шевченківської енциклопедії”), Львівським відділенням Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (участь у підготовці “Франківської енциклопедії”), Науковим товариством ім. Шевченка (участь у підготовці Енциклопедії НТШ), Інститутом франкознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка (участь у виконанні спільної теми “Спадщина Івана Франка: концепції, стилі, жанри (нові погляди і невідомі матеріали)”, кафедрою теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка (участь у виконанні спільної теми “Літературознавчі проблеми в методологічних, історичних та компаративістичних вимірах”).

Серед зовнішніх напрямів відділу – українсько-польські, українсько-австрійські та українсько-німецькі літературознавчі наукові зв’язки. Відділ підтримує зв’язки з Варшавським університетом, з університетом м. Лодзь (Польща), Українським вільним університетом (м. Мюнхен, Федеративна Республіка Німеччини), з Інститутом славістики університету ім. Александра фон Гумбольдта, м. Берлін (Федеративна Республіка Німеччини).

Отож, якщо враховувати малочисельність відділу української літератури (п'ять наукових співробітників), написано й “мовлено” в 2009 р. тут не так уже й мало. Одначе для успішного функціонування відділу, виконання запланованої на триріччя (2009–2011) проблематики відділові (попри всілякі кризи, економічні, політичні і т.ін.) вкрай необхідне поповнення: аспірантами, фахівцями з усіх періодів українського письменства, давнього передусім. Марно говорити і про чинники технічного, суб'єктивного характеру, що, мов дамоклів меч, тяжать чомусь над відділом уже не один рік (приміром, уже, здається сьоме переселення відділу), не надто сприяючи його роботі. Але, очевидно, “камені претковенія” на науковому шляху – річ звикла й не така вже, хочеться, сподіватись, непоборна. Наукові ж обрії досліджень, у тому числі ті, що відкриваються перед відділом української літератури перед 200-літтям Т. Шевченка, вселяють надію на бехмарніше майбутнє.

Наше прочитання Т. Шевченка в ті ювілейні роки – це й наш спомин, пам'ять і обов'язок перед незабутнім Б.В. Завадкою (1934–2009), який працював в Інституті з 1981 р., у відновленому відділі української літератури – з 1990 р. Роль християнської релігії та Церкви в літературному процесі та в суспільному житті, проблеми релігії в творчості Т. Шевченка зосібна – ці проблеми завжди неабияк хвилювали Б.В. Завадку, породивши у висліді глибоко новаторські й естетично вишукані шевченкознавчі студії, серед них знаковий в українському літературознавстві текст “Серце чистеє подай”.

ПУБЛІКАЦІЇ

Ільницький М.М.

На перехрестях віку [Вибрані праці]: У трьох книгах. – Київ, 2009. – Кн. 3. – 902 с.

Антонич був хрущем і жив собі у мушлі [Інтерв'ю Ольги Жук з Миколою Ільницьким] // Україна молода. – 2009. – 3 жовт. – С. 8–9.

Від “дочасного світла” до “сурм “останнього дня” [Передм.] // Антонич Б.І. Повне зібрання творів. – Львів, 2009. – С. 3–36. Те саме у скороченому вигляді // Каменяр. – 2009. – № 7. – С. 2, 3, 5.

“Горіла сосна...”: еволюція символів вогню і води // Кур’єр Кривбасу. – 2009. – № 238–299, вересень–жовтень. – С. 328–336. Те саме: Міфологія і фольклор. – 2009. – № 1(2). – С. 43–49; Те саме: Народознавчі зошити. – 2009. – Зош. 1–2. – С. 130–134.

Два нудні, яким цікаво [Спогад про проф. І. Денисюка] // Каменяр. – 2009. – № 8. – С. 3.

Довіра до слова [Передм.] // Петренко М. При чесному хлібі: Вибрана поезія. – Львів, 2009. – С. 5–10.

“І почулися тихі слова, мов сичання гадюки...”: Символ змії в поезії Івана Франка й Василя Щурата // Літературна Україна. – 2009. – 24 верес.

Ірина Вільде і шістдесятництво // Спогади про Ірину Вільде. Упоряд. М. Якубовська. – Львів, 2009. – С. 60–65.

Незримі субстанції Миколи Ільницького [Інтерв’ю Богдана Пастуха з Миколою Ільницьким] // Дзвін. – 2009. – № 9–10. – С. 144–147.

“Не я цікавився літературою, література – мною...: Розмова Данила Ільницького з Миколою Ільницьким // Кур’єр Кривбасу. – 2009. – № 238–239. – С. 4–16.

Пейзажі з вікна: віконна призма в поезії Б. І. Антонича // Слово і Час. – 2009. – № 10. – С. 14–22. Те саме: Парадигма. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 88–100; Те саме: Педагогічна думка. – 2009. – № 3. – С. 39–44; Те саме під назвою “Пророчі пейзажі з вікна: Віконна призма в поезії Б. І. Антонича” // Літературна Україна. – 2009. – 8 жовт.

Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія. Упоряд., передм. та літ. силуети М. Ільницького. – Київ, 2009. – 916 с.

Українська сецесія: етос болу (новела М. Яцкова “Діточа грудь у скрипці”) // Слово і Час. – 2009. – № 7. – С. 19–23. Те саме: Магістер гри слова: Філософічні дослідження, присвячені 60-річчю Флорія Сергійовича Бацевича. – Львів, 2009. – С. 149–154.

У руслі сецесійності: синтез мистецтв у новелістиці Михайла Яцкова // Записки НТШ. Праці філологічної секції. – Львів, 2009. – Т. ССLVII. – С. 147–174.

У Шевченковому слові – Шевченків зміст // Парадигма. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 301–307.

Мельник Я.І.

[Публікація, упорядкування, коментарі] Поезії І. Франка, що не ввійшли до збірок // Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у 50-ти томах. – Київ, 2008. – Т. 52. Оригінальні та перекладні поетичні твори. – С. 863–877.

Апокрифи і література Київської Руси // Записки НТШ. Праці філологічної секції. – Львів, 2009. – Т. 257. – С. 7–20.

Апокрифічні молитви з архіву Івана Франка (Із рукопису Якова Казиницького) // Міфологія і фольклор. – 2009. – № 1. – С. 72–74.

Апокрифічні молитви: сюжети Івана Франка // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2009. – Вип. 44. – Ч. 2. – С. 268–275.

Іван Франко. Благовіщення. Порівняльний дослід біблійної теми. З додатком благовіщенської драми Івана Дамаскина в віршованім перекладі на церковнослов'янську мову. Упоряд., публ., передм. і прим. Я. Мельник. – Львів, 2009. – 132 с.

“Поет зради” Івана Франка. Голоси польської преси: pro і contra // Парадигма. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 237–273.

Гаврилів Т.І.

Феномен художньої ідентичності (на матеріалі німецької та австрійської літератур). Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. філол. наук. – Київ, 2009. – 40 с.

Форма і фігура. Ідентичність у художньому просторі. – Львів, 2009. – 480 с.

Концепція інтегрального “я” в автобіографічній трилогії Еліаса Канетті // Записки НТШ. Праці філологічної секції. – Львів, 2009. – Т. ССLVII. – С. 365–382.

Механізми виникнення і функції ідентичності Франци в романі “Книжка Франци” Інгеборг Бахманн // Науковий

вісник Чернівецького університету. Германська філологія. – Чернівці, 2009. – Вип. 431. – С. 164–171.

На брамах Європи: Львів та ідея Європи в Йозефа Рота // Парадигма. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 101–110.

Роль паратексту у формуванні ідентичності художнього простору (на прикладі роману “Вигнання з пекла” Роберта Менассе) // Буковинський журнал. – Чернівці, 2009. – № 1–2. – С. 165–172.

Berlin – Berlin // www.zaxid.net

Цитадель інкорпорејтед // www.zaxid.net

Gestaltetes Leben. Überlegungen zur „autobiographischen Pentalogie“ von Thomas Bernhard // Arnulf Knafl / Wendelin Schmidt-Dengler (Hg.): Unter Kanonverdacht. Beispielhaftes zur österreichischen Literatur im 20. Jahrhundert. – Wien: Praesens, 2009. – S. 73–84

Trakl – zwischen Baudelaire und Rimbaud // Károly Csúri (Hg.). Georg Trakl und die literarische Moderne. – Tübingen, 2009. – S. 165–181.

Wo ist dein Haus, Odysseus? Aus dem Ukrainischen von Harald Fleischmann. Meridiane, Bd. 123. – Zürich, 2009. – 304 s.

“Wortheimat am Lethefluss”. Sprache, Erinnerung und Identität im Werk Robert Schindels // Attila Bombitz, Renata Cornejo, Sławomir Piontek, Eleonora Ringler-Pascu (Hg.). Österreichische Literatur ohne Grenzen. Gedenkschrift für Wendelin Schmidt-Dengler. – Wien, 2009. – S. 147–165.

Мартинюк В.О.

Принцип абсурдного в організації художнього простору драматичних творів Миколи Куліша: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук. – Львів, 2009. – 24 с.

Образ комунікування: на матеріалі п’єси “Мина Мазайло” Миколи Куліша // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2008. – Вип. 44. – Ч. 2. – С. 288–301.

Принцип абсурдного в дискурсі абсурдного // Парадигма. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 210–235.

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ, СЕМІНАРАХ

Ільницький М.М.

Українська сецесія: етос болю (на матеріалі новели Михайла Яцкова “Діточа груди у скрипці”) // Звітна наукова конференція університету за 2008 рік (Львів, лютий 2009 р.).

Михайло Рудницький – літературознавець // Урочиста академія з нагоди 120-ліття від дня народження професора Михайла Рудницького (Львів, 11 лютого 2009 р.).

Поезія Василя Щурата: Між І. Франком і “Молодою Музою” // Ювілейна академія, присвячена 100-річчю від дня народження Степана Щурата (Львів, 2 червня 2009 р.).

Василь Хмелюк: зв’язок поезії з малярством // Міжнародна конференція “Василь Хмелюк: художник і поет. Повернення на Батьківщину” (Львів, 13–14 жовтня 2009 р.).

Пейзажі з вікна (віконна призма в поезії Б.І. Антонича) // Міжнародна наукова конференція “Мистецтво творять шал і Розум” (до 100-річчя від дня народження Богдана-Ігоря Антонича) (Львів, жовтень 2009 р.).

Ярослав Цурковський – письменник і особистість // Наукова конференція “Потенціал людини і суспільства: громадянський, професійний та творчий виміри: до 105-річчя від дня народження українського вченого-психолога та громадського діяча, проф. Ярослава Бурковського” (Львів, 18 листопада 2009 р.).

Мельник Я.І.

“Маріїне євангеліє” Тараса Шевченка // XX наукова сесія НТШ (Львів, 24 березня 2009 р.).

Євангеліє Томи в українській літературі: рецепція І. Франка // Міжнародна наукова конференція “Апокрифи Нового Завіту” (Лодзь, 15 травня 2009 р.).

І. Франко непрочитаний. Наукова спадщина останніх років життя // Міжнародна наукова конференція “Іван Франко: недруковане й забуте” (Дрогобич, 21 травня 2009 р.).

Франкознавчі студії Миколи Ільницького // Наукова конференція “Осягаючи літературу на перехрестях віку” (до 75-річчя з дня народження Миколи Ільницького) (Львів, 24 вересня 2009 р.).

І. Франко й А. Петрушевич // XXIII щорічна наукова франківська конференція (Криворівня, 25 вересня 2009 р.).

Апокрифи в дослідженнях І. Франка // Науковий семінар кафедри КЛАВІС та Інституту літургії Українського католицького університету (Львів, 7 жовтня 2009 р.).

Апокрифічні топоси в поезії Богдана-Ігоря Антонича // Міжнародна наукова конференція “Мистецтво творять шал і розум” (до 100-річчя від дня народження Богдана-Ігоря Антонича) (Львів, 28 жовтня 2009 р.).

Гаврилів Т.І.

“Мандрівка до себе. Еліас Канетті. “Голоси Марракешу” // Наукова конференція “Осягаючи літературу на перехрестях віку” (до 75-річчя з дня народження Миколи Ільницького) (Львів, 24 вересня 2009 р.).

Die Reise ins Fremde und zu sich selbst // Grenzen erfahren – Grenzen überschreiten – Grenzen überwinden (Київ, 25–27 вересня 2009 р.).

Переклад: прочитання світу, розуміння іншого, пізнання себе // 500 книжок світової гуманітарної класики /до десятиріччя “Проекту перекладів” програми “Соціальний капітал та Академічні публікації” (Київ, 20 жовтня 2009 р.).

Пенталогія Томаса Бернгарда – автобіографія чи автобіографічний роман? // VI міжнародні Чичерінські читання “Світова класика в літературно-критичному дискурсі XXI ст.” (Львів, 21–22 жовтня 2009 р.).

Переклад як прочитання іншого і впізнання себе // Міжнародна наукова конференція “Мистецтво творять шал і розум” (до 100-річчя від дня народження Богдана-Ігоря Антонича) (Львів, 29 жовтня 2009 р.).

Мартинюк В.О.

Остання зупинка Венеція. “Смерть у Венеції” Т. Манна, “Перверзія” Ю. Андруховича // *Öffentlichkeit und Privatsphäre in ukrainisch-deutscher Perspektive* (Мюнстер, 26 січня 2009 р.).

$f(x)$, x = Бог (функція Бога на матеріалі малої прози В. Підмогильного) // Наукова конференція “Осягаючи літературу на перехрестях віку” (до 75-річчя з дня народження Миколи Ільницького) (Львів, 24 вересня 2009 р.).

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

У 2009 році співробітники Центру завершували виконувати держбюджетну тему “Українці – поляки: взаємовпливи, протистояння, співпраця (друга половина XIX – початок XXI століття”, в ході якої досліджували: д.і.н. Микола Литвин – українсько-польські відносини в період відродження української і польської державності (1917–1923), проблеми соборності українських земель; заст. дир., д.і.н. Леонід Зашкільняк – місце і роль історії та істориків в житті українського і польського народів в XIX і XX століттях; м.н.с., к.і.н. Олег Піх – українсько-польські наукові відносини 20–30-х рр. XX ст.; м.н.с., к.і.н. Оксана Руда – проблеми історії України в польській історіографії кінця XIX – початку XX ст.; ст.н.с., к.і.н. Андрій Боляновський – українсько-польські військово-політичні відносини в роки Другої світової війни, діяльність іноземних формувань у складі німецької армії 1939–1945 рр.; м.н.с., к.і.н. Ярослав Кондрач – етносоціальну структуру депортованих українців з міст Надсяння, Холмщини, Лемківщини 1944–1946 рр.; м.н.с., к.пол.н. Христина Чушак – українсько-польські відносини в оцінці польської опозиції (1976–1989); м.н.с. Оксана Рак, Богдана Пікулик – упорядковували бібліографію польсько-українських відносин (публікації 1991–2008 рр.). Основні результати дослідження опубліковані в книгах:

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті; Історичні міфи і стереотипи в суспільній свідомості населення сучасної України; Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби).

Центр координував проведення низки наукових конференцій, присвячених польсько-українським відносинам, які пройшли за участю Консульств Республіки Польща у Львові та Івано-Франківську, зокрема: “Союз Пілсудський–Петлюра 1920 року: історичні обставини і сучасні інтерпретації” (Івано-Франківськ, 23–25 жовтня 2009 р.); “Вересень 1939 року. Львів і Львівщина між гітлерівським та сталінським тоталітаризмом” (Львів, 23 вересня 2009 р.)

Леонід Зашкільняк був координатором спільного українсько-польського наукового проекту в рамках співробітництва Львівського, Дрогобицького педагогічного, Познанського, Лодзинського і Жешівського університетів та Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України “Історія – ментальність – ідентичність. Місце і роль історії та істориків в житті українського і польського народів в XIX і XX століттях” і наукової конференції під назвою “Міфи і стереотипи в історії Польщі та України в XIX і XX ст.” (Лодзь, 8–9 жовтня 2009 р.). А також відзначений державною нагородою Республіки Польща “Кавалерський Хрест Ордену Заслуги Польщі”.

Микола Литвин отримав відзнаку Львівської облдержадміністрації “90-річчя від дня проголошення Західно-Української Народної Республіки”.

Павло Ткачук під керівництвом Миколи Литвина захистив докторську дисертацію “Сухопутні війська Збройних сил України доби революції 1917–1921 рр. (спеціальність 07.00.20 – військова історія).

Сектор наукових та інформативних видань

Співробітники сектору (Б. Пікулик, Д. Савінов, О. Рак) готували оригінал-макети планових видань: “Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття”; “Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 18: Товариство “Просвіта” – оберіг незалежності

та соборності України”; “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті”. Богдана Пікулик переклала з польської мови на українську брошуру Артура Бата “40 років Музею Лемківської культури в Зиндранові”. Працівники сектору представляли видання інституту на Форумі видавців у Львові.

ПУБЛІКАЦІЇ:

Литвин М.Р.

Зовнішньополітичні орієнтири ЗУНР (Геополітичний простір ЗУНР та її зовнішньополітичні орієнтири) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття / Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. Упоряд. М. Литвин, В. Футала. – Львів, 2008. – С. 106–115.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / Гол. ред. ради Я. Ісаєвич, члени ред. ради М. Литвин, Л. Зашкільняк та ін., упоряд. М. Литвин, І. Патер, І. Соляр, автор передмови М. Литвин. – Львів, 2009. – 350 с. [Статті: “Вітовський Дмитро”. – С. 99–114 [співавт. К. Науменко]; “Курманович Віктор”. – С. 128–138 [співавт. К. Науменко]; “Левицький Кость”. – С. 142–156 [співавт. К. Науменко]; “Петрушевич Євген”. – С. 244–258 [співавт. К. Науменко].

Іван Крип’якевич і товариство “Просвіта” // Матеріали Міжнародної наукової конференції “Просвіта” в національно-культурному житті українського народу (до 140-річчя з часу заснування). За заг. ред. проф. І.С. Зуляка. – Тернопіль, 2009. – С. 229–234 [співавт. Т. Литвин].

Німецько-радянська воєнна кампанія 1939 р. в Галичині: нові російські документи // Україна. Європа. Схід. – Вип. 2. – Серія: Історія, міжнародні відносини. Гол. ред. Л. Алексієвець. – Тернопіль, 2009. – С. 191–194.

Проблема соборності в діяльності екзильного уряду ЗУНР // Соборність як чинник українського державотворення (до 90-річчя Акту злуки) / Інститут історії НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Інститут

політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса НАН України, Інститут національної пам'яті. Відп. ред. Р. Пиріг. – Львів, 2009. – С. 137–148.

Українсько-польський діалог у ході війни 1918–1919 рр. // *Od Zborowa do NATO (1649–2009). Studia z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVII do XXI wieku. Monografia naukowa.* Red. M. Frany, K. Pietkiewicz. – Toruń, 2009. – S. 554–562.

Wojna Ukraińsko-Polska 1918–1919 r. // *Polska i Ukraina w walce o niepodległość 1918–1920.* – Warszawa, 2009. – S. 145–157.

Так кувався “Золотий вересень” // *Zaxid.net.* – 2009. – 17 вересня.

Листопадовий зрив у Перемишлі // *Наше слово.* – Варшава. – 2009. – 15 листопада.

Вересень 1939 року. Українці і поляки між двома тоталітаризмами // *Наше слово.* – Варшава. – 2009. – 4 жовтня.

Львів, 1–28 вересня 1939 року: між Гітлером і Сталінім // *Галицька брама.* – Львів, 2009. – № 7–9 (175–179). – С. 9–14.

[Упоряд.]: Ярославщина. Історико-мемуарний збірник / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Львівське регіональне суспільно-культурне товариство “Надсяння”. – Львів, 2009. – Вип. 1. – 212 с. [Співупоряд. В. Середа].

Боляновський А.О.

Ukraińcy i Polacy w niemieckich formacjach policyjnych na Wołyniu i w Galicji Wschodniej w latach 1942–1944 // *Polska–Ukraina: trudne pytania.* – Warszawa, 2009. – Т. 11. – S. 61–89.

Зашкільняк Л.О.

Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2008. – Т. 8: Дл-Дя. Додаток: А-Г [статті: “Дубанович Едвард”. – С. 456; “Дубецький Мар’ян Кароль”. – С. 461; “Дунін-Борковський” “Пьотр Павел”. – С. 541–542].

Невідома війна: українсько-польські стосунки на Волині і в Східній Галичині у 1939–1944 рр. // *Поляки – українці – євреї. Історичні дилеми та погляд у майбутнє (Унівські лекції 2008).* Кол. монографія за наук. ред. Б. Вайгль та О. Гірного. – Львів, 2008. – С. 238–252.

Україна і Польща в ХХ столітті: від конфліктів до порозуміння // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ століття. – Львів, 2008. – С. 3–18.

Українсько-польські стосунки ХХ ст. у суспільній свідомості українців та поляків // *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. – Львів, 2008. – Вип. 2. – С. 127–137.

Nacjonalizacja historii: państwo i historiografia na współczesnej Ukrainie // *Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej*. – Warszawa, 2008. – Т. 2. – S. 31–38.

Інститут у 2008 році // *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2008 р. Інформаційний бюлетень*. – Львів, 2009. – С. 3–12.

Передмова. Післямова. Історичні міфи і стереотипи як складова суспільної свідомості та соціальної практики // *Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. Кол. моногр. за ред. Л. Зашкільняка*. – Львів, 2009. – С. 1–6, 7–35, 465–468.

Які історики потрібні Україні? (Stryjek T. Jakiej przeszłości potrzebuje przyszłość? Interpretacji dziejów narodowych w historiografii i debacie publicznej na Ukrainie 1991–2004. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN; Oficyna Wydawnicza Rytm, 2007, 850 s.) // *Україна модерна*. – К., 2009. – Число 3 (14). – С. 297–309.

II міжнародна конференція “Історія – ментальність – ідентичність” // *Український історичний журнал*. – 2009. – № 1. – С. 232–233.

Dzieje Polski i Polaków we współczesnej ukraińskiej historiografii // *Od Zborowa do NATO (1649–2009). Studia z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVII do XXI wieku*. – Toruń, 2009. – S. 776–783.

[Рец.]: Наталя Яковенко. Вступ до історії. – К., 2007. – 376 с. // *Вісник НТШ*. – Львів, 2009. – Число 41. – С. 54–55.

[Рец.]: Не тільки Львів [на кн.]: Чорновол І. “100 видатних львів’ян”. – Львів, 2009. – 448 с. [Серія “Львівська сотня”] // *Суботня пошта*. – Львів, 2009. – 5 вересня (№ 97). – С. 13.

Кондрач Я.С.

Депортовані українці з Надсяння 1945 р.: Соціо-демографічний аспект // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ ст. – Львів, 2008. – С. 422–427.

Депортації українців із Ярославла 1944–1946 років // Ярославщина. Історико-мемуарний збірник. – Львів, 2009. – Вип. 1. – С. 120–123.

Пікулик Б.В.

[Перекл. з пол.] Бат А. 40 років Музею лемківської культури в Зиндранові. – Львів, 2009. – 36 с.

Піх О.М.

Польська тематика у критико-бібліографічних студіях Мирона Кордуби // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ століття. – Львів, 2008. – С. 564–570.

Діяльність українських учених у Варшавському університеті в 20–30-х роках ХХ ст. // *Od Zborowa do NATO (1649–2009). Studia z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVII do XXI wieku.* – Toruń, 2009. – S. 709–721.

П міжнародна наукова конференція “Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ століття” // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2008 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – С. 163–164.

Мирон Кордуба – історик і бібліограф (Вступна стаття) // Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби). Упоряд.: О. Піх, О. Руда. – Львів, 2009. – С. 5–44.

[Співупоряд.]: Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби) / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2009. – 366 с.

Рак О.Р.

[Відп. секретар, художньо-техн. ред.] Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2009 р. Інформаційний бюлетень. – Львів, 2009. – 186 с.

Руда О.В.

Берестейська унія у дослідженнях львівських польських істориків (1890–1914) // Проблеми слов'янознавства. – Львів, 2008. – Вип. 57. – С. 63–72.

Інтерпретація українського національного відродження польськими істориками кінця XIX – початку XX століття // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття. – Львів, 2008. – С. 508–517.

До джерел міфологізації українсько-польських відносин // Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. – Львів, 2009. – С. 289–333.

Козаччина та польсько-козацькі відносини в науковій творчості Тадеуша Корзона (1839–1918) // *Od Zborowa do NATO (1649–2009). Studia z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVII do XXI wieku.* – Toruń, 2009. – S. 359–376.

[Співупоряд.]: Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби) / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2009. – 366 с.

Чебан М.М.

Микола Андрусяк (1902–1985): історико-краєзнавчі дослідження // Краєзнавство. – Київ, 2009. – Ч. 1–2. – С. 77–86.

Микола Андрусяк як історик й організатор науки // Український історичний збірник / Інститут історії України НАН України. – Київ, 2009. – Вип. 12. – С. 381–394.

Чушак Х.Я.

[Рец.]: *Contemporary Ukraine on the Culural Map of Europe* / Ed. by L. Zaleska Onyshkevych and M. Rewakowicz. – Armonk, 2009. – 471 p. // Вісник НТШ. Осінь–зима 2009. – Число 42. – С. 68–70 [співавт. О. Серета].

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ, СЕМІНАРАХ

Литвин М.Р.

Іван Крип'якевич і товариство “Просвіта” // Наукова академія “Товариство “Просвіта” в національно-культурному житті України” (Львів, 27 січня 2009 р.).

Проблема соборності українських земель в політиці еміграційного уряду ЗУНР // Всеукраїнська наукова конференція “Соборність як чинник українського державотворення” (до 90-річчя Акту Злуки) (Київ, 21 січня 2009 р.).

Степан Бандера на тлі доби // Урочистий вечір від дня народження видатного політичного і державного діяча, ідеолога українського національно-визвольного руху, Провідника ОУН Степана Бандери (Львів, 25 лютого 2009 р.).

Історично-краєзнавчі дослідження на Львівщині (2004–2009) // III краєзнавча конференція присвячена 295-й річниці з часу першої писемної згадки про Броди та 425-ї річниці надання Бродам магдебурзького права (Броди, 3 квітня 2009 р.).

Депортації 1941–1951 рр. у суспільній свідомості західних українців // II міжнародна наукова конференція “Українці Холмщини та Підляшшя: історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків” (Луцьк, 28–30 квітня 2009 р.).

Українсько-польські відносини у першій половині XX ст. // Міжнародний міжрелігійний молодіжний семінар “Ковчег – 2009 – під єдиним небом” (Унівська лавра, 6–13 липня 2009 р.).

Радянсько-польсько-німецька боротьба за Львів у 1939 // *Wrzesień 1939 roku – wojna na dwa fronty, początek II wojny światowej* (Седліце, (Польща) 4–5 вересня 2009 р.).

Військове протистояння за Львів у вересні 1939 р. // Науково-практична конференція “Золотий вересень 1939 року: визволення чи окупація?” (Львів, 15 вересня 2009 р.).

Лука Мишуга як дипломат ЗУНР // Наукова конференція “Лука Мишуга як журналіст і громадсько-політичний діяч” (с. Новий Витків, Львівська обл., 20 вересня 2009 р.).

Львів в період воєнних дій у вересні 1939 р. // Міжнародна конференція “Вересень 1939 року. Львів і Львівщина між гітлерівським та сталінським тоталітаризмами” (Львів, 23 вересня 2009 р.).

Wojskowo-dyplomatyczna walka o Lwów we wrześniu 1939 // Konferencja “Od wojny do wolności. Wybuch i konsekwencje II wojny światowej 1939–1989” (Gdańsk, 5–6 października 2009 r.).

Lwów w czasie kampanii wrześniowej // Międzynarodowa konferencja naukowa “Polska wobec zagrożenia wojennego w 1939 r.” (Częstochowa, 8 października 2009 r.).

Українське військово-історичне товариство в Польщі (1920–1939): заснування, діячі, науково-пошукова і видавнича діяльність // Міжнародна наукова конференція Союз Пілсудський–Петлюра 1920 року: історичні обставини і сучасні інтерпретації (Івано-Франківськ, 23–25 жовтня 2009 р.).

1939 р. в історичній долі західних українців // Круглий стіл “Соборність України: історичний контекст” (Львів, 29 жовтня 2009 р.).

Українсько-польський діалог у ході війни 1918–1919 pp. // Kongres Polsko-Ukraiński. Międzynarodowa Sesja Naukowa “Od Zborowa do NATO”. Stosunki polsko-ukraińskie od XVII do XXI wieku (Poznań, 16–17 listopada 2009 r.).

Зашкільняк Л.О.

Українсько-польські взаємини в українських підручниках // Науково-практична конференція “Навчання історії і взаємини з сусідами” (Київ, 6 квітня 2009 р.).

Славістика в системі сучасних історичних досліджень // XVIII міжнародний славістичний колоквіум (Львів, 14–16 травня 2009 р.).

Єжи Гедройць: польсько-український діалог після Другої світової війни // Міжнародний міжрелігійний молодіжний семінар “Ковчег 2009 – під єдиним небом” (Унівська Лавра, 6–13 липня 2009 р.).

Сучасний стан української історіографії: кілька зауваг // XVIII загальний з'їзд польських істориків (Ольштин, (Польща) 16–19 вересня 2009 р.).

Національна ідентичність українських еліт в першій половині XIX ст. // II польсько-українська вчительська конференція “Спільне минуле” (Варшава, 25–27 вересня 2009 р.).

Наскільки “вітчизняною” може /мусить бути гуманітарна наука // Міжнародний конгрес Американської ради наукових товариств і Міжнародної асоціації гуманітаріїв (Львів, 1–4 жовтня 2009 р.).

Роль міфу у сучасній гуманістиці // Міфи і стереотипи в історії Польщі та України в XIX і XX ст. (Лодзь, 8–9 жовтня 2009 р.).

Українсько-польські семінари “Україна – Польща: важкі питання” // “Польща–Україна: спільність долі – спільний історичний простір”. Зустріч українських і польських істориків. (Київ, 12 листопада 2009 р.).

Історія Польщі і поляків в сучасній українській історіографії // Kongres Polsko-Ukraiński. Międzynarodowa Sesja Naukowa “Od Zborowa do NATO”. Stosunki polsko-ukraińskie od XVII do XXI wieku (Poznań, 16–17 listopada 2009 r.).

Галичина в працях українських істориків XIX – початку XX ст. // IV міжнародна наукова конференція “Малі регіони у великій політиці Польщі, Чехії, Словаччини та України в XIX і XX ст.” (Жешів, 19–20 листопада 2009 р.).

Кондрач Я.С.

Депортація українців з Холма у 1945 році // II міжнародна наукова конференція “Українці Холмщини та Підляшшя: Історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків” (Луцьк, 29–30 квітня 2009 р.).

Піх О.М.

Комісія з дослідження польсько-українських проблем (1933–1939): основні напрями діяльності // XVIII міжнародний славістичний колоквіум (Львів, 14–16 травня 2009 р.).

Руда О.В.

Дослідження угод між Річчю Посполитою й українськими козаками середини XVII ст. у польській історіографії кінця XIX – першої третини XX ст. // XVIII міжнародний славістичний колоквиум (Львів, 14–16 травня 2009 р.).

Чебан М.М.

Микола Андрусяк як дослідник польсько-українського пограниччя в 30-х роках XX ст. // Międzynarodowa konferencja naukowa “Pogranicza Europy Środkowo-Wschodniej – ludzie pogranicza i elity regionalne” (Katowice, 7–9 grudnia 2009 r.).

ЮВІЛЯРИ

Марії Чікало у ювілей

Щорічні січневі святкування у відділі української мови мають на одне свято більше, адже 14 січня день народження Марії Чікало, а 2009 рік ще й став ювілейним.

Життєвий шлях Ювілярки видається чітким та лаконічним. Народилася у Львові 1949 року. 1974 року закінчила філологічний факультет Львівського університету. Працювала лаборантом на кафедрі української мови цього ж університету та у

бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України. А від 1978 року – в Інституті: старший лаборант, молодший науковий співробітник, старший науковий співробітник, завідувач відділу української мови.

Її наукові зацікавлення також не змінюються, вони пов'язані насамперед із дослідженням мови давніх українських пам'яток. Однак щоб досягнути значення багатьох давніх слів, справжній лексикограф має володіти унікальним знаннями, бути ерудитом. Тому на робочому столі Марії Чікало – книги не тільки з різних галузей мовознавства, а й з інших царин науки. Сьогодні Ювілярка – один із найфаховіших лексикографів “Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.” Саме до неї, привітної та вдумливої порадиці, за допомогою йдуть усі, хто тільки нещодавно завершив аспірантські студії та розпочинає роботу над історичним словником.

Дисертація Марії Чікало була присвячена назвам кольорів у пам'ятках української мови XIV–XVII століть. Із цієї проблематики опубліковано низку статей у серійних наукових виданнях. Якщо б у кольорі описати саму Ювілярку, то домінували б тут теплі пастельні тони.

Упродовж багатьох років Марія Чікало працює над упорядкуванням спадщини професора Олекси Горбача. Цю роботу розпочала ще разом із проф. Ярославою Закревською у тісній співпраці із Анною-Галею Горбач. Результатом такої копіткої праці вже став опублікований том вибраного листування О. Горбача із відомими науковцями, зокрема з мовознавцями, – “Життя не просто існування: Листування Олекси Горбача”. На робочому столі ювілярки впродовж останніх років ще один незавершений задум професора – індекс до “Лексикону латинсько-слов'янського (1718–1724)” Івана Максимовича.

А ще Марія Чікало – знавець польської мови, учасник проектів відділу української мови, що проходили в рамках співпраці із Польською академією наук. Упродовж останніх років Ювілярка працювала також над створенням індексу до “Польсько-українського словника”. Такий словник украй потрібен не тільки науковому загалові.

Тож бажаємо Ювілярці здоров'я, творчої наснаги й можливостей втілювати свої наукові задуми.

Н. Хобзей

Археолог княжої доби

Володимир Петегрич відомий в колективі як талановитий археолог, організатор наукового життя, багатолітній вчений секретар інституту.

Майбутній вчений народився 7 квітня 1948 р. в селі Винниках на Дрогобиччині. Закінчивши у 1971 р. Львівський університет ім. Івана Франка, працював вчителем історії, згодом науковим співробітником Львівського історичного музею. Вступивши 1972 р. в аспірантуру Інституту суспільних наук, понад 6 років працював у складі Галицької археологічної експедиції, керував якою Вітольд Ауліх. Археологічні розкопки в ці роки були зосереджені на дитинці княжого Галича. Об'єктами досліджень стали митрополичі палати XVI–XVIII ст. житлові та господарські споруди X–XIII ст., оборонні укріплення доли-

тописного, літописного і пізньосередньовічного города. Саме тут, на Крилоській горі, в серці давнього Галича, молодий аспірант отримав першокласний академічний вишкіл з проведення фундаментальних польових археологічних досліджень, лабораторного опрацювання знахідок та введення їх до наукового обігу. За три роки аспірантури з-під пера молодого науковця вийшли перші ґрунтовні публікації, переважною темою яких були економічні та культурні зв'язки Галицько-Волинської Русі в Х–ХІІІ ст. за археологічними матеріалами.

З 1979 р. В. Петегирич очолював експедицію з археологічного вивчення княжого Белза, де було проведено широкомасштабні дослідження, в результаті яких розкрито і зафіксовано дерев'яні мостові, житла і господарські споруди, а також виявлено чимало унікальних археологічних знахідок княжої доби.

У 1992 р. з ініціативи Польської академії наук і Польської академії наук і мистецтв та Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України створено спільну українсько-польську археологічну експедицію, яка плідно працює дотепер. Головним координатором і керівником робіт став відомий вчений світового рівня, професор Ян Махнік. Розпочався якісно новий етап в історії відділу археології, характерний сучаснішим стилем археологічних досліджень. Володимир Петегирич став чи не найактивнішим співробітником цієї експедиції. Він бере участь у всіх її численних розвідкових виправах та розкопках на теренах Верхньої Наддністрянщини. Маршрути десятками кілометрів лісами, полями, торфовищами в негоду і спеку, ранньою весною і пізно восени. А ще всілякі експедиційні клопоти: кошти, машина, бензин, база, спорядження... Формується конкретна мета археологічних розвідок – пошук прадавніх курганів. 12 років наполегливої праці принесли вражаючі результати – на порівняно невеликій території Верхньої Наддністрянщини від Старого Самбора до Галича виявлено понад 2000 прадавніх могил, що дозволяє вважати цей регіон найбагатшим на кургани у всій Центральній Європі. У 1998–99 роках В. Петегирич від

української сторони керував роботою українсько-польської експедиції, яка розкопувала великий курган ранньобронзової доби поблизу Бикова на Дрогобиччині. У 2000–2006 роках він, разом із колегами з відділу та професором Яном Махніком, який координує співпрацю з польського боку, продовжують масштабні розкопки на Дрогобиччині. Як наслідок, досліджено унікальні пам'ятки і здобуто надзвичайно цікаві, науково цінні, інколи навіть сенсаційні матеріали (наприклад, гігантську оборонну споруду пізньобронзової доби, або найбільше на захід розташоване підкурганне поховання вояка ранньоскіфського часу). Міжнародна наукова співпраця – річ не проста, всіляке трапляється, та пан Володимир, як представник дирекції і археолог, завжди знаходить вдалі шляхи порозуміння. Також слід згадати і великі рятівні археологічні роботи у 2003–2005 роках на місці будови автомагістралі Краковець–Львів, якими керував Володимир Петегирич, тут вивчено ряд багат шарових пам'яток “археологічної білої плями” – Яворівщини. Зазначимо, що всі ці розкопки вирізняються високим методичним і організаційним рівнем.

Як вчений-археолог Володимир Петегирич надзвичайно вимогливий до якості польових робіт та їх наукового опрацювання. Він досконало веде польову документацію, готує капітальні наукові звіти. Точний у формулюваннях, акуратний, з великим польовим досвідом та надзвичайною “археологічною” інтуїцією, дуже добрим знанням літератури і гарним науково-літературним стилем письма, Володимир Петегирич визнаний українськими та зарубіжними вченими як справжній археолог-професіонал. Він товариський, завжди готовий допомогти, порадити, зокрема сумлінно вичитує і править тексти колег – і це гарантія, що написано буде добре. Очевидно, що без редагування пана Володимира збірник відділу “Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині” був би гіршим. Правило Петегирича – швидко і якісно опрацьовувати здобутки польових досліджень і фахово їх публікувати, висвітлювати на конференціях, яких з його

участю нараховується понад сотню. Володимир Петегирич любить і вміє виступати на наукових форумах. Його логічно вибудована, продумана, добре ілюстрована і гарно виголошена доповідь завжди викликає захоплення у слухачів.

Значний науковий доробок вченого. Опубліковано понад 200 наукових і науково-популярних праць, присвячених не лише історії та археології середньовіччя (його спеціалізації), а й проблемам археології доби ранньої бронзи, історії археології заходу України, біографічні розвідки про Я. Пастернака, І. Борковського, Л. Чикаленка, О. Ратича, В. Ауліха. Тепер, окрім чисельних публікацій в періодиці, В. Петегирич разом із колегами готує три монографії про підсумки багаторічних досліджень українсько-польської експедиції.

Але тяжко всидіти археологу в кабінеті, коли надворі пригріє сонечко. Як романтичний юнак захоплюється Володимир новою гіпотезою, якоюсь археологічною загадкою: "... а давайте поїдемо подивимося на те городище і розкопаємо кілька курганчиків поряд – то може бути щось цікаве!". І стелиться новий шлях у незвідану давнину, і чекають на справжнього вченого ще багато вражаючих відкрить на радість йому, його родині та його добрим товаришам!

Ю. Лукомський, Д. Павлів

До написаного найближчими співробітниками ювіляра з відділу археології, колеги-історики хочуть додати про його великі заслуги до історичної науки. Всі археологи, які займаються середньовічною добою, роблять одночасно великий внесок у вирішення загальноісторичних проблем. Володимир Петегирич є водночас істориком і видатним археологом. Найважливіші праці в його доробку – це великі розділи про Київську Русь та її попередників в "Історії України", яка вийшла вже трьома виданнями. В нього є також популярні роботи з такими назвами, як Київська Русь за часів Ярослава Мудрого // Щит народа. – 1992. – № 94; Утворення Київської держави // Літопис Червоної Калини (Львів). –

1992. – Ч. 6-7. – № 93; До історії Перемишля другої половини XII ст. // Еволюція розвитку слов'янських градів VIII–XIV ст. у передгір'ї Карпат і Татр. Тези міжнар. археол. конф., Львів, 27–29 вересня 1994 р. – Львів, 1994. – С. 32–34; До історичної оцінки деяких городищ Українського Прикарпаття // Бойківщина: Історія та сучасність. Матеріали Міжнар. іст.-народознав. семінару. “Населення Бойківщини у контексті загально карпатського етнокультурного розвитку”, Самбір, 14–16 вересня 1995 р. / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та ін.; відп. ред. В. Конопля. – Львів; Самбір, 1995. – С. 78–79. Значення Перемишля в утвердженні християнства на південно-західних рубежах Київської Русі в XI–XIII ст. // Początki sąsiedztwa. Pogranicze etniczne polsko-rusko-słowackie w średniowieczu. Materiały z konferencji, Rzeszów 9–11 września 1995 r. Rzeszów, 1996. – S. 125–132; Київська Русь за Ярослава Мудрого та його наступників // Історія України / Керівник авт. колект. Ю. Зайцев. – Львів, 1996. – С. 62–64; Утворення Київської держави // Там само. – С. 58–62; З'їзд князів у Любечі 1097 р. (Ювілейний концерт з нагоди 900-ліття події). – Львів, 1997.

Історики відділу історії середніх віків і дирекція приєднуються до тих теплих слів про Володимира Петегирича як людину. Хотілося б, щоб вистарчило в нього часу для праці і на історичній ниві, і на ниві археології, і для власних наукових проєктів.

Директор інституту

Павлові Пеняку – 50

30 травня 2008 року Павлові Степановичу Пеняку – кандидату історичних наук, старшому науковому співробітнику Ужгородської групи відділу археології Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, відомому українському вченому-археологу, пам'яткознавцю і краєзнавцю виповнилося 50 років.

Павло Пеняк народився в Ужгороді в родині педагогів. Батьки змалку навчали сина християнським чеснотам, розвивали у нього допитливість і жагу до пізнання невідомого. Вже навчаючись у школі, він придивлявся до здобутків батька – фундатора слов'яно-руської археології Закарпаття, брав участь у його наукових проходах. У 1975 р. після отримання середньої освіти Павло став студентом історичного факультету Ужгородського державного університету. Після завершення першої у житті літньої екзаменаційної сесії, яку він здав на “відмінно”, поїхав на археологічні розкопки. Відмінні оцінки та літня “польова” сесія були характерні для студента Павла Пеняка протягом всього навчання.

У 1980 р. Павло Степанович з відзнакою закінчив історичний факультет Ужгородського університету. Упродовж 1980–1981 рр. працював консультантом-методистом правління Закарпатської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури. Робота припала до душі, але бажання продовжувати навчання переважило. Успішно

здає вступні екзамени на стаціонарне відділення (з відривом від виробництва) аспірантури найповажнішого центру археологічної науки в Україні – Інституту археології АН УРСР у Києві. Його керівником став П. Толочко – майбутній віцепрезидент НАН України та народний депутат. Павло Пеняк на “відмінно” як і в університеті навчався в аспірантурі та вчасно представив кандидатську працю, в чому велика заслуга і його керівника.

Після успішного завершення навчання в аспірантурі, був обраний на посаду молодшого, а згодом і наукового співробітника відділу давньоруської і середньовічної археології Інституту археології АН УРСР (1984–1993). У 1985 р. він захищає дисертацію на тему “Соціальна організація давньоруського ремесла Х–ХІІІ століть” і стає одним із наймолодших на той час кандидатів історичних наук за спеціальністю “археологія”. Проводив дослідження Ходосівського (Київщина) і Битицького (Сумщина) городищ, Троянових валів Середнього Подністер’я, стародавнього Києва (Верхнє місто). У Павла стелилася блискуча кар’єра в столиці України і її провідному археологічному центрі. Проте, як і після завершення навчання в університеті, він мав свої плани. Припала до серця мала батьківщина, Закарпаття – Срібний Край, земля його батьків, де все з дитинства рідне і близьке.

З 1993 р. П. Пеняк – старший науковий співробітник, керівник Ужгородської групи відділу археології Інституту українознавства імені Івана Крип’якевича НАН України. На цій посаді він замінив свого батька. За час роботи у нашому інституті Павло Пеняк досліджував середньовічні старожитності Закарпаття, серед яких Ужгород-Горяни, Галоч, Берегове, вів розкопки на території Ужгородського замку, брав участь у численних розвідкових і рятувальних роботах на території області.

Серед наукових пріоритетів ювіляра – проблеми слов’янської і середньовічної археології Тисо-Дунайського басейну загалом і Верхнього Потисся зокрема, історія археологіч-

них досліджень, медієвістика країн Центральної і Південно-Східної Європи. Він автор і співавтор понад 140 наукових праць, у тому числі декількох монографій. Відзначимо книгу “Історія Закарпаття з найдавніших часів до приходу угорців у Карпатську улоговину” (Ужгород, 1997), в якій стисло підведено підсумки вивчення регіону. У цілому ряді робіт він аналізує окремі аспекти господарської діяльності переважно в княжу добу, – “Ремесло Київської Русі: структура і організація” (Ужгород, 1998); “Цехи і цехове ремесло Закарпаття” (Ужгород, 2005), а також “Давнє гончарство Закарпаття” (Ужгород, 2009). В останній праці прослідковано генезу гончарного виробництва в краї протягом неоліту-раннього середньовіччя, показано зміни техніки і технології керамічного виробництва.

У наукових публікаціях Павла Пеняка значна увага приділяється постатям Закарпатської і Центральноєвропейської археологічної та історичної науки. Це невелика енциклопедична книжечка про Любора Нідерле, – “Із епістолярної спадщини Любора Нідерле” (Ужгород, 2006), ряд статей про цього видатного дослідника. Відзначимо важливі наукові праці ювіляра про М. Грушевського, Я. Головацького, В. Хвойки, В. Антоновича, братів Затлукалів, Т. Легоцького, Й. Скутіла. Не буде несподіванкою, якщо у найближчий час за авторством П. Пеняка вийде й монографічне дослідження з цієї проблематики.

Павло Пеняк постійний автор Записок НТШ і МДАПВ (Львів), Чеського календаря і “Карпатики” (Ужгород), “Археології” (Київ). Важлива і його “Археологічна карта” в атласі “Закарпатська область” (Москва, 1991), статті в “Археологічних розглядах” (Прага), “Працях XX міжнародного конгресу з історії науки” (Льєж), публікації в угорських виданнях. Потрібно сказати добре слово і про активну участь ювіляра у перевиданні праць раніше заборонених, призабутих або замовчуваних українських, чеських, словацьких, угорських вчених, що займалися вивченням минулого Закарпаття.

Багато уваги приділяє П. Пеняк і краєзнавчій роботі. Відмітимо його книгу “Іршавщина. Край зачарований” (Ужгород, 2006), постійну співпрацю з Українським товариством охорони пам’яток історії і культури, Закарпатським краєзнавчим музеєм, численні публікації в газетах і журналах “Українські Карпати”, “Карпатський край”, “Зелені Карпати”.

З нагоди 50-річчя бажаємо Павлу Степановичу міцного здоров’я, щедрих ужинок на науковій ниві та творчої енергії на многії і благії літа!

Л. Мацкевий

Богдан Микитів: чотири десятиліття праці в інституті

Підльвівські Винники здавна були заселені українцями, німцями, поляками, євреями. У міжвоєнний період ХХ ст. там замешкали І. Огієнко, І. Липа, у 40-і роки були переселені десятки сімей надсянців, уже в 50-ті проживав наш співробітник В. Грабовецький. Власне із цим славним містечком пов'язані життєві дороги корінного винниківчанина Богдана Микитіва, який народився 12 липня 1949 року в

робітничій родині. Батько працював на тютюновій фабриці, де після закінчення школи півроку навчався на слюсаря і син.

1967 р. в Інституті суспільних наук, який діяв тоді як складова частина Львівського державного університету ім. Івана Франка, створювався новий відділ конкретно-соціологічних досліджень, для якого потрібен був лаборант. Саме вчитель праці місцевої десятирічки Петро Осадців порекомендував Феодосію Стеблію на цю посаду скромного хлопчину з Винників.

А вже з 7 квітня 1967 р. Богдан – працівник нашого інституту. Завідувач відділу к.е.н. Григорій Ковальчак прийняв його на посаду старшого лаборанта (лаборант на той час отримував зарплату 50 крб, старший лаборант – 55), переконавши директора Мирослава Олексюка, “щоб мав на дорогу до Винник”. У цьому ж році у відділі зайняли посаду

молодшого наукового співробітника Петро Максимук, Яромира Жовтанецька, Володимир Голяк (1968), а посаду лаборанта – Аряна Буська.

Паралельно з працею юнак здобув вищу освіту за спеціальністю “філолог: вчитель української мови та літератури”.

Наприкінці 60-х соціологія лише почала розвиватися в нашій країні. Новостворений відділ був чи не однією з перших соціологічних структур. Наш ювіляр спочатку впорядковував бібліотеку відділу, потім опрацьовував газети (зокрема, “Діло”) щодо підбору сіл для соціологічних обстежень.

Наприкінці 60-х – на початку 70-х років Богдан брав участь у підготовці та складанні анкет, працював у соціологічних експедиціях у селах Дорожів, Стенятин Львівської, Журавлине Волинської, Колодрібка, Мирне Тернопільської та Нижній Березів Івано-Франківської областей. Учасники експедицій, у т.ч. і Богдан (лаборант у ті часи одержував 70 коп. добових – харчі і житло) у важких умовах проводили соціологічні

*Відділ конкретно-соціологічних досліджень (1969 р.).
Зліва направо: П. Максимук, Я. Жовтанецька, Б. Микитів,
Г. Ковальчак, А. Буська, П. Zubович, В. Голяк*

дослідження, відвідували колгоспні збори, засідання правління колгоспів, сесії сільських Рад, культурні заходи у сільських клубах, церковні богослужіння. Всі отримані про побут і працю дані він опрацьовував практично без технічних засобів спільно з м.н.сп. Петром Zubовичем, Миколою Рудюком, лаборантами Марією Лютою та Дарією Тибель.

Після ліквідації відділу конкретно-соціологічних досліджень Богдана перевели на посаду молодшого наукового співробітника відділу історії соціалістичного будівництва, керівником якого у 1972–1977 рр. був Юрій Сливка. Цей відділ також проводив соціологічні дослідження у селах та на промислових підприємствах Львівської, Тернопільської та Волинської областей. Соціологічну групу відділу у 1972 р. поповнив м.н.сп. Степан Боруцький. Співробітники відділу опитали 8,5 тис. мешканців сіл і 1,6 тис осіб міського населення. У цей час опрацьовувати матеріали їм допомагали вже примітивні машини.

Разом із Олександром Луцьким, Тамарою Галайчак, Наталею Антонюк, Петром Максимуком, Людмилою Батрак він досліджував проблеми культурного життя в західних землях України, брав участь у підготовці праць “Борці за возз’єднання” (Львів: Каменяр, 1989), збірників документів і матеріалів “Культурне життя в Україні. Західні землі”. Т. I (1939–1953). (Київ: Наукова думка, 1995); Т. II (1953–1966), Львів, 1996).

За час роботи в інституті Богдан довгий час виконував обов’язки секретаря відділу історії соціалістичного будівництва, в.о. вченого секретаря інституту, обирався заступником голови профкому.

3 грудня 1991 р. до вересня 2004 р. – завідувач відділу кадрів. Ювіляр вміло поєднує адміністративну посаду з науковою роботою. З 2005 р. Богдан Степанович впорядковує великий архів інституту, є секретарем редакційної колегії книги “Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. Наукова діяльність, структура, працівники” (до

50-річчя створення інституту). Сьогодні готує матеріали для доповнення згаданої книги, присвяченої 60-річчю створення інституту, яке святкуватимемо 2011 року.

Окремо слід відзначити чудові риси характеру нашого колеги – людяність, чесність, порядність, працьовитість, сумлінність і відповідальність за доручену справу.

Зичимо ювілярові міцного здоров'я, щастя, успіхів у житті та праці.

Л. Батрак

Леонід Зашкільняк: у розповні сил і задумів

Говорити про людину багатогранну завжди складно, тим більше – про Леоніда Зашкільняка. Більшість знають Леоніда Опанасовича як дослідника-полоніста, знавця методології історії, викладача, людину точну та обов’язкову. Зате мало хто знає, що Леонід Опанасович ще в школі мріяв стати фізиком, але за порадою батьків вступив на історичний факультет Львівського університету ім. І. Франка, де проявив себе також як музикант (ще школярем навчався в музичній школі при Будинку вчених) і спортсмен. Він став членом джазового колективу істфаку, грав на піаніно, акордеоні, а при потребі – й на контрабасі; записався до секції легкої атлетики; визначився насамперед як бігун на 200 й 400 метрів і стрибун: встановив у потрійному стрибку рекорд університету – 14 м 52 см; дотепер ніхто не перевищив його.

Спортивні заняття – вочевидь, це й спадкова риса! – виробили принцип, який став домінуючою рисою характеру: є завдання – доконче треба його виконати, а значить досягти поставленої мети. Наразі такою метою була аспірантура і кандидатська дисертація, яку він захистив у травні 1975 р. Спершу темою його дослідження було “Селянське питання в Галицькому крайовому сеймі в другій половині XIX ст.”, але через три місяці temu змінили на “Боротьбу Польської робітничої партії проти реакції за встановлення і зміцнення народно-демократичного ладу в Польщі (1944–1948 рр.)”, “мотивуючи це, за словами Л. Зашкільняка, потребою готувати спеціалістів із соціалістичного періоду, а не з капіталізму”.

Тоді (в радянську добу) предметом дослідження молодого вченого стало формування марксистської історіографії в країнах Центральної і Південно-Східної Європи. Леонідові Зашкільняку ця проблематика імпонувала. Особливо він відчув потяг до теоретико-історичних студій, коли познайомився з працями знаного в світі польського методолога Єжи Топольського, а відтак його учнів, які розробляли нетрадиційну для марксизму-ленінізму тематику історичної епістемології.

Так у науковій діяльності Леоніда Опанасовича постали два дослідницькі напрямки. Перший – вивчення так званих народно-демократичних революцій у країнах соцтабору, і відповідно зв'язки з російськими фахівцями, чотиримісячне стажування в Московському університеті, праця в архівах Москви, співробітництво з науковцями кафедри історії південних і західних слов'ян МДУ, участь у підготовці університетського підручника “Історіографія південних і західних слов'ян”, який був удостоєний Державної премії СРСР (1987).

Другий напрямок – збирання матеріалів з польської історіографії, зустрічі і щира приязнь з польськими істориками, які, як зазначає Леонід Опанасович, “дивилися на світ і його прояви з дещо інших позицій, ніж я, вихований в ортодоксальному радянському дусі... Осмислюючи нову інформацію і знайомлячись з новою літературою, в тому числі західних авторів, довелося переглянути й вихідні позиції своєї дисертації, хоча й не змінювати її спрямування – “польська історична наука після другої світової війни”. Відомий і опрацьований мною документальний матеріал свідчив про цікаві процеси, котрі супроводжували польську історіографію в період формування комуністичного режиму і, що найважливіше, завдяки потужним традиціям та високому інтелектуальному потенціалу польські історики порівняно швидко змогли подолати догматичний марксизм і вже на початку 1960-х років вийти на нові обрії історіописання, незважаючи на спротив влади і цензуру”.

Про небуденні історіографічні процеси говорили нові документи, що їх відкривали в польських архівах і які Л. Заш-

кільнякові пощастило опрацювати, коли перебував у Польщі на різних стипендіях. Ці документи й стали основою докторської дисертації, яку Леонід Опанасович захистив в Інституті історії України НАН України в травні 1993 року. Його науковим консультантом був колишній радник посольства СРСР у ПНР, а в 1981–1990 роках ректор Львівського університету Володимир Петрович Чугайов.

Інтерес до Польщі – це лишень фрагмент наукових зацікавлень Леоніда Зашкільняка, проте фрагмент вельми суттєвий. Як і його “Історія Польщі: від давніх часів до наших днів” (2002), написана у співавторстві з професором Миколою Григоровичем Крикуном. Як і осібна монографія “Формирование и развитие исторической науки в Польше” (1986) та “Польська історіографія після Другої світової війни: проблеми національної історії (40–60-ті роки)” (1992). Власне, ця остання праця і є друкованим варіантом докторату.

Дослідницькі зацікавлення Леоніда Опанасовича сягають далеко за межі Польщі. Про це свідчать уже самі назви праць, які вийшли за його редакцією. Це посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів “Історія Центрально-Східної Європи” (2000); колективна монографія “Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми” (2004), а також власний посібник для студентів “Сучасна світова історіографія” (2007).

Крім окремих історіографічних видань, Л. Зашкільнякові вдалося зорганізувати і провести міжнародну конференцію “Козацькі війни XVII ст. в історичній свідомості українського і польського народів” (1995), відкрити в університеті “Центр історичної полоністики”, з допомогою Міжнародного фонду “Відродження” започаткувати “Мегапроект” з метою осучаснення українських соціогуманітарних наук, у тому числі й історичної (на жаль, через недофінансування проєкт довелося закрити), провадити – від 1997 року – традиційні

міжнародні семінари “Україна – Польща: важкі питання”, а 2001 року розпочати з польськими істориками новий спільний проєкт “Багатокультурне історичне середовище Львова XIX і XX ст. (Л. Зашкільняк – координатор проєкту з української сторони). Результат проєкту – п’ять томів однойменних студій. Шостий том завершує “Золота книга львівської історіографії XIX і XX ст.” (2002–2007). 2007 року розпочато черговий проєкт “Історія – ментальність – ідентичність. Роль історії та істориків у формуванні національної свідомості українців і поляків у XIX–XX ст.”

Осмислюючи питання світової та української історіографії, Леонід Зашкільняк водночас розв’язує методологічні проблеми історичної науки. Як наслідок, маємо дві його книги: “Вступ до методології історії” (1996) та “Методологія історії від давнини до сучасності” (1999), які вже стали раритетними. Раритетним став і “Щоденник” Грушевського за 1888–1894 рр., що його підготував до видання (1997), написав переднє слово, коментарі і післямову Леонід Зашкільняк. Він же присвятив видатному історикові, передусім його методологічним закладам, декілька статей.

Всі успіхи Леоніда Опанасовича в значній мірі пов’язані з кафедрою історії південних і західних слов’ян, яку 1992 р. перейменували на кафедру історії слов’янських країн. На цій кафедрі (якщо врахувати й аспірантуру) Л. Зашкільняк пропрацював 36 літ. Віхи його науково-адміністративного поступу: асистент, старший викладач, доцент, професор, завідувач кафедри. А з вересня 2007 року – заступник директора з наукової роботи Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАНУ. На цю посаду Леоніда Опанасовича запросив директор Інституту академік НАНУ Ярослав Ісаєвич в надії використати його досвід в організації та виконанні спільних колективних тем, а також знання і міжнародні зв’язки. Адже, як ми бачили, Леонід Опанасович здобув авторитет серед російських, а ще

більше – польських науковців; він, зокрема, почесний професор Жешівського університету ім. королеви Ядвіги та кавалер двох польських нагород, викладач у Педагогічній академії в Седльцах (Польща) і міжнародних наукових школах. Про міжнародний авторитет ученого говорять і його наукові праці – а їх більш як 250 (у тому числі 6 індивідуальних та понад 10 колективних монографій, посібники, документальні видання, статті й рецензії), – видані як в Україні, так і в Польщі, Росії, Німеччині та інших країнах.

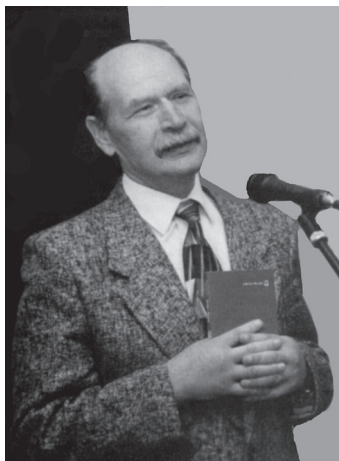
Перелік науково-педагогічних заслуг Леоніда Опанасовича вельми поважний і в аспекті внутрішньоукраїнському. Вчений продовжує викладати курси в рідному університеті ім. Івана Франка, в Українському католицькому університеті (м. Львів) та в Національному університеті “Острозька академія”. А ще він член двох спеціалізованих рад із захисту дисертацій, член редколегій численних періодичних видань, заступник голови Українського національного комітету істориків, дійсний член Українського історичного товариства (голова його Львівського осередку), член Міжнародної асоціації гуманітаріїв та експерт Американської ради наукових товариств.

Список довгий та промовистий; до того ж праця в архівах і бібліотеках, а вечорами – за комп’ютером. І нові поїздки – близькі та далекі... Свій ювілей вчений зустрічає в розповні сил та задумів. Календарно 60 літ – се поважно. Але з наукової точки зору – це інтелектуально-духовний розквіт, подальша самореалізація. І, як завжди, на високому якісному (й кількісному) рівні. Бо

*Коли гориш в розповні сил
І зриш: довкола друзі й рідні, –
Тоді світ сповнений краси,
Думки – ясні, діяння – плідні.
Тоді досяжна висота
В шуканнях, помислах, любові.
Бо суть – не плинучі літа,
А те, що зацвіте у слові.*

П. Шкраб’юк

Миколі Ільницькому – 75

Відомому літературному критикові і поетові, фольклористові і літературознавцеві, членові-кореспондентові Національної академії наук України, авторові понад трьох десятків книжок, завідувачеві відділу української літератури Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка, лауреатові багатьох престижних премій

(премії імені Івана Франка Національної академії наук України в тому числі) М. Ільницькому виповнилось перших 75.

У літературне життя М. Ільницький увійшов на початку шістдесятих. Серед шістдесятників, які в редакції київського журналу “Зміна” (пізніше “Ранок”) об’єдналися навколо І. Дзюби та І. Світличного, мемуаристи згадують трьох друзів-мандрівників зі Львова – Р. Іваничука, Р. Кудлика і М. Ільницького. А перші літературно-критичні книжки М. Ільницького “Барви і тони поетичного слова” (1967) і “Таємниці музи” (1971) побачили світ, коли т.зв. “відлига” минула й розпочалося “загвинчування гайок”. Дебютні публікації молодого критика, тематично багатоаспектні й концептуально різнобарвні, що виходили за межі офіційного соцреалізму, всуціль забарвленого в монотонний червоний колір, помітило й привітало

чимало його старших колег (Л. Новиченко, Б. Кравців, Г. Костюк). В. Стус – поряд з А. Макаровим і Л. Череватенком зарахував М. Ільницького – “до гурту наймолодших талановитих майстрів нашого критичного цеху”.

Наступні книжки критика (“На вістрі серця і пера” (1980), “Безперервність руху” (1983, 1988), “Багатогранність єдності” (1984), “У вимірах часу” (1988), “Людина в історії” (1989), портретні нариси “Дмитро Павличко” (1985), “Іван Драч” (1986) значно розширили проблематику, коло імен і явищ попередніх, висвітлюючи філософічність, притчевість, умовно-асоціативну образність та інші характерні риси письменства, яке наприкінці століття вже входило в добу постмодернізму.

У післячорнобильську епоху та в перші роки незалежності М. Ільницький “переорієнтувався” на осмислення маловідомих пластів національної культури “молодомузівців”, митців діаспори, письменників і критиків міжвоєнного двадцятиліття, життя літературного Львова впродовж ХХ століття назагал), опублікувавши поруч із глибокими аналітичними студіями (“Від “Молодої Музи” до “Празької школи” (1995), “Українська повоєнна еміграційна поезія” (1995), “Критики і критерії: Літературно-критична думка в Західній Україні 20–30-х рр. ХХ ст.” (1998), “Драма без катарсису” (1999, 2003)) й найповніші збірки творів М. Яцкова, С. Гординського, ґрунтовні антології молодомузівців “Розсипані перли” (1991), західноукраїнської поезії 1920–30-х років “Над рікою часу” (1999), збірник (у співавторстві з Р. Лубківським) “Весни розспіваної князь” (1989) – неперевершену дотепер антологію критичної, мемуарної та поетичної антонічії.

Вабить критика й тисячолике обличчя сучасного українського письменства, у формуванні якого є і його вельми помітна лепта. З’являються відгуки на нові поетичні книжки Р. Кудлика і Н. Мориквас, роздуми над прозою Р. Іваничука та Ю. Андруховича, студії над творчістю Л. Костенко та І. Калинця.

Вибрані праці М. Ільницького репрезентовано у книзі “У фокусі віддзеркалень: Статті. Портрети. Спогади” (2005) і в

тримнику “На перехрестях віку” (Київ, 2008–2009) з ґрунтовною передмовою І. Дзюби. Ці видання промовисто віддзеркалюють “огром” наукових зацікавлень М. Ільницького, його блискучу ерудицію, тонкий естетичний смак, поєднаний із новітнім інструментарієм літературознавчого аналізу, неповторний стиль його наукової стилістики (є в манері писання М. Ільницького щось від письменницької критики, критики “поетичним оком”, що, утім, не дивно, зважаючи ще на один його хист – поетичний). Критичні етюди з царини поезики сулідують тут із цікавими літературознавчими замальовками; за компаративними спостереженнями над близькими і далекими контекстами українського модерну вишиковуються розгорнуті портрети й імпресіоністичні ескізи силуетки давніших і сучасних українських митців з України й інших країн і континентів. Серед розмаїтих, різнометрих і різножанрових текстів компендіуму “На перехрестях віку” – і студії про І. Франка, який для М. Ільницького завжди був ідеалом критика, і в майстерні критичного слова якого від і донині *semper tūo*. “Я ріс і росту на Франку”, – зізнався якось М. Ільницький в одному зі своїх інтерв’ю.

Колись І. Франко назвав свої краєзнавчі мандрівки по Турківщині “турецькою одісеєю”. Зичимо, щоб і літературознавча одісея “турецького” дослідника Миколи Ільницького (“турецького”, бо родом із живописного гірського села Ільники на Турківщині) принесла йому та українській філологічній науці ще не одне “золоте руно”, не одну прекрасну книжку...

В. Будний, Я. Мельник

БІБЛІОТЕКА

Друкуємо вибірковий короткий бібліографічний опис нових надходжень до загальноінститутської бібліотеки. З повним переліком, укладеним Л. Горішньою, можна ознайомитися у канцелярії інституту.

Першою частиною опису є книжки, отримані впродовж двох останніх років. Дуже мало книжок наш інститут зміг придбати, основна частина надійшла шляхом книгообміну з бібліотек та інших наукових установ України, частково Польщі і Росії. За останні роки інтенсифікувалося також поповнення бібліотеки давнішими виданнями, деякі з яких є рідкісними. Певну кількість книжок передав фонд “Сейбр-Світло”. Через цей фонд в різний час надійшли журнали: “The Russian Review”, “The American Historian Review”, “Perspectives”, “Journal of Baltic Studies” та “Slavic Review” від відомого бібліографа Патриції Кеннеді Грімстед. Працівники нашого інституту Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ю. Ясіновський, О. Середа та інші передали до бібліотеки: “Encyclopedia of the Middle Ages” (Т. 1: А-К; Т. 2: L-Z). – Paris; Cambridge; Rome, 2000 (де є статті Я. Ісаєвича); “Historia kościoła w Polsce” (Т. 1 do roku 1764; Cz.1 do roku 1506. – Poznań; Warszawa, 1974; “Encyklopedia wiedzy o książce”. – Wrocław; Kraków, 1971). Деякі з книг утворюють спеціальний підрозділ рідкісної книги, яких збереглося по одному-кілька примірників, також є книги, брошури з автографами вчених і громадських діячів.

Надходять наукові журнали: Przegląd Wschodni (Warszawa); Journal of Ukrainian Studies (Toronto), Confraternitas: Society for Confraternity Studies (Toronto).

З надходжень 2006–2010 рр.

Вегеш М., Токар М. Карпатська Україна на шляху державотворення. – Ужгород: “Карпати”, 2009. – 448 с., 16 іл.

Верменич Я. Адміністративно-територіальний устрій України: еволюція, сучасний стан, проблеми реформування. У 2-х ч. Ч. 1, Ч. 2. – Київ, 2009. – 364 с., 369 с.

Вчені Росії про Закарпаття. Із карпатознавчої спадщини. – Ужгород, 2009. – 520 с., іл.

Горбань Т. Еволюція національного самовизначення в українській суспільно-політичній думці кінця ХІХ – першої чверті ХХ століть. – К.: ІПіЕНД ім. І. Кураса, 2010. – 381 с.

Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. – Київ: Вид. дім “КМА”, 2008. – 718 с.

Документ доби: публіцистика Уласа Самчука 1941–1943 років. – Рівне, 2008. – 456 с., іл.

Документи Брацлавського воєводства 1566–1606 років. – Львів, 2008. – 1218 с.

Домбровський О. Спомини. – Нью-Йорк; Львів; Острог, 2009. – 373 с.

Екстракт 150. У 2-х част. Част 1. (бібліотека газети “День”). – Київ: ЗАТ “Українська прес-група”, 2009. – 1040 с.

Мицик Ю.А., Бажан О.Г., Власов В.С. Історія України: навчальний посібник. – 2 вид. – Київ: Вид. дім “КМА”, 2008. – 591 с.

Міщук С.М. Збирання та наукове описування рукописно-книжкової спадщини України (друга половина ХІХ – 30-ті роки ХХ ст.).

Моця О. “Русь”, “Мала Русь”, “Україна” в післямонгольські та козацькі часи. – Київ: “Наукова думка”, 2009. – 320 с.

На перехресті культур. Збірник на пошану Л. Рудницького. – Львів; Філадельфія, 2008. – 749 с.

Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст. – Київ: ІПіЕНД ім. І. Кураса, 2008. – 405 с.

Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. Вип. 6. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2008. – 404 с.

Нахлік Є., Нахлік О. Пантелеймон Куліш між Параскою Глібовою і Горпиною Ніколаєвою. – Львів, 2009. – 319 с.

Нахлік Є. Творчість Юліуша Словацького й Україна. Проблеми українсько-польської літературної компаравістики. – Львів, 2010. – 288 с.

Окуневський Я. Листи з чужини. – Київ: “Темпора”, 2009. – 520 с.

Ольховський І. Кривава Волинь. Кн. 1: Українсько-польське протистояння на теренах Любомльського та Шацького районів у 1939–1945 роках. – Київ: “Гарт”, 2008. – 248 с.

ОУН-УПА на Сумщині. Т. 2. – Суми, 2009. – 232 с., іл.

ОУН і УПА в 1943 році: Документи. – Київ, 2008. – 346 с.

Палієнко М. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій). – Київ: “Темпора”, 2008. – 688 с., іл.

Політичні репресії радянської доби в Україні. – Київ: “Арістей”, 2008. – 684 с.

Портнов А. Між “Центральною Європою” та “Русским миром”. – Київ: НІСД, 2009. – 160 с.

Рахуба А. Вялікае Княства Літоўскае ў парламенцкай сістэме Рэчы Паспалітай (1569–1763). Пераклад з польскай. – Мінск: “Медысонт”, 2008. – 424 с.

Слов’янські обрії. Вип. 2. XIV Міжнародний з’їзд славістів. Доповіді. – Київ, 2008. – 895 с.

Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). Вид. 2-ге. – Київ: Вид. дім “КМА”, 2009. – 447 с.

Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави. Національна доповідь. – Київ: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.

Спадщина Омеляна Пріцака і сучасні гуманітарні науки. – Київ: ТОВ “Видавництво Аратта”, 2009. – 328 с.

Стереометрія тексту. Студії над поетичними творами Івана Франка. – Львів, 2010. – 288 с.

Степанів О., Дашкевич Р. Спогади і нариси. – Львів: “Піраміда”, 2009. – 632 с.

Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник. Вип. 1: А-Г. – Київ, 2009. – 184 с.

Федевич К.К. Галицькі українці у Польщі. 1920–1930 рр. (Інтеграція галицьких українців до Польської держави у 1920–1930-ті рр.). – Київ: “Основа”, 2009. – 280 с.

Цепенда І. Українсько-польські відносини 40–50-х років ХХ століття: етнополітичний аналіз. – Київ, 2009. – 387 с.

Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби. – Острог: Вид-во ун-ту “Острозька академія”, 2009. – 526 с.

Bąkowski-Kois D. Zarządcy dóbr Elżbiety Sieniawskiej. Studium z historii mentalności 1704–1726. – Kraków, 2005. – 160 s.

Cirkví a národy strednej Európy (1800–1950). Prešov; Wien: UNIVERSUM, 2008. – 357 s.

Dąbrowski D. Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku). – Kraków: AVALON, 2008. – 816 s.

Formuły patriotyzmu w Europie Wschodniej i Środkowej od nowożytności do współczesności. – Kraków, 2009. – 453 s.

Hunczak T. Symon Petliura and the Jews. A Reappraisal. – Lviv; New York; Toronto, 2008. – 128 p.

Quaestiones Medii Aevi Novae. V. 14: Cultus Sanctorum (Cults, Saints, Patronage, Hagiography). – Warszawa: “Societas Vistulana”, 2009. – 520 s.

Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII–XVIII wieku. – Toruń, 2008. – 420 s.

Nel mondo degli Slavi. Incontri e dialoghi tra culture. Studi in onore di Giovanna Brogi Bercoff. Vol. 1-2. – Firenze (Italy), 2008. – Vol. I. – 326 p.; Vol. 2. – P. 327–655.

Od Piłsudskiego do Wałęsy. Studia z dziejów Polski w XX wieku. – Warszawa, 2008. – 564 s.

Partnerstwo strategiczne Polski i Ukrainy wobec współczesnych wyznań i zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego. – Krasiczyn, 2008. – 408 s.

Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności. Rok 2008/2009. – Kraków, 2009. – 317 s.

Rozkazy dzienne Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych – I Grupy Kompanii Wartowniczych 1946. – Kraków, 2008. – 387 s.

Sperka J. Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchią. – Katowice, 2006. – 477 s.

Pomniki epigrafiki i heraldyki dawnej Rzeczypospolitej na Ukrainie: T. 1: Ziemia lwowska dawnego województwa ruskiego. – Kraków, 2005. – 463 s., il.; T. 2: Dawne województwo Podolskie. – Kraków, 2005. – 183 s., il.; T. 4: Kamieniec Podolski. – Kraków, 2009. – 143 s., il.

Prace Komisji Środkowoeuropejskiej PAU. T. 17. Pod red. J. Machnika, I. Stawowy-Kawki. – Kraków, 2009. – 142 s. [J. Bruski. Między ukrainizacją a rusyfikacją. Sowiecka polityka narodowościowa na Ukrainie w ocenach dyplomacji i wywiadu II RP].

Ukraińskie tradycje parlamentarne XIX–XXI wiek. – Kraków, 2006. – 259 s.

Wyrozumski J. Cracovia Mediaevalis. – Kraków: Avalon, 2010. – 520 s.

Wieki Stare i Nowe. T. 1(6). – Katowice, 2009. – 378 s.

Книги давніших літ (з дарунків бібліотеці)

Кузеля З. Памяти Хведора Вовка. (З автографом автора) – Зальцведель, 1918. – 19 с.

Українсько-руський архив. Т. 1. Рукописи львівських збірок. Вип. 1. Опис рукописів Народного дому. Част. 1. – Львів: НТШ, 1906. – 241 с.

Шимонович І. Західна Україна: Територія і населення. Ч. 1. Статистична розвідка. Мапу рисував П. Ковжун. – Львів, 1926. – 21 с.

Dzyuba I. Internationalism or Russification? A Study in the Soviet Nationalities Problem. – London, 1968. – 240 p.

Horn M. Rzemiosło miejskie województwa Bełskiego w pierwszej połowie XVII wieku. Zagadnienie kryzysu gospodarczego Rzeczypospolitej szlacheckiej w XVII wieku. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1966. – 281 s.

Kuczyński S.M. Ziemie czernihowsko-siewierskie pod rządami Litwy. – Warszawa, 1936. – 412 s. + 3 tabl.

Namaczyńska S. Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1648–1696. I. Zjawiska meteorologiczne i pomory. – Lwów, 1937. – 236 s.

Pisma Aleksandra Jabłonowskiego. T. 2. Kresy Ukrainne. – Warszawa, 1910. – 345 s.

Rocznik Wołyński. – Pod red. J. Hoffmana. T. 3. – Równe, 1938. – 679 s.

Rocznik Wołyński. – Pod red. J. Hoffmana. T. 7. – Równe, 1938. – 463 s.

Województwo Tarnopolskie. – Tarnopol, 1931. – 455 s.

З ХРОНІКИ

Академія на честь Маркіяна Шашкевича

У зв'язку з карантинном, спричиненим епідемією грипу, урочистості у Львові з нагоди 198-х роковин від дня народження М. Шашкевича відбулися за скороченою програмою і в кілька етапів. 6 листопада представники Шашкевичівської комісії поклали квіти до пам'ятника письменникові на вул. Коперника та на його могилу на Личаківському цвинтарі.

24 листопада, після завершення карантину, Львівський обласний будинок учителя, Львівський міський осередок “Рідної школи” ім. К. Малицької спільно з Шашкевичівською комісією влаштували святкову академію в приміщенні Будинку вчителя. Учасників зібрання благословив о. Любомир Ржиський. Вступним словом привітав присутніх директор Будинку вчителя Володимир Парубій. Доповідь “Маркіян Шашкевич і українське національно-культурне відродження в ХХ ст.” виголосив провідний науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук Петро Шкраб'юк. Член правління Товариства “Рідна школа” Петро Пітила проаналізував етнопедagogічні основи “Читанки” М. Шашкевича. В обговоренні доповідей виступили завідувач кімнати-музею М. Шашкевича у ЗОШ № 34 м. Львова, вчителька української мови і літератури Антоніна Паньків та співголова Шашкевичівської комісії, ведучий вечора Феодосій Стеблій.

Музичний дарунок Маркіянові Шашкевичу влаштували Зразковий вокальний ансамбль “Намисто” при Львівському палаці культури ім. Г. Хоткевича (керівник Марія Сергійчук, у програмі: “Підлистя” – С. Людкевича, “Не згасайте ясні

зорі” – В. Матюка, “Веснівка” – В. Матюка, “Шашкевичівський край” – Т. Кукурузи, слова С. Сенюка) та Ансамбль бандуристок Львівського музичного училища ім. С. Людкевича (керівник Наталія Якимець, у програмі: “Ой, вербо, вербо” – С. Людкевича, слова В. Пачовського, “Повіяв вітер степовий” – Р. Купчинського, “Кладочка” – Р. Купчинського, слова Богдана і Левка Лепких, “Ой, у лузі червона калина” – Р. Купчинського, слова М. Чернецького).

Від Шашкевичівської комісії керівникам ансамблів в подяку за майстерне виконання музичної програми урочистості подаровано перше львівське перевидання альманаху “Руської Трійці” “Русалка Дністрової” (у двох книгах) та історико-культурний збірник “Шашкевичів край – Золочівщина”.

У святковому вечорі взяв участь Заслужений журналіст України Василь Глинчак, який працює над створенням телевізійного фільму до 200-річного ювілею Маркіяна Шашкевича.

На завершення урочистості учасники поклали вінок до пам’ятника М. Шашкевичеві.

Пам’яті Юліана Дороша (1909–1982).

Фотомитець, краєзнавець, людина

Юліан-Юрій Омелянович Дорош, людина добре відома у Львові і не тільки, народився у Жидачеві 9 червня 1909 року. Він був фотограф-аматор від Бога. Основна його трудова діяльність як фотомитця пройшла переважно в Інституті суспільних наук АН УРСР (1956–1965), Львівському історичному музеї і Львівській політехніці. Але згадка про його вклад лише в археологічну науку в науковій та науково-популярній літературі міг би заздрити й відомий науковець. Про відкриті та обстежені ним археологічні пам’ятки було описано у книгах “Археологічні роботи музею у 1952–1957 рр.” (Львів, 1959); “Археологічні пам’ятки Української РСР” (Київ, 1966); “Археологічні пам’ятки Прикарпаття

і Волині ранньослов'янського і давньоруського періодів” (Київ, 1982); “Державний реєстр пам'яток археології Івано-Франківської області” (Івано-Франківськ, 2001), інших виданнях. Його біографія опублікована Я. Ісасевичем у монографії “Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Наукова діяльність, структура, працівники” (Львів, 2001) та А. Козицьким і В. Морозом в “Енциклопедії Львова” (Львів, 2008). Нещодавно про виставку творів Ю. Дороша в Історико-краєзнавчому музеї м. Винники і його життєвий шлях оповістила газета “Винниківський вісник” (Півстолітня фотоісторія про природу від Юліана Дороша. Винники, 2009. 28 квітня). Фотоілюстрації Ю. Дороша прикрасили монографії “Тканини та вишивки” (1960) і “Вбрання” (1961), багато інших відомих видань.

У 1927 р. Юліан Дорош закінчив класичну гімназію у Станиславові (тепер Івано-Франківськ), а у 1927–1932 роках навчався на правничому факультеті Львівського університету, мешкаючи у родині Антона Крушельницького. Він був одним із організаторів Українського фотографічного товариства у Львові (1930), створив першу короткометражну кінострічку “Раковець” (1931), був автором-постановником першого у Галичині повнометражного фільму на етнологічні теми і з життя кооперації “Для добра і краси” (1937), видав підручник фотоаатора (1938), супроводжував Олександра Довженка по Галичині восени 1939 року. Пана Юліана та його світлини добре знали у Львові

та не тільки. Працівник нашого інституту В. Борис оповідав, як у канікулярний час, мандруючи з товаришем по Галичині, вони зустріли Ю. Дороша за фотографуванням водоспаду біля Скиту Манявського.

Юліан Дорош працював у нашому інституті (тоді Інститут суспільних наук АН України) завідувачем фотолабораторії відділу археології, а фактично виконував фотозамовлення працівників усієї установи. З директором інституту академіком АН України І. Крип'якевичем вони були добре знайомі ще з початку 30-х років. Це була дружба людей щиро закоханих в історію рідного краю.

Ще у 1935 р. Іван Крип'якевич у журналі “Світло й тінь”, з яким співпрацював Ю. Дорош, у статті “Що світлити у Львові?” поставив ряд завдань особливо стосовно збереження культурної спадщини, історичного та природного середовища міста Львова. У той час виконати таку програму було вкрай складно. Але у 50-х роках, коли І. Крип'якевич став директором інституту та почалася “хрущовська відлига”, постала реальна можливість розкрити бодай деякі правдиві аспекти історії Львова. Зародилася ідея перевидати книгу “Історичні проходи по Львові”, яка вийшла першим виданням ще у 1932 році. Зрозуміло, що важливим аспектом майбутньої роботи повинні були стати ілюстрації до неї. Кращої кандидатури для виконання світлин, ніж Юліан Дорош, уже тоді працівника інституту годі було б і шукати. Дорош-батько залучив до цієї важливої справи і свого сина Андрія, який щойно на “відмінно” закінчив 4-й клас 28 середньої школи. Основним обов'язком молодого “асистента” було записування у блокнот сюжети та адреси (якщо це були конкретні будівлі), зафіксованих батьком об'єктів. З часом Юліан Дорош доручав синові знімкувати. Так, 1960 р. у співавторстві з батьком зроблене фото, яке нині прикрашає 8-му сторінку перевидання 1991 р. “Історичних проходів по Львові”. Світлина, на якій Іван Крип'якевич, а справа від нього Юліан Дорош, виконана біля будинку № 23 на вулиці С. Воробкевича поміж Мучною й Круп'ярською. Від

осені 1959 р. було три роки інтенсивних оглядів львівських околиць – Знесіння, Яновського, Кривчиць, Клепарова, Снопкова, Ялівця, Замарстинова, Погулянки, Личакова, Вульки, Левандівки, Голоска, Софіївки, а також і середмістя Львова. Було виконано сотні світлин, які пізніше увійшли у нове видання “Історичних проходів по Львові”, інші наукові та науково-популярні роботи, експозиції музеїв і виставок, часом навіть, на жаль, без посилань на авторів фотографій.

Іван Крип’якевич у статті “Що світлити у Львові?” згадував і про необхідність зазнімкувати унікальну рослинність Кайзервальду. Такий задум, який, за словами Андрія Дороша, можна назвати “Квіти Кайзервальду”, здійснився лише частково на початку 60-х років. Саме тоді на цих плоских піщаних горбах Кайзервальду на північно-східній околиці міста, які розкинулися поміж горою Льва та Кривчицями (перед Чернечою горою), планувалося створити архітектурний заповідник. Саме Іван Петрович Крип’якевич весною 1961 р. залучив Юліана Дороша до створення фототеки флори цієї території, тобто зайнятися ботанічною макрофотографією. І. Крип’якевич у будні дні на самоті або зі Степаном Гайдучком під час прогулянок Кайзервальдом з’ясовував, де і що починає квітнути, а у неділю проводив Юліана Дороша з сином Андрієм навпростець до потрібного місця. Це був переважно молодий ліс, засаджений акаціями, соснами, дубами, іншою місцевою та екзотичною рослинністю. За два роки фотомитець зробив сотні світлин рослинності, які ідентифікував працівник Державного природознавчого музею у Львові ботанік Костянтин Андрійович Малиновський. Ці твори Юліана Омеляновича Дороша дають нам можливість порівняти природне середовище на межі 50 і 60-х років ХХ століття із сучасним. На підставі світлин проведено персональну виставку майстра у Природознавчому музеї АН УРСР у Львові в 1963 році. На виставці представлено понад 150 кольорових та чорно-білих фото, з яких третина – краєвиди ще незаужиткованого музеєм Кайзервальду, а решта – макроплани печериць і масличків.

У нашому інституті Юліан Дорош, окрім директора, зустрів своїх давніх друзів і колег з археологічних, краєзнавчих та інших експедицій – Маркіяна Смішка, Ігоря Свешнікова, Олексія Ратича, Ларису Крушельницьку, Олександра Черниша. Адже ще у 30-х роках він зняв на кіноплівку розкопки у Галичі, здійснювані Ярославом Пастернаком. Дія його фільму “Раковець” відбувалася поряд з археологічними розкопками у “Галицьких Помпеях” (с. Незвисько Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.), які проводилися спільною польсько-англійською експедицією (Леон Козловський, Ян Брик, Річард Гечісон, Девід Престон) у 1926 році. Аналізуючи роль культури лінійно-стрічкової кераміки та трипільської цивілізації у розвитку матеріальної і духовної культури, на ці дослідження покликався всесвітньовідомий Гордон Чайлд у книзі “Біля витоків світової цивілізації”, яка вийшла у Лондоні, а згодом була перевидана 1952 р. різними мовами, в т.ч. російською. У 1950-х роках саме тут проводилися і роботи експедиції нашого інституту разом з Інститутом історії матеріальної культури АН СРСР, Ермітажем і Ленінградським університетом за участю М. Смішка, О. Ратича, Л. Крушельницької, О. Черниша і К. Черниш. Світлини цих досліджень виконав Юліан Дорош.

Поблизу с. Незвисько Ю. Дорош відкрив поселення Корнів, Копиченці та інші пам'ятки, які згодом стаціонарно досліджували, себто вели розкопки знані спеціалісти нашого інституту О. Ратич, І. Свешніков, фахівці багатьох інших наукових установ. На основі декількох кремінців, знайдених Ю. Дорошем поблизу с. Раковця, О. Черниш відкрив досить рідкісну на Подністер'ї стоянку доби мезоліту, пізніше віднесеної до культури Незвисько-Оселівка, зокрема пам'яток типу Незвисько ХІІ-Оселівка І. Комплексний міждисциплінарний аналіз дозволив вбачати серед кам'яного інвентарю таких пам'яток граветтські пережитки епохи пізнього палеоліту в добу середнього мезоліту. У 1975 р. приємною несподіванкою для нас, учасників Прикарпатської експедиції інституту, були

відвідини Юліаном Омеляновичем наших розкопок багатопарового поселення Назвисько IX поблизу решток фортеці у с. Раковець, знятих ним на плівку багато років перед тим.

Юліан Дорош був людиною неординарною, мав свою думку з різних питань. У керівників та “авторитетних” спеціалістів часто виникали непорозуміння при спілкуванні з ним. Ще й досі збереглася легенда про те, як завідувач відділу археології, професор, учасник Другої Світової війни О. Черниш, перед тим як зайти у фотолaboratorію, запитував співробітників про настрій Юліана Омеляновича.

Юліан Дорош був знайомий з Ігорем Свешніковим ще з 30-х років. Після війни вони працювали у Львівському історичному музеї, а згодом – у нашому інституті. Що могло бути спільним у типового галицького інтелігента з російським дворянином – очевидно, праця за покликанням. В археологічних, краєзнавчих і в мистецькознавчих проходах вони майже ідеально доповнювали один одного. Якось І. Свешніков звернувся до Ю. Дороша з проханням зробити йому копії фотографій Грігорія Распутіна та Ніколая II. Працівники “компетентних” органів “випадково” довідалися про таку “антирадянську” діяльність фотографа Ю. Дороша і він був звільнений з роботи. Лише завдяки клопотанню Івана Крип’якевича Юліану Омеляновичу не була інкримінована сумнозвісна 54-Іа, 11 стаття. Якби Ю. Дорош признався, що ці фотографії отримав від І. Свешнікова, наукова кар’єра останнього, а, ймовірно, й львівська прописка могли б завершитися у 1965 році.

Юліан-Юрій Дорош помер у Львові 20 липня 1982 р., похований на Личаківському цвинтарі. Збережена спадщина фотомитця Дороша налічує близько 12 тисяч негативів зі світлинами народного побуту, архітектури, народного мистецтва, пам’яток природи та давнього минулого заходу України. Його іменем названа вулиця міста.

Л. Мацкевий, Д. Романова, Б. Микитів

Інститутська молодь: проблеми і перспективи

Важливим завданням Інституту є підготовка молодих кваліфікованих наукових працівників і надання їм можливостей для реалізації власних дослідницьких проєктів. У 2009 р. в установі працювало 19 молодих учених, з них 8 – випускники аспірантури Інституту. У відділі археології – два молодші наукові співробітники (м.н.с.); у відділі нової історії України – три м.н.с.; у відділі новітньої історії – один м.н.с.; у секторі дослідження історії українського національного руху ХХ ст. – чотири м.н.с.; у відділі української мови – чотири молоді науковці, з них 3 м.н.с. і 1 н.с.; у відділі української літератури – один м.н.с.; у Центрі дослідження українсько-польських відносин – п'ять молодих науковців.

Однак аналіз вікової структури наукових кадрів показав, що у деяких відділах склалася не найкраща ситуація з працевлаштуванням молодих науковців: відділ археології – середній вік – 49,3; відділ історії середніх віків – 49,7; відділ нової історії України – 44; відділ новітньої історії – 52; сектор дослідження історії українського національного руху ХХ ст. – 34; відділ української мови – 49,8; відділ української літератури – 48,1; Центр дослідження українсько-польських відносин – 39,3; сектор наукових та інформативних видань – 40,7. Така вікова структура вчених в окремих відділах свідчить про їхній досвід, але водночас вказує на тривожні симптоми недостатньої уваги до омолодження складу колективу.

Потребує прискіпливішої уваги керівництва установи та наукових керівників ситуація, яка склалася із захистом кандидатських і докторських дисертацій серед молодих учених Інституту, оскільки середній вік кандидатів наук становить 47,2, а докторів наук – 61,4. З-поміж 19 молодих працівників – 10 кандидатів наук, жодного доктора наук. Однак, можливо, відбудуться зміни на краще з відкриттям докторантури за спеціальністю – історія України та всесвітня історія. Ситуація

з працевлаштування кандидатів наук виглядає так: по одному кандидатові наук у відділах археології, новітньої історії, секторі дослідження історії українського національного руху ХХ ст., української літератури; у відділі української мови – два; у Центрі дослідження українсько-польських відносин – чотири; у відділі нової історії України – жодного. Не найкраща ситуація у відділі нової історії України, де донині чотири випускники аспірантури Інституту не захистили кандидатських робіт. Загалом за 2004–2009 рр. аспірантуру Інституту закінчило 15 осіб, з них кандидатські дисертації захистили шестеро: Сергій Савченко, Леся Онишко, Андрій Портнов, Олег Піх, Ірина Черевко, Олег Муравський. У 2009 р. в аспірантурі Інституту навчалося дев'ять осіб: Ольга Рим'як, Надія Полянська, Марта Жук, Андрій Яців, Андрій Гавінський, Віра Шелемех, Ірина Пенцак, Оксана Пасіцька, Любомир Хахула.

Водночас залишилася невирішеною й низка інших проблем, пов'язаних з покращенням в Інституті ситуації з підготовки молодих кадрів. Зауважмо, що слабо забезпечене належне кар'єрне зростання молодих учених, так з 10 кандидатів наук, лише один працює на посаді наукового співробітника, решту – м.н.с. Майже не оплачуються наукові відрядження в бібліотеки та архіви України. Згадаймо, й про не укомплектовані робочі місця багатьох молодих науковців (й не лише молодих працівників). Також варто було б, заохочувати молодих учених та аспірантів Інституту до участі в існуючих українських стипендіях та грантах. Позитивна картина склалася лише зі здобуття стипендій Обласної державної адміністрації. Так, серед молодих науковців стипендії у 2009 р. здобули Віктор Мартинюк, Олег Муравський. Стипендію Президента України у 2009 р. здобула Оксана Руда. Краще склалися умови зі стажування молодих науковців за кордоном, однак детальних відомостей про це немає, оскільки зазвичай ця інформація не подається у річних звітах. Упродовж років невирішеною залишається проблема покращення житлових умов молодих

учених. Сподіваємося, що в майбутньому ситуація зміниться на краще, оскільки оптимізму додає те, що в 2009 р. принаймні одному працівникові Інституту Муравському Олегу Західний науковий центр Національної академії наук України виділив службове житло.

Голова ради молодих вчених О. Руда

Святкування Маланки

Свято Маланки в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України проводиться з 2000 року. Щороку воно має свої особливості і відзначається по-різному. У 2009 році я вперше була присутня, як учасниця і як глядачка. Приємно відзначити не тільки насичену програму, а й присутність великої кількості працівників та гостей, що завітали до читальної зали бібліотеки Інституту. Ініціатор свята – Ольга Василівна Кровицька (голова профкому).

У цьогорічному святі взяли участь тріо бандуристок (студенти Львівського національного університету ім. І. Франка), які натхненно виконали кілька народних пісень, колядок. Глядачі тепло сприйняли їхній виступ. У програмі святкування Маланки звучало також поетичне слово співробітника відділу української літератури Тимофія Гавриліва. Крім того, цікаву колекцію виробів з бісеру підготувала і заекспонувала Наталія Дубинка. Розповіла дещо з історії виготовлення прикрас з бісеру і представила свої вироби: кризи, гердани, брошки та ін.

Святкування Маланки завершилося спільним частуванням і колядою.

Н. Дубинка

ЛІТЕРАТУРНА СТОРІНКА

Наш археолог

Лариса Крушельницька та її любов

Жив-був пес-вівчур з незвичним іменем Льокарно. Він дуже любив свою маленьку господиню, дозволяв виробляти з ним різні вправи. Коли до її батьків приходили гості, то він “підходив до кожного і клав голову на коліна, подовго дивлячись в очі”. Та коли з обшуком – ревізією – “приходила поліція, Льокарно скаженів, лютував, як дикий звір”. Так само “не розумів класової різниці між дефензивою і НКВД: йому були однаково ненависні люди в уніформі поліцаїв та чекістів. Він просто на стіну ліз від люті”.

А потім – це було 1934 року в Харкові – Льокарно загинув: хтось його смертельно вдарив. І через 75 літ його колишня хазяйка, Лариса Крушельницька, присвятила свою другу книжку (“Звірята у моєму житті”. – Львів: Астролябія, 2009) “пам’яті вівчарика Льокарна, відданого пса, приятеля і охоронця мого дитинства”.

Попередню книгу “Рубали ліс... (Спогади галичанки)” не можна читати спокійно; вона вийшла 2001 року, хоча з її текстом читач познайомився ще раніше – в журналі “Дзвін” (1990, № 3-4). Невдовзі була Міжнародна літературно-мистецька премія імені Олени Теліги і кілька перевидань, бо в цій щемливо-правдивій книзі Лариса Іванівна розповіла про голгофну долю своєї довірливої родини, яка у травні 1934 року виїхала до Харкова та майже вся (6 осіб, серед них батько, дід і дядько Тарас) була знищена більшовицькими вандалами. Цей страшний список доповнила і бабуня Марія Слободівна-Крушельницька, яка, не витримавши жакливого тягара втрат, у серпні 1935-го теж передчасно пішла з життя... Натомість Галина Левицька,

дружина Івана Крушельницького, через хворобу зосталась у Галичині – і їй з неабиякими зусиллями (допомагали вдова Пілсудського та голова Політичного Червоного Хреста СРСР Катерина Пешкова) влітку 1936 року вдалося повернути восьмилітню Ларису додому...

Вже в цій першій книжці, наводячи численні документи й свідчення очевидців, Лариса Іванівна виявила безсумнівний талант не просто мемуриста, а й письменниці, яка володіє живим словом, вмінням акцентувати на головному, при тому не уникаючи промовистих подробиць; вміє доцільно скомпонувати твір, хоча “моя розповідь не має тяглості, як в більшості опублікованих мемуарів, – зазначає вона, – а складається з окремих епізодів чи то фрагментів, що лиш уложені у хронологічній послідовності”.

У ще більшій мірі таким композиційним принципом Лариса Іванівна послуговується в книзі про звірят. Разом з тим це сюжети про різні періоди життя авторки: у гірському містечку Сколе на Львівщині (після повернення батьків з Відня), згодом у Львові, а під час Другої світової війни – у Відні й Штутгарті, нарешті – на півдні Німеччини, в Мерсбурзі, де неповнолітня Лариса працювала на величезному металургійному заводі.

Продовж усіх цих літ членами родини малої, та й дорослої, Лариси любимими були не тільки її кривні, а й домашні звірята: собаки (насамперед незабутній Льокарно), кіт, вужі, ворона, мавпа Фрузя, цапик, навіть приручена мишка – і всі зі своїми вдачами й витівками. Скажімо, міська собачка Духа, чуючи романси, “чудово співала”, себто тонко завивала... Духу бабця купила у Відні за два мільйони (!) австрійських корон, бо то, після Першої світової війни, був час нестримної інфляції. Так само (коли Лариса під час Другої світової війни перебувала в Німеччині) поводився пес Вольф. Почувши, як його хазяїн грає смичком на звичайнісінькій пилі, Вольф “почав підспівувати. Він випускав зі свого горла якісь переривчасті, хрипливі звуки, які неймовірно дисонували з грою пана Ноймана”. І висновок: “Нині, коли модними стали безголосі,

позбавлені слуху, хрипливі співаки, Вольф міг би бути першим солістом котрогось з сучасних гуртів”.

Такі аналогії, нерідко іронічні, прикрашають книгу; є чимало схожих повчальних порівнянь, сентенцій, які, вкраплені в картини минулого, ще більше увиразнюють зміст. Окремі оповіді (“Рекс”, “Біла”, “Лебеді”) – це як викінчені художні твори з несподіваним, новелістичним кінцем, хоч і на документальній основі. Ось розповідь про подорож авторки, вже в час Незалежності України, до Мюнхена, звідки попливла на невеличкому кораблику через Боденське озеро до швейцарського міста Констанц, де по війні її маму запросили як перекладачку (вона знала вісім мов) до французької комендатури...

Лариса Іванівна згадувала ті сонячні дні над озером, коли з мамою годувала двох лебедів – чорного й білого. Відтоді минуло 53 роки. І ось – хіба не диво? – до неї знову підпливли два лебеді: білий і чорний. Вочевидь, нащадки тих повоєнних. “Здавалось – це Мама, аби розрадити мій смуток, прислала їх до мене. Моя подорож вдалася. Я знайшла спогади, про які мріяла”. Не менш вражений був студент, який, підробляючи, відвозив гостю з Мюнхена до Мерсбурга. Він відмовлявся брати гроші за транспорт, а “на прощання (що зовсім не типове для сучасної німецької молоді) поцілував мене в руку і сказав, що не забуде моєї розповіді, яка змінила його уявлення про життєві цінності”. “Я дивуюся, як можна мати 70 років і все ще тужити за Мамою. Тепер я це розумію. Дякую Вам”.

Поряд з такими зворушливими розповідями у книзі є чимало гумористичних моментів – наприклад, про ластів’я, що випало з гнізда, і його підібрали мала Лариса з двоюрідним братом Левчиком. Але чим його годувати? Адже, як заявила бабуня, ластівки (пізніше виявилось, що то ворона) годують своїх писклят мухами. “Ця інформація була великою помилкою Бабуні, бо тоді постало питання, хто з нас буде пережовувати мух. Левчик вважав, що це маю робити я...” (звісно, Лариса відмовилась, і було знайдено інший спосіб годування птаха).

Чи оповідка про павука із захланими очиськами і великим випуклим животом, який часто господарював на ліжку

Лариси. Їй “спало на гадку: це постать одного з чільних ідеологів і керівників гітлерівського уряду”. І вона назвала його “Герінг”. Це було в гуртожитку уже згаданого металургійного заводу на півдні Німеччини. “Усі, хто був у кімнаті, прибігли до мене. Побачивши павука, довго реготали і тут же хотіли його задушити. Але я не дозволила, вважаючи, що павук не винен у своїй подобі до Герінга, а що важливо, він робить добру справу: поїдає блощиць”.

Друга половина книги присвячена головному фаху Лариси Іванівни – археології, пригодам під час експедицій Інституту суспільних наук НАН України, популяризації цієї особливої науки через розповіді студентів і старшокласників. Це, зокрема, “П’ять розмов про археологію”, про археологічні особливості тієї чи іншої епохи, знахідки в різних регіонах України, про дивоглядне Трипілля, оскільки Лариса Крушельницька теж брала участь у польових дослідженнях цієї доби під орудою славного трипільлезнавця Тетяни Пассек.

Однаке і в цих археологознавчих розділах (вони в книзі названі “частинами” – всього їх шість) не обійшлося без звірят, без курей-мам, які вигрівали під крилами кошенят, а потім водили по подвір’ї, вважаючи їх своїми дітьми. Зворушує розповідь про те, як археологи з місцевими жителями виходжували пораненого лелеку; про білого коня, який увечері раптово з’явився на лісовій галяві перед очима вражених Лариси Іванівни та її помічниці Мар’яни і, почувши вальс з їхнього транзистора, почав танцювати, розвіваючи хвіст і гриву. Згодом з’ясувалося: це був старий кінь, що його списали з цирку і випустили на волю...

Ще одна комічна сценка під час досліджень у Наддністрянщині – розмова з міліціонерами, які були обурені, що на дорожніх знаках під лісом хтось перемалював козуль на “слонів”. А насправді – на мамонтів. І зробили це здогадно дотепні археологи-сусіди, “палеолітчики”, які працювали в селі Молодове. “Але ми, – каже Лариса Іванівна, – не зрадили наших колег і не поділилися з міліцією нашими припущеннями”.

У підсумку можна сказати, що книжка “Звірята у моєму житті” цікава як для дітей, так і для дорослих. Мені особисто, опріч

сказаного вище, було цікаво довідатись, що панії у міжвоєнний період полюбляли грати в теніс, волейбол і навіть у гольф; що коли у Верхньому Синьовидному розпочався сінокіс, то допомагати косарям поспішали й тамтешні відпочивальники – академік Василь Щурат і професор Іларіон Свенціцький. “Вони, – наголошує Лариса Крушельницька, – не боялися, що праця з селянами принизить їх авторитет. Ні. Він збережеться навіки”. І паралель з сучасним так званим “елітним панством”, яке “вважає фізичну працю і спілкування з людьми принизливими для себе. Втім, в яких би елітних “тусовках” вони не крутилися, люди і так їх забудуть. Раз і назавжди, разом з їхніми грішми”.

Або згадка про кубанських козаків. Вони – такий був задум російських імперіалістів – 3 вересня 1914 року вступали до Львова першими. Як брати-українці, “визволителі”. Цей самий політичний прийом мав спрацювати і у вересні 1939-го. Передові більшовицькі загони, які увійшли до міста, були зморені, брудні, та “вже в полудень, – пише Лариса Іванівна, – по бруківках Львова зацокотіли копитами чудові білі, гніді і карі коні, їх вершники, зовсім інакше вбрані, ніж ті перші солдати, мали дуже гарний вигляд. Мама казала, що це кубанські козаки. Вітати козаків вибігло багато людей, вимахували хустинами, квітами, – раділи, що нарешті позбулися польського панування”.

І ще одна особливість книжки Лариси Крушельницької: її оздобила своїми ілюстраціями сама авторка. Ці “дитячі” малюнки надають авторським оповідям романтичного колориту, творять інтимно-творчу ауру. Бо вміти писати, малювати, розуміти і дбати про “братів наших менших” у роки розрух, переїздів, воєн – значить любити життя в усіх його виявах, бути цілісною людиною. І які мізерні на цьому тлі всякі модерністи чи постмодерністи, чиї дріб’язково-вulgарні писання підносять окремі газетки, тоді як поруч пульсує жива, повнокровна, хвилююча література. “Звірятка у моєму житті”, як і спогади “Рубали ліс...”, – в її числі.

П. Шкраб'юк

**Роман Тимофія Гаврилів “Де твій дім,
Одіссею?” (Wo ist dein Haus, Odysseus?):
німецькомовна рецепція**

У липні 2009 р. швейцарське видавництво Ammann Verlag опублікувало роман Т. Гаврилів “Де твій дім, Одіссею?” (Wo ist dein Haus, Odysseus?) у перекладі Гаральда Фляйшманна. Ammann Verlag має репутацію авторитетного видавництва, що спеціалізується на висококласній художній, культурознавчій та філософській літературі – оригінальній і перекладній. Свого часу видавництво започаткувало серію Meridiane, що представляє твори найцікавіших молодих письменників із різних куточків світу. Саме в цій серії, у 123 томі, з’явився роман Т. Гаврилів.

Централізована німецька інформаційна служба, яка опрацьовує нові видання, формулюючи рекомендації для бібліотек і книгозбуту, так охарактеризувала новинку: “Автор ставить високі вимоги до освітнього рівня читача. Його роман рекомендуємо для репрезентативних книгозбірень, секція авангарду”.

На появу книжки Т. Гаврилів відгукнулося чимало німецькомовних засобів масової інформації (преса, радіо, телебачення). Зокрема, часопис “Neue Zürcher Zeitung” звертає увагу на три джерела, з яких черпає роман: поетичність, полемічність, академічність. “Die Welt” та “Berliner Morgenpost” з-поміж іншого відзначають: “Українська література – молода література. Тимофій Гаврилів належить до її найобнадійливіших представників... Його книжка приголомшливо віддзеркалює одіссею самої України”. Літературний часопис “Sandammer” зазначає: “Драматургічно гармонійно продумана композиція, фантастична мова, якою розгортається історія, творять у Гаврилів чудову метафору сьогоdnішнього часу”. “Associated Press Austria” характеризує роман Гаврилів як твір, що “символізує вічний пошук чогось, що неможливо до кінця виразити”. Австрійський урядовий вісник “Wiener Zeitung” у січні

2010 р. назвав роман “вибагливим текстом”: “Тут подорожує поет, який вимріює власний світ... Його б доречніше було назвати “грою думок”, як називав свої книжки Арно Шмідт”.

Рецензії на роман українського письменника з’явилися також на NDR “Kultur” та “Deutschlandradio Kultur” – радіостанціях, які спеціалізуються на подіях культурного життя і мають широку слухацьку аудиторію. “Оповідач роману Гавриліва, – зазначає рецензентка NDR “Kultur”, – споряджає оповідача в подорож різними місцями і помешканнями. Читач втягується в пошуки ідентичності цілого покоління в країні, що не стала домівкою”. “Гаврилів запозичає в Кафки, Музіля, черпає з античних джерел, перетворює матеріал, вичищає його, наповнюючи оболонки новим змістом”, пише “Deutschlandradio Kultur”.

Романові Т. Гавриліва присвячено радіоесей у рейтинговій недільній передачі “Ex libris” першої програми австрійського національного радіо. Ця радіостанція скомпонувала з фрагментів роману окрему радіопередачу, що вийшла в ефір 8 жовтня 2009 р. у четверговій серії про сучасну світову літературу.

В одній з найсвіжіших рецензій на NDR1 у програмі “Світ книжок” Маргарете фон Шварцкопф назвала роман “Де твій дім, Одиссею?” “зворушливою історією людини, яка, спонукувана допитливістю і тугою, мандрує цим своєрідним, охопленим глобалізаційними процесами світом”. На думку рецензентки, “ця книжка – для вдумливих читачів, – які виділяють час на мовну філігранність, а фантазії і мрії цінують більше, ніж акціонізм”. В лютому 2010 р. друга програма швейцарського національного радіо присвятила романові Т. Гавриліва півгодинну передачу, в якій назвала автора “гострим спостерігачем і критиком процесів у його країні” та “неординарним письменником”. “Чому українським авторам так розходиться на європейській ідентичності?” – цей лейтмотив пронизує критичний відгук відомого німецького барда, письменника і рецензента Улі Гуфена на “Deutschlandfunk” у передачі “Книжковий ринок”.

Роман Т. Гаврилів потрапив у рейтингові огляди, очоливши список перекладної української літератури та хіт-листи окремих книгарень. У дайджесті літератури часопису християнської і філософської думки “Stimmen der Zeit” твір названо серед вартих уваги новинок 2009 р.

Разом із літературною критикою на появу роману відгукуються німецькі читачі. Так, Клаудіне Борріс на www.amazon.de називає роман “сучасною Одиссеєю” і порівнює з творами австрійця Крістофа Рансмайра та американського романіста Кормака МакКарті. Ульріке Брекефельт, директор бібліотеки і член просвітницького товариства “Боромеус”, пише: “Хто порине в таку експериментальну літературу, піддається впливові стилю і мови, поступово вподобає абсурдний і саркастичний авторський гумор”. Маркус Штеффен зі швейцарського міста Земпах відзначає: “Грайливе шельмівство, дивовижна легкість писання, глибина на поверхні – все це трішки нагадує Італо Кальвіно, одного з моїх улюблених авторів”.

Серед інших читачів книжкою зацікавилися й фахівці-україністи, про що свідчить допис дослідниці сучасної української літератури Тані Гофманн “Снобродження Європою” на “novinki-Blog” берлінського університету ім. Александра фон Гумбольдта.

Уважне й критичне читання сучасної української літератури в Європі, почавшись приблизно 5 років тому, посилюється.

За матеріалами німецькомовних ЗМІ

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА

У березні 2009 р. спеціалізована вчена рада Д 35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН У та Інституту народознавства НАНУ закінчила свою попередню каденцію.

Наказом ВАК України від 8 липня 2009 р. затверджено новий склад спеціалізованої вченої ради з правом проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) історичних наук за спеціальностями: 07.00.01 – історія України; 07.00.02 – всесвітня історія; 07.00.05 – етнологія.

Упродовж року захищено 8 кандидатських дисертацій.

Кандидатські дисертації за спеціальністю 07.00.01 – історія України

Муравський Олег Іванович, мол.н.сп. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. “Суспільно-політичні процеси в західних областях УРСР (1985–1991): міжнаціональний та міжконфесійний аспекти”. Захист відбувся 17 лютого. Наук. керівник – д.і.н. Патер І.Г., зав. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. Офіційні опоненти: д.і.н., проф. Кондратюк К.К., зав. кафедри новітньої історії України Львівського національного ун-ту ім. І. Франка; к.і.н., доц. Кобута С.Й., доц. кафедри історії України Прикарпатського національного ун-ту ім. В. Стефаника.

Луговий Богдан Васильович, викладач історії Бережанського агротехнічного інституту (підрозділ Національного аграрного ун-ту). “Військові поселення на Правобережній Україні (1836–1866)”. Захист відбувся 7 квітня. Наук. керівник – д.і.н. Бармак М.В., доц. кафедри історії України Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка. Офіційні опоненти: д.і.н. Гудь Б.В., директор Інституту європейської

інтеграції Львівського національного ун-ту ім. І. Франка; к.і.н. Мазур О.Я., доц. кафедри історії, теорії та практики культури Національного ун-ту “Львівська політехніка”.

Фелонюк Андрій Васильович, провідний археограф Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. “Передмістя Львова другої половини XVII–XVIII ст.: адміністративно-правовий статус та соціотопографія”. Захист відбувся 10 листопада. Наук. керівник – д.і.н. Капраль М.М., ст.н.сп. Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАНУ. Офіційні опоненти: д.і.н. Долинська М.Л., проф. кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів Національного ун-ту “Львівська політехніка”; д.і.н. Александрович В.С., ст.н.сп. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.

Посівнич Микола Романович, мол.н.сп. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. “Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929–1939 рр.”. Захист відбувся 15 грудня. Наук. керівник – д.і.н. Патер І.Г., зав. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. Офіційні опоненти: д.і.н., проф. Кондратюк К.К., зав. кафедри новітньої історії України Львівського національного ун-ту ім. І. Франка; к.і.н., доц. Марущенко О.В., зав. кафедри історіографії та джерелознавства Прикарпатського національного ун-ту ім. В. Стефаника.

Кандидатські дисертації

за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія

Шапrowsький Сергій Анатолійович, директор позашкільного закладу “Красзнавчий центр” (м. Нетішин, Хмельницька обл.). “Суспільно-політична діяльність Гуго Коллонтая (1750–1812)”. Захист відбувся 17 лютого. Наук. керівник – к.і.н. Павлюк В.В., доц. кафедри міжнародних відносин та країнознавства Національного ун-ту “Острозька академія”. Офіційні опоненти: д.і.н., проф. Кріль М.М., зав. кафедри історії слов'янських країн Львівського національного ун-ту ім. І. Франка; к.і.н., ст.н.сп.

Стеблій Ф.І., зав. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.

**Кандидатські дисертації
за спеціальністю 07.00.05 – етнологія**

Ятищук Оксана Василівна, асистент кафедри стародавньої та середньовічної історії Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюк. “Побут та звичаї українського народу в творчості Г.Ф. Квітки-Основ'яненка”. Захист відбувся 7 квітня. Наук. керівник – д.і.н., проф. Алексієвець М.М., зав. кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка. Офіційні опоненти: академік НАНУ Павлюк С.П., директор Інституту народознавства НАНУ; к.філол.н., доц. Бичко З.М., доц. кафедри юридичної лінгвістики Львівського державного ун-ту внутрішніх справ.

Подолька Тамара Анатоліївна, мол.н.сп. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАНУ. “Народознавча діяльність Зенона Кузелі”. Захист відбувся 10 листопада. Наук. керівник – академік НАНУ Павлюк С.П., директор Інституту народознавства НАНУ. Офіційні опоненти: д.і.н. Франко О.О., проф. кафедри етнології Львівського національного ун-ту ім. І. Франка; к.і.н. Шеремета О.М., доц. кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Львівської державної фінансової академії.

Сілецький Юрій Романович, провідний спеціаліст відділу забудови та інженерного забезпечення територій Головного управління містобудування, архітектури та просторового розвитку Львівської облдержадміністрації. “Етнічні гетеростеротипи в традиційному світогляді українців”. Захист відбувся 15 грудня. Науковий керівник – д.і.н. Макарчук С.А., проф. кафедри етнології Львівського національного ун-ту ім. І. Франка. Офіційні опоненти: академік НАНУ Павлюк С.П., директор Інституту народознавства НАНУ; к.і.н. Гладкий М.І., доц. кафедри культурології та українознавства Дрогобицького державного педагогічного ун-ту ім. І. Франка.

ЗМІСТ

ІНСТИТУТ У 2009 РОЦІ	3
Науковий семінар	17
НОВІ ВИДАННЯ	18
НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	32
ВІДДІЛ АРХЕОЛОГІЇ	32
Розкопки стоянок кам'яної доби в околицях Єзуполя	53
Дослідження поселень первісних пастухів IV–III тисячоліття до нашої ери	57
Нові унікальні археологічні об'єкти на Дрогобиччині.....	60
Пошуки давніх пам'яток у межиріччі Лімниці та Свічі	63
Рідкісний бронзовий меч з Буковини	67
ВІДДІЛ ІСТОРІЇ СЕРЕДНІХ ВІКІВ	70
Книга про Русь на Першому Ліонському соборі: перші враження читача	82
Нове джерело про заснування міста Львова	85
ВІДДІЛ НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	89
Вшановано пам'ять Івана і Романа Крип'якевичів	97
ВІДДІЛ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ.....	99
Вересень 1939 року: Львів і Львівщина між гітлерівським і сталінським тоталітаризмами.....	113
Круглий стіл “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей”	115
ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	116
Науковий семінар “Інтерференція та запозичення в діалектах”	123

ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	127
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ	
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	137
ЮВІЛЯРИ	148
Марії Чікало у ювілей	148
Археолог княжої доби	150
Павлові Пеняку – 50	155
Богдан Микитів: чотири десятиліття праці в інституті	159
Леонід Зашкільняк: у розповні сил і задумів	163
Миколі Ільницькому – 75	168
БІБЛІОТЕКА	171
З надходжень 2006–2010 рр.	172
З ХРОНІКИ	177
Академія на честь Маркіяна Шашкевича	177
Пам'яті Юліана Дороша (1909–1982). Фотомитець, краєзнавець, людина	178
Інститутська молодь: проблеми і перспективи	184
Святкування Маланки	186
ЛІТЕРАТУРНА СТОРІНКА	187
Наш археолог Лариса Крушельницька та її любов	187
Роман Тимофія Гаврилів “Де твій дім, Одиссею?” (Wo ist dein Haus, Odysseus?): німецькомовна рецепція	192
СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА	195

**Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича
НАН України в 2009 році. Інформаційний бюле-
тень** / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича
НАН України. – Львів, 2010. – 200 с.

Художньо-технічний редактор *Оксана Рак*
Обкладинка *Федір Лукавий*
Коректор *Світлана Іваник*

Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України
79026, Львів, вул. Козельницька, 4; тел 270-14-18
підписано до друку 04.07.2009
Обл.-вид. арк. 12